

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KONSULEN

Niels Jørgen Østergaard

KONSULEN

af

Niels Jørgen Østergaard

*Han var en af de hårde stene, men han har også malet meget.
(Citat fra interview i Kolding Folkeblad ved 70 års dagen.)*

Kolding Stadsarkiv 2012

Konsulen
Niels Jørgen Østergaard
Kolding Stadsarkiv 2012
Udgivet med støtte fra:
Flemming Skouboe, Søgade 10
Sydbank

Billedredaktion: Knud Bødker, Ebbe og Elisabeth Mørch.
Hvor billedernes oprindelse ikke er oplyst stammer de fra
Kolding Stadsarkiv.

Omslagets lay-out: Anders Malling Aaboer
Sats og tryk: Rødding Bogtrykkeri Aps, Rødding
ISBN 978-87-88966-34-3

Forsidebillede: Konsul Eff ved 60 årsdagen.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indholdsfortegnelse	3
Forord	6
Indledning	8
Drengear og læreår I købmandslære	10
Samfundets forandring Samfærdselsmidlerne udbygges ”Noget aristokratisk er forsvundet”	19
Grossist med fod under egen disk Selvstændig Christian F. Hansen stifter familie Cikorie og margarine Et forretningsimperium grundlægges	26
Kaffe, kandis og klipfisk, Christian Faber & Co. Madam Blå sættes på bordet Cement, korn og trælast I København	34
Villa HEVEA	41
Britisk Vicekonsul eller bare Konsul I britisk tjeneste som spion	47
Magt og indflydelse Organisations- og foreningsarbejde Handelsforeningens formand	52

Formand på kollisionskurs	
Afgang i utide	
Det nationale engagement	
Landbruget	
Det politiske engagement	
Politiker med egne meninger	
Den konservative byrådsgruppe splittes	
Valgets vinder	
Mæcen og velgører	76
Stiftelsen-	
og alle de andre	
Hædersbevisninger	79
Christian Eff og familien	83
Vidtløftige sønner, bristede forventninger	
Adolph	
Valentin	
Levemand med svag karakter	
Skibsmægler	
Stakitsagen	
Injurier og illoyal konkurrence	
Flirt med besættelsesmagten	
Hother	
Ole Henrik	
Spildte muligheder	
Elisabeth	
Ella	
Succes og slagskygger	102
Rederi og roderi	
To søsterskibe	
”Ella Eff” kommer til Kolding	
”Ella Eff”s sidste rejse	
Forsikringen	
Et arrangeret forlis?	

Mistanke om positiv særbehandling	
Rigsadvokaten overflytter sagen til Det fynske Nævningeting	
Forliset i romanform	
Principper contra proportioner	
Valutacentralen	
”Sagen vil ikke kunne ordnes”	
Villaen beslaglægges	
”Adel forpligter”	124
Mindehøjtideligheden	
Faders vilje – og Ellas	126
Kapitalen skal båndlægges	
Kafferisterierne	
Ellas sidste vilje	
”som et lam på vej til slagtebænken”	
Efterskrift	133
Kilder	135
Noter	139

Forord

Konsul Effs Vej er med i rækken af sideveje til Carl Plougsvej, der er opkaldt efter kendte koldingborgere.

Bortset fra en lille vej i Koldings sydlige bydel og den herskabelige hvide villa med irgrønt kobbertag som grosserer Christian Frederik Eff lod opføre lige ned til Slotssøen, er der i dag ikke meget, der vidner om denne mands mangfoldige liv.

Ved hans død i 1953 stod både de lokale og de landsdækkende aviser på det nærmeste i kø for at hylde ham som *"en mand, der som få havde haft stor indflydelse på byens og egnens udvikling"* og en mand, der havde *"gjort Koldings navn kendt"* viden om. – En mand, som også blev karakteriseret som en af *"Danmarks største forretningsmænd"*.

Kolding Folkeblad skrev i anledning af konsulens 50 års jubilæum: *"Når Kolding bys nyere historie engang skal skrives, vil hans indsats få en meget fremskudt plads. I byens historie er der vel næppe nogen enkeltperson, som har markeret sig stærkere gældende end ham."*¹ Men uanset graden af lovprisninger må vi ikke desto mindre konstatere, at der i dag – omtrent et halvt århundrede senere – hviler et glemselens slør over Christian Eff og hans eftermæle.

Mens en del af de virksomheder, som Christian Eff var med til at reorganisere eller genoprette, eksisterer den dag i dag, så er der intet, der minder os om hans egne virksomheder. Det er, som om de dør med ham. Hans lange erhvervskarriere kan sammenlignes med en komet, der kortvarigt lyser op på himlen.

Kort fortalt var Christian Eff den mand, der for alvor satte Madam Blå på danskernes bord, men i modsætning til den brune drik, der snart blev folkeeje, forblev Christian Eff reserveret og tilknapet. Bag denne tilknapethed skjulte sig dog en stor portion hjælpsomhed og beredvillighed til at dele sin rigdom med andre.

Desværre er min ambition om at skabe et kritisk-afbalanceret portræt af erhvervsmanden og mennesket Eff kun lykkedes i begrænset omfang. Årsagen er først og fremmest, at Christian Effs privatarkiv i det store og hele kun består af et par udklipsmapper, fotoalbums og to store hovedbøger, der kun i en kortere årrække afslører hans utallige forretningsforbindelser og dele af familiens økonomi.

Ideen om at skrive beretningen om Christian Eff er fostret af stadsarkivar Birgitte Dedenroth-Schou, som var så venlig at spørge, om det kunne være en opgave, jeg havde lyst til at påtage mig.

Et arbejde som det foreliggende involverer en lang række mennesker, som har hjulpet til på den ene eller anden måde. Disse mennesker vil jeg gerne takke her.

En særlig tak til bibliotekar Søren Flø Sørensen og arkivar Anders Malling Aaboer, Kolding Stadsarkiv, som har været utrættelige i deres bestræbelser på at finde materiale til mig. Tak til min gode ven, direktør Erik Nielsen, som har hjulpet med at skaffe mig adgang til Kolding Handelsstandsforenings arkiv, men også tak for gennemlæsning og kritisk vurdering af store dele af bogen.

Tak til Birgitte Dedenroth-Schou og tidligere underdirektør Gunnar Ebbesen for kritisk gennemlæsning af manuskriptet og værdifulde kommentarer.

Tak til konsulens slægtning Hans Emil Andersen og revisor Aksel Høi-Hansen, som begge beredvilligt stillede sig til rådighed for interview, og til Ebbe og Elisabeth Mørch og Knud Bødker for hjælp med bogens udgivelse.

Sidst men ikke mindst tak til Christian Effs barnebarn, Paul Lund og oldebarn, Margaret (barnebarn af Adolph), som tog så venligt imod mig.

Tak til alle de andre som på den ene eller anden måde har bidraget til, at jeg har kunnet skrive denne beretning.

Niels Jørgen Østergaard
Maj 2012

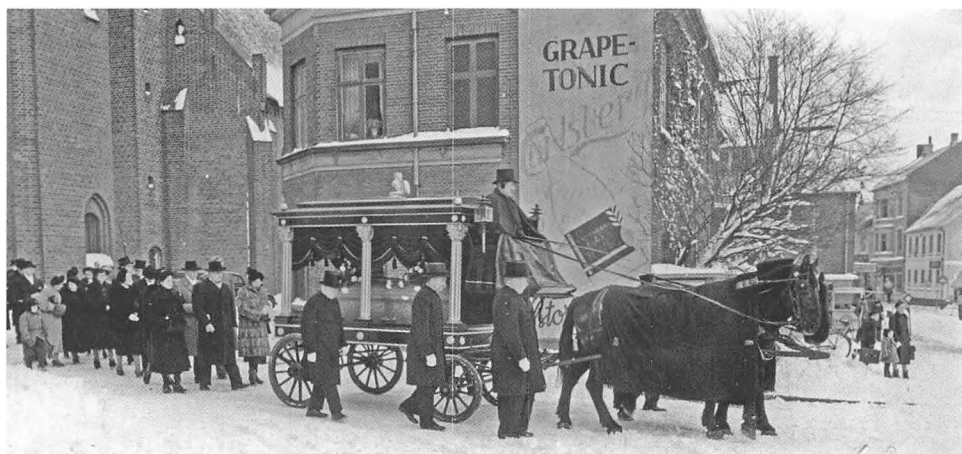
Indledning

Fredag den 6. februar 1953 døde en af Koldings sidste storkøbmænd, Christian Eff i en alder af næsten 85 år. Christian Eff - bedre kendt blandt koldingenserne som konsul Eff - kom til at opleve en af de største brydningstider, det danske samfund har været udsat for: forandringen fra et statisk, traditionelt feudalistisk samfund til et dynamisk, markedsorienteret kapitalistisk samfund, der markant ændrede handelens vilkår. Samtidig oplevede han i perioden med to verdenskrige, at de frie markeds kræfter blev præget af varemangel og restriktioner. Allerede fra sin pureste ungdom var handel og godt købmændskab drivkraften for den foretagsomhed og virketrang, som han lagde for dagen. Med sin umådelige flid og sit forretningsmæssige talent kom han til at øve stor indflydelse på Koldings merkantile og organisatoriske liv.

I en stort opsat nekrolog over Christian Eff skrev Kolding Folkeblad flg.: *"Konsul Chr. Eff var en af Koldings store købmænd, og det vil nok være vanskeligt i nutiden at finde en mand, der har haft større indflydelse på byens og egnens udvikling og gjort Koldings navn mere kendt end konsul Eff."*²

Formanden for Kolding Handelsstandsforening, Johannes Grønborg, skrev bl.a. flg. i sin nekrolog:

"Med konsul Eff har Kolding mistet en købmand og borger, der som få

Rustvognen forlader Skt. Nicolai Kirke og kører til gravstedet på Sdr. kirkegård.

Foto: P Thastum.

har haft betydning for byens erhvervsliv.

Gennem et langt og flittigt liv skabte han en virksomhed med interesser over det meste af landet, og ved siden af denne virksomhed tog han aktivt del i adskillige andre store foretagenders drift. Og det var ikke alene med råd, men i allerhøjeste grad med dåd, han gik ind i denne foretagsomhed. Med stor offervilje og handlekraft har han i tidens løb hjulpet adskillige af byens store virksomheder over en vanskelig situation, og flere af disse virksomheder kan takke ham for, at de i dag består som gode og velkonsoliderede foretagender.

Konsul Eff blev ved sin flid og dygtighed en velhavende mand, og han har på den smukkeste måde ladet sine standsfæller og bysbørn nyde godt af sin velstand.”³

Jydske Tidende hæftede sig i sin nekrolog ved, at det var ”en viljestærk karakter, en myreflittig indsats, en stor begavelse og en personlighed af de store linjer, der førte konsul Eff frem til den betydelige samfundsposition, han hurtigt nåede. Et iltert sind havde han, og en kampnatur var han. Han var en ener, der altid trak sine meninger skarpt op og urokkeligt stod ved dem.”⁴

Den socialdemokratiske avis ”Tidens Tegn” indledte sin nekrolog med, at ”Konsul Eff var en meget dygtig forretningsmand, der havde interesser i forskellige foretagender”. Som byrådspolitiker ”interesserede konsulen sig særligt for de store linier, og på disse områder var han ingenlunde nogen smålig mand. Han havde sine egne meningers mod, og han forfægtede dem med temperament og robusthed.”⁵

Store ord, javel; men konsul Christian Eff var i sjælden grad et menneske, der hævdede sig højt over den hellige, enfoldige middelmådighed. Flid, sparsommelighed og retlinethed står som en lysende overskrift over hans liv og personlighed. Når hertil føjes hans talegaver, hans usædvanlige evner for talbehandling og vurdering af regnskaber samt evnen til at se og udnytte nye muligheder, tegner der sig et billede af én af Koldings betydeligste købmandsprofiler.

Midt i denne strøm af lovord, som nekrologer ofte er, melder sig imidlertid også spørgsmålet, om der var en bagside af medaljen. Det synes Jydske Tidendes nekrolog at antyde: ”Livet bragte ham også mange sorger, men han bevarede sin rejsning både i det ydre og indre. Trods alt det han nåede og fik, må det blive et spørgsmål, om han i livet var en lykkelig mand?”⁶

Foto af Christians fødehjem. Billedet hang i stort format i dagligstuen i villa Hevea. Kopieret af fotograf Thyra Holt Sørensen.

Drengår og læreår

Christian Eff voksede op i et af de storkøbmandsmiljøer, som i midten af 1800-tallet stadig prægede handelsbilledet i de større købstæder. Barndomshjemmet var købmandsgården "Oksholm" i Låsbygade 61-65. Købmandsgården, der lå på hjørnet af Låsbygade og Zahnsgade, kaldes i dag "Borns gård" efter en senere ejer. Her drev faderen, Niels Adolph Hansen en stor blandet købmandsforretning. Niels Adolph Hansen var født den 4. april 1840 i Øster Gjesten, og som 16-årig var han blevet sat i købmandslære i Kolding. Den 24. november 1864 giftede han sig med den 5 år yngre Ane (Anna) Frederikke Jordahn, datter af skræddermester Frederik Larsen Jordahn.⁷ Den 12. marts 1867 løste han borgerbrev som købmand i Kolding.

Den lille familie blev snart forøget. Søndag den 2. august 1868 fødte Anna deres første barn - en dreng. Ved dåben den 20. september blev han

*Den lille Christian i "buksekjole".
Billedet viser familiens velstand: en
dreng i blanke støvler og hos fotograf.
Det var langt fra almindeligt.*

opkaldt efter sin farfar og morfar og fik navnene *Christian Frederik*. I ældre tider var der mange, der hævdede – nok med et glimt i øjet – at den ugedag, man var født på, antydede, hvordan ens skæbne ville komme til at forme sig. Om søndagsbørn hed det sig: at de skal leve længe, og at de i hele deres liv har nok af penge. For den lille nyfødte Christian Frederiks vedkommende kom denne forudsigelse til at passe særdeles godt. Senere udvidedes børneflokken med to søstre og en bror.

Niels Adolph Hansen var en dygtig købmand, og under hans ledelse udviklede forretningen sig. Folketællingen i 1870 viser, at han beskæftigede 1 handelslærling og 1 gårdskarl. Hertil kom en ung tjenestepige. Tolv år senere viser folketællingen, at antallet af ansatte er steget. Der er nu ansat 1 handelslærling, 3 handelsbetjente, 1 gårdskarl og 1 kusk. Desuden er der ansat 3 tjenestepiger. Forretningen gik så godt, at Niels Adolph Hansen i 1882 kunne købe hele ejendommen. Det blev dog en ret kortvarig fornøjelse, for allerede i 1888 afhændede han en del af bygningerne til købmand og konsul C. L. Schmidt, der videreførte korn- og foderstofafdelingen, som han dog senere omdannede til en specialiseret kulforretning.

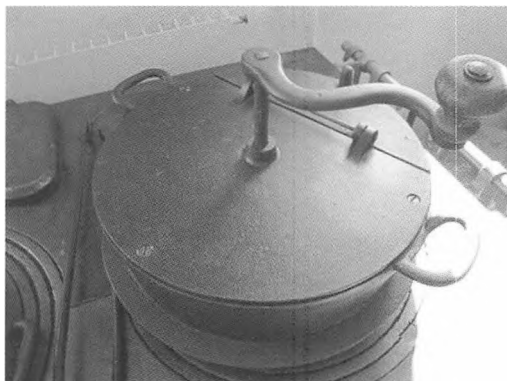
Det forhåndenværende arkivmateriale kan desværre ikke give et entydigt svar på, hvorfor Adolph Hansen, der på salgstidspunktet var en mand i sin bedste alder, besluttede at sælge. To omstændigheder kan imidlertid have haft afgørende indflydelse på beslutningen. For det første var Adolph Hansen plaget af et dårligt helbred, der berøvede ham livet allerede som 52-årig. Han døde den 29. april 1891 efter længere tids sygdom. Noget andet tyder på, at også Adolph Hansen – i overens-

stemmelse med tidens trend - var i færd med at skifte fra købmandsgårdens meget bredspektrede varesortiment til en væsentlig mere specialiseret virksomhed. Sammen med Wilhelm Wichmann indrettede han i 1888 i den resterende del af købmandsgården et kafferisteri, hvor kaffen simpelthen blev ristet over et stort bål. Det var ellers fortrinsvis rå kaffe, der blev solgt til landkøbmændene, som solgte den videre til landmændene, der så selv brændte bøunnerne. De rå kaffebønner kom i en gryde, som blev sat over ilden, og der blev tilsat en klat smør for at de ikke skulle brænde på, når de under omrøring blev opvarmet, så de fik den brune farve, udviklede deres aroma og afgav en del fugtighed.

Wichmann og Hansen købte deres kaffe gennem de store hamborg-kaffehandlere, der havde repræsentanter, som besøgte hele Skandinavien. Samarbejdet mellem de to ophørte dog efter en kort årrække, og Wichmann flyttede risteriet til Adelgade nr. 13 (i dag Tøjrens).

Hvad Adolph Hansen ikke opnåede, lykkedes i rigt mål for sønnen, der blot 10-15 år senere blev storimportør af kaffe.

Købmandsgården, hvor der udfoldede sig et broget og mangeartet liv, blev både en god tumleplads og læreplads for Christian og hans søskende. Med dens rejsestalde, korntørringslofter, smørkældre og bondestuer var købmandsgården som en verden for sig selv. Her trængtes oplandets bønder, når de kom for at få tørret og solgt deres korn. Her blev bøndernes hjemmekærmede smør æltet sammen i et stort smørtrug i kælderen og pakket i dritler og gjort klar til eksport. Indtil specialiseringen tog fart omfattede handelen i købmandsgården kolonialvarer, isenkram, glas og fajance, huder og skind, tvist og hør, trælast, jern og kul, korn, foderstoffer og markfrø. Overalt bredte sig en umiskendelig lugt af kaffe, klipfisk,

Gryde til kaffe og korn brugt på et brændekomfur. Låget holdt både på varmen og på de hinder, der under ristningen blev løsnet og ville springe rundt i køkkenet. Fotograferet på Landbomuseet, Brødsgård i Harte.

*Gårdinteriør med
lager i flere etager.
Dette er dog ikke fra
Bornes gård.*

petroleum, tovværk, rom og sandet på gulvet. – En lugt, der blandede sig med den stramme lugt af naftalin fra de mølkugler, som i det daglige beskyttede bøndernes tøj mod møl, men som kropsvarmen nu gjorde luftig.

I købmandsgårdens bondestue, hvor bønderne spiste deres medbragte mad, stod klukflasken med brændevin på bordet. Den var sammen med tobakskassen til fri afbenyttelse. Til konerne var der enten en kop kaffe eller en ”sød”, enten et glas kirsebærvin eller en gammel sød fransk dessertvin.

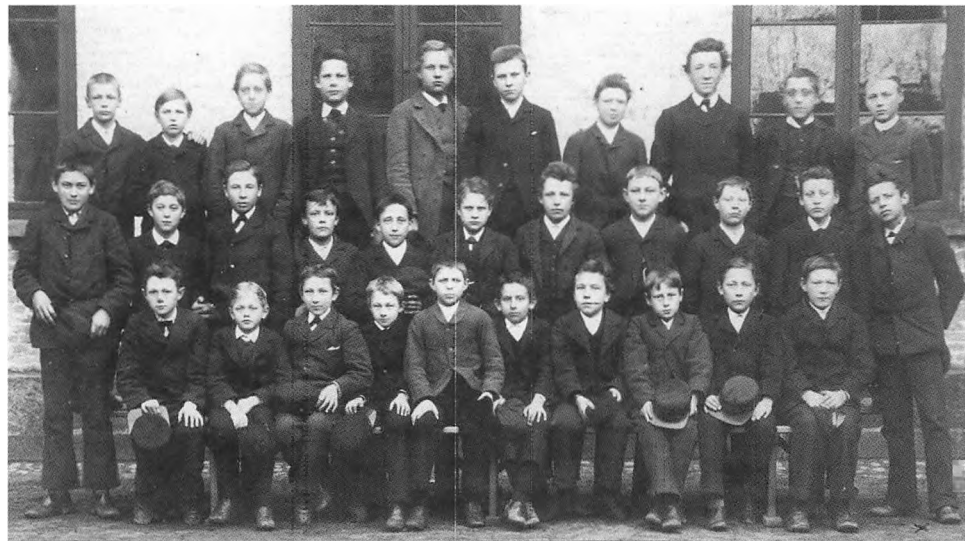
Verden udenfor købmandsgården var Låsbygade, der siden middelalderen havde været en betydelig indfaldsvej til Kolding for rejsende nord- og vestfra. Den var i 1800-tallet en af byens vigtigste handeleggader. Her lå flere af byens store købmandsgårde, værtshuse og snesevis af butikker, der forsynede byens borgere og folk fra oplandet med fornødenheder af næsten enhver art.

Allerede som stor skoledreng måtte Christian tage del i arbejdet i købmandsgården. Sammen med sine jævnaldrende skolekammerater

”sylede” han de tørreovne, hvor rugen blev tørret. Det arbejde bestod i, at drengene med en syl rensede de gennemhullede sten, der udgjorde bundfladen i tørreovnen, for de rugkerner, der havde sat sig fast under rugens tørring i ovnen. Mest lystigt og festligt gik det til om efteråret og vinteren, når 10-20 skoledrengene syngende ”trampede” boghvede. Arbejdet gik som regel for sig før skoletid fra klokken 4 til 7 og igen efter skoletid. Sådant en dags arbejde på 4-5 timer blev aflønnet med 1 skilling, senere 10 øre.⁸

Christian blev indskrevet som elev på Kolding Latin- og Realskole indtil sin konfirmation. Det velhavende borgerskab i Kolding var stærkt misfornøjet med, at byen i et år ikke havde en latinskole. Den var blevet nedlagt i 1846 og erstattet med Vejle Amts højere Realskole. Utilfredsheden kulminerede i 1879, hvor Byrådet i Kolding efter overenskomst med amtet overtog denne skole og genoprettede Kolding Latin- og Realskole.

Den 1. april 1883 blev Christian konfirmeret i Skt. Nicolai Kirke. Den residerende kapellan gav ham skudsmålet og for såvel kundskaber som opførsel. Ifølge kirkebogens oplysninger fik alle de øvrige konfirmander en enslydende bedømmelse. Derfor fortæller det formentlig mere om kapellanens manglende vilje eller evne til at foretage en individuel vurdering af sine konfirmander og mindre om Christian.

Billede fra 1880 med påskrift: med Christian Eff. Om det er skoledreng eller konfirmander er usikkert. Christian sidder nr. 2 fra højre i forreste række.

Låsbygade fotograferet mod øst. Det store hus bagerst i billedet er det tidligere Svane Apotek.

I købmandslære

Straks efter konfirmationen blev Christian som 15-årig sendt i lære hos købmand J. Lorenzen & Co. i Skive, der drev en af datidens velanskrevne gamle købmandsgårde. I Kolding Handelstands jubilæumsskrift fra 1946 giver Christian Eff en beskrivelse af sin tid som lærling, og det følgende er uddrag af denne beskrivelse: *”Læretiden var 4 år. To år i butikken, 1 år på lageret og 1 år på kontoret. Der blev ikke udbetalt løn under læretiden, men lærlingen havde fri kost og logi.⁹ Arbejdstiden var lang. I butikken begyndte den om sommeren kl. 6 morgen, om vinteren klokken 7. Lukketiden var klokken 10 aften, hvis man da ikke som yngste lærling sammen med gårdskarlen måtte vente, til den sidste landkunde havde forladt gården. Særlig om tirsdagen, hvor der var torvedag, og hvor der som regel var 50-60 køretøjer i købmandsgården, kunne det blive meget senere, inden der kunne lukkes og slukkes.*

Om søndagen skulle der lukkes fra klokken 9-4, men bagdøren til butikken var åben, så de kunder, der kom, blev ekspederet af de to yngste lærlinge, der søndag formiddag i øvrigt havde nok at gøre med at vaske disk, pudse vægte, gøre lamper i stand etc. Derfor hed lærlingene i folkemunde ofte ”en fra 9-4’er”.

Købmandsgården J. Lorenzen & Ko. Adelgade 16-18 med dens to meget karakteristiske karnapper. I "Kongeriget Danmarks Handels-Kalender 1883-1884" beskrives forretningen som "Kolonial-, Urtekram- og Delikatessehandel" og det oplyses, at forretningen også handler med cigarer og tobak. Fra: Bogen om Skive 1926.

Til lærlingenes arbejde hørte også hver morgen at feje gulv i butik og kontor og strø sand på dem. Om søndagen skulle de yderligere nå at blive klædt om, inden de gik til middagsbordet klokken 12. Eneste fritid var fra klokken 1 til 4, hvor butikken igen blev lukket op. Kun de to af personalet, der var beskæftiget med udendørs arbejde, og 1. handelsbetjent havde søndagen fri.

Personalet fik morgenkaffe og frokost serveret i butikken. Middagsmåltidet blev indtaget i privatlejligheden, hvor købmandsfamilien spiste sammen med 1. handelsbetjent og de to yngste lærlinge. I andet hold kom så de to handelsbetjente og 1. lærlingen. Kørekarlen og gårdskarlen spiste i køkkenet. Aftensmaden – som oftest et stort fad med smørrebrød og te – blev serveret i butikken. Om søndagen spiste hele butikspersonalet sammen med familien ved middagsbordet.

1. handelsbetjent havde sit eget værelse, mens de øvrige måtte dele et fællesværelse, og de to yngste lærlinge desuden måtte dele en dobbeltseng.

Et købmandslager.

Varene til købmandsgården kom i hele kolli, og det hørte til lærlingenes arbejde at veje ud og pakke disse varer om. Det var arbejde, som kunne udføres så snart, der viste sig en ledig stund. Herom fortæller Christian: *"Noget ledigt øjeblik kendtes ikke. Krydderier i breve, sådan som det er kendt nu til dags, var ukendt. Det samme gjaldt afvejede og emballerede varer i det hele taget. Så krydderierne blev afvejet i kræmmerhuse lavet af blåt conceptpapir, safran og muskat blev afvejet i pergamentpapir. Svesker, der kom hjem i sække, blev vasket. Rosiner fra Malaga kom hjem i fustager på cirka 100 pund. De var med stilke og skulle først rystes i sække, derefter "timses" i et sold, inden de til slut skulle pilles. Sukker og engelsk farin, der kom fra Sct. Croix og Puerto Rico i fade på 8-900 pund, skulle sigtes for knolde. Melis, som næsten ikke blev solgt sammenlignet med i dag, blev foruden i stødt tilstand kun leveret i toppe. En stor artikel var endvidere kandis, som nu næsten er forsvundet fra hylderne. Endvidere var der sirup, som blev tappet i såvel flasker som i dunke. Alt petroleum kom i tønder og blev aftappet i hvide flasker eller i dunke. Det var et arbejde, der ikke var behageligt om vinteren, når hænderne – hvad næsten altid var tilfældet – var røde og blå, sprukket af frost. Brændevin kom hjem i fade á 500-600 potter.¹⁰ I forretningen, hvor jeg var, solgtes 5-6 fade månedligt. Prisen for 8 grader¹¹ var 24 øre pr. pot, lig med 18 øre flasken.¹²*

Låsbygade 14.
I dag ombygget til
Kolding Byferies
administrationsbyg-
ning.

Dette arbejde gav os læredrenge en ganske anderledes varekundskab end nu til dags, hvor næsten alt kommer købmanden i hænde i emballeret form og med faste udsalgspriser. Kalkulation er et svundet begreb i butikshandlen, og regnefærdigheden dermed også gået bort fra købmandsboden til handelsskolerne.”

Videre fortæller den gamle konsul, at han ikke syntes tiden var streng ”vi var ikke vant til andet. Sport – udover gymnastik og gammeldags langbold – var ukendt. Velocypederne var i opdukning, og med helligdagsslukkelovens gennemførelse først i 90’erne begyndte den sportstid, der siden har udviklet sig med rivende fart.”

Alt i alt synes den næsten 80-årige købmand og konsul, at alting var bedre i de gamle dage.

Efter overstået læretid rejste Christian tilbage til Kolding, hvor han blev ansat som handelsbetjent hos købmand Recke, der ejede Kolding Export-Smørforretning (det senere ”Fremad”) i Låsbygade nr. 14.

Ønsket om og muligheden for ansættelse i en grossistvirksomhed tyder på, at Christian, der endnu kun er 19 år, har registreret, at det danske samfund står overfor en af sine største brydningstider.

Samfundets forandring

Denne brydningstid, som hele det danske samfund stod overfor i 1880'erne, havde for landbrugets vedkommende taget sin begyndelse med de store jordreformer i slutningen af 1700-tallet. Erhvervet var blevet begunstiget af høje priser på korn, der dengang var landbrugets vigtigste eksportartikel, men i midten af 1870'erne meldte nogle af verdens rigeste kornlande – Amerika, Rusland og Rumænien – sig på det europæiske kornmarked. Takket være nye (damp)skibsforbindelser og jernbanelinjer var de i stand til at oversvømme det europæiske kornmarked med billigt korn. Det tvang de danske korneksportører, der hidtil havde solgt til gode priser, i knæ.

En truende landbrugskrise blev afværget ved, at bønderne formåede at omlægge fra kornproduktion til animalsk produktion. I stedet for at tage den ulige konkurrence op på et kornmarked med faldende priser, udnyttede bønderne den lavere kornpris og begyndte at importere korn og foderstoffer, som de anvendte til at forædle husdyrproduktionen med.

Med andelsbevægelsen som ny og aktiv medspiller formåede de at opbygge en standardiseret masseproduktion af ensartede kvalitetsvarer som bacon og smør, og godt hjulpet på vej af en voldsom teknisk udvikling og forbedrede verdenskonjunkturer steg værdien af den danske landbrugseksport til især England og Tyskland. Det betød, at bønderne fik større købekraft, og der blev råd til fornyelse af maskiner, nyt bohave og tøj m.m.

Samtidig gennemgik handelslivet også en gennemgribende udvikling. Med vedtagelsen af Næringsloven i 1857, som afskaffede lavsvæsenet og købstædernes særlige privilegier, var vejen banet for en udvikling, hvor konkurrence blev det nye og afgørende element. Konkurrencen tvang til stadighed de handlende til at stræbe efter, at forretningernes udbud var i overensstemmelse med kundernes forventninger og ønsker.

Forretningsstrukturen blev grundlæggende ændret i retning af en øget specialisering indenfor beslægtede varegrupper. Dele af det store varesortiment som f.eks. kolonialvarer, glas, porcelæn og isenkram blev skilt fra, mens forretningen derefter koncentrerede sig om f. eks. grovvarehandelen.

En anden væsentlig grund til denne udvikling var, at importen af korn og foderstoffer og den hidtidige import af kul hver for sig var så kapitalkrævende, at kun de allerstørste købmandsforretninger kunne magte hele opgaven.

Samfærdselsmidlerne udbygges

Endnu en vigtig forudsætning for den omlægning af samfundet, der fandt sted i slutningen af 1800-tallet, var den udbyggede infrastruktur, som forbedrede transporten af varer over såvel land som vand. Allerede i midten af 1800-tallet var vejnettet omkring Kolding blevet udbygget og forbedret. Bl.a. blev der anlagt nye landeveje fra Kolding til Vejle, Haderslev og Fyn.

Af større betydning for byens handelsudvikling var det dog, at havnen i Kolding blev nyanlagt og udbygget. Tilbage i 1600-tallet var der sket en tilsanding af å-løbet, så det gamle anløbssted ved Riberdyb ikke længere kunne anvendes. Senere sandede også det inderste af fjorden til, hvorefter skibene måtte ankre op ved Strandhuse eller Drejens, hvor passagerer og last blev omladet til små både og pramme.

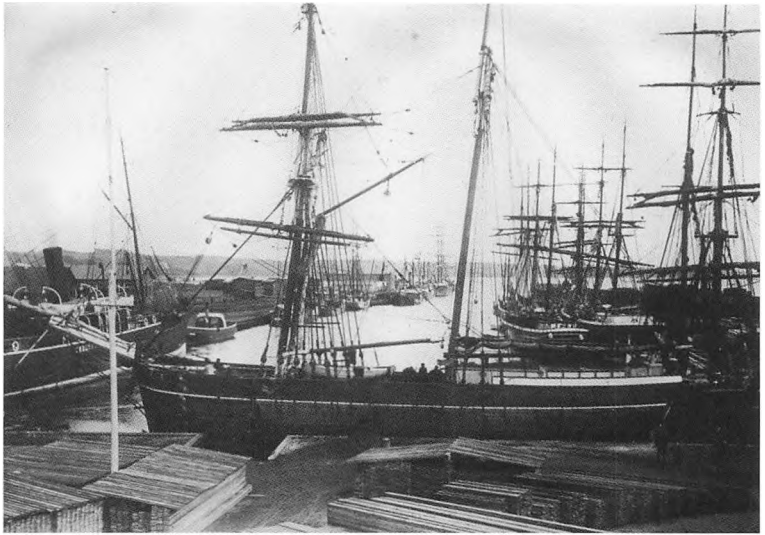
Det var således ikke uden grund, at kommandørkaptajn Poul Løvenørn, der havde fået til opgave at foretage en undersøgelse af landets provinshavne, bemærkede, at Kolding Havn hørte til de sletteste, og at der på det tidspunkt hverken var planer eller overvejelse om en forbedring af forholdene. Dette ændredes i 1830'erne, da en ny generation af købmænd havde etableret sig. En af disse købmænd, den initiativrige Caspar F. Müller, foretog for egen regning opmålinger og beregninger, der førte til, at der endelig blev udarbejdet en plan for Kolding Havn.

Den nye havn, som blev indviet i 1843, blev snart en betydelig udførselshavn for de vigtigste eksportvarer: korn og smør. Samtidig modtog havnen en stadig større mængde af importerede varer som gødning, tømmer, jernvarer og stål.

I 1870'erne rådede flere af de store købmandsgårde over en ret betydelig handelsflåde. Tilsammen talte den i alt 35 skibe, af hvilke det største barken "Anna Cecilie" var på 329 læster,¹³ derefter kom briggen "Koldinghus" på 240, mens resten var mindre brigger, skonnerter, skonnertbrigger og jagter.

Endnu var sejlskibene ikke slået ud af motor- og dampskibe, men allerede efter få års forløb blev det nødvendigt at anlægge længere bolværksstrækninger, for at havnen kunne klare det øgede trafikpres, og

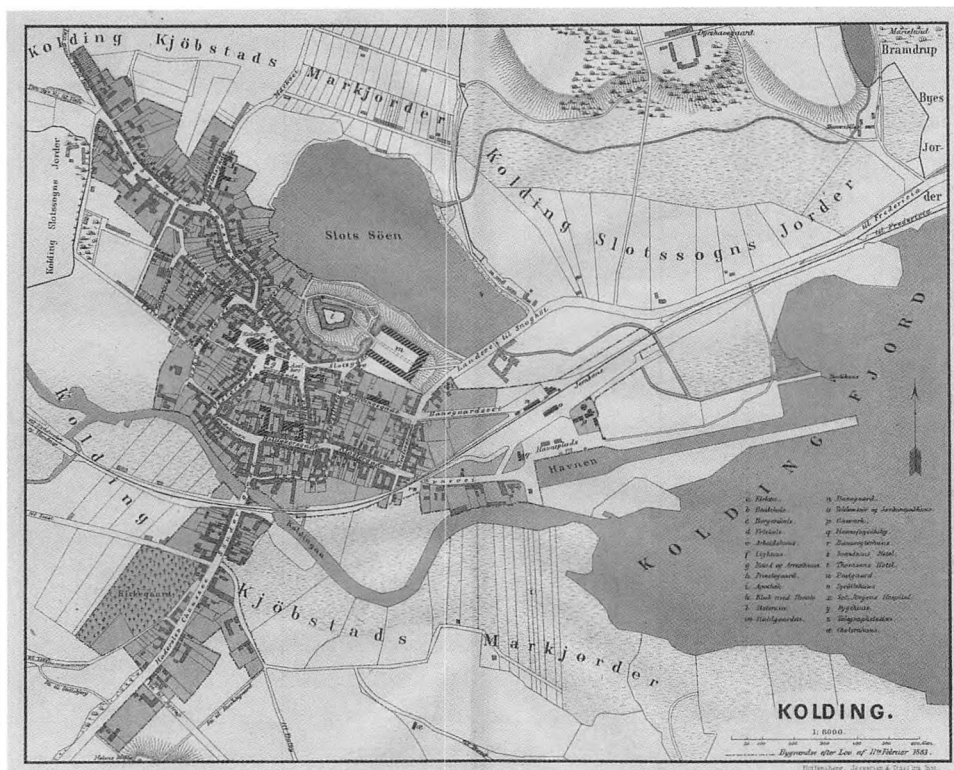
*Billede af Kolding
Havn omkring
1880.*

havnebassinet blev uddybet således, at det var muligt at modtage de dampskibe, der sejlede i fast rutefart med gods og passagerer.

Havnen havde i allerhøjeste grad storkøbmændenes bevågenhed, og de delte ikke altid havneudvalgets planer for havnens udbygning. Uenigheden brød ud i lys lue i 1896, da Handelsforeningen nedsatte sit eget havneudvalg og for egen regning fik udarbejdet et stort projekt til forandringer og uddybning af havnen.

Der var også storkøbmandsinteresser på spil, da jernbanens forløb gennem byen skulle fastlægges. Købmand H. H. Grau havde opkøbt store arealer omkring Låsbygade i den sikre forvisning, at linjeføringen for den kommende bane ville gå nord om byen med banegård ved Sct. Jørgens Hospital. Det var da også netop den linjeføring, som de engelske ingeniører, der udarbejdede projektforslaget, anbefalede. Men efter forslag af borgmester M. A. Monrad valgtes imidlertid den sydlige linjeføring. Den 1. november 1866 åbnede Kolding Banegård på det nuværende sted, og koldingenserne havde nu jernbaneforbindelse til Hamborg og Fredericia. Få år senere var sporene ført igennem til Frederikshavn og til Esbjerg – Danmarks nye eksporthavn.

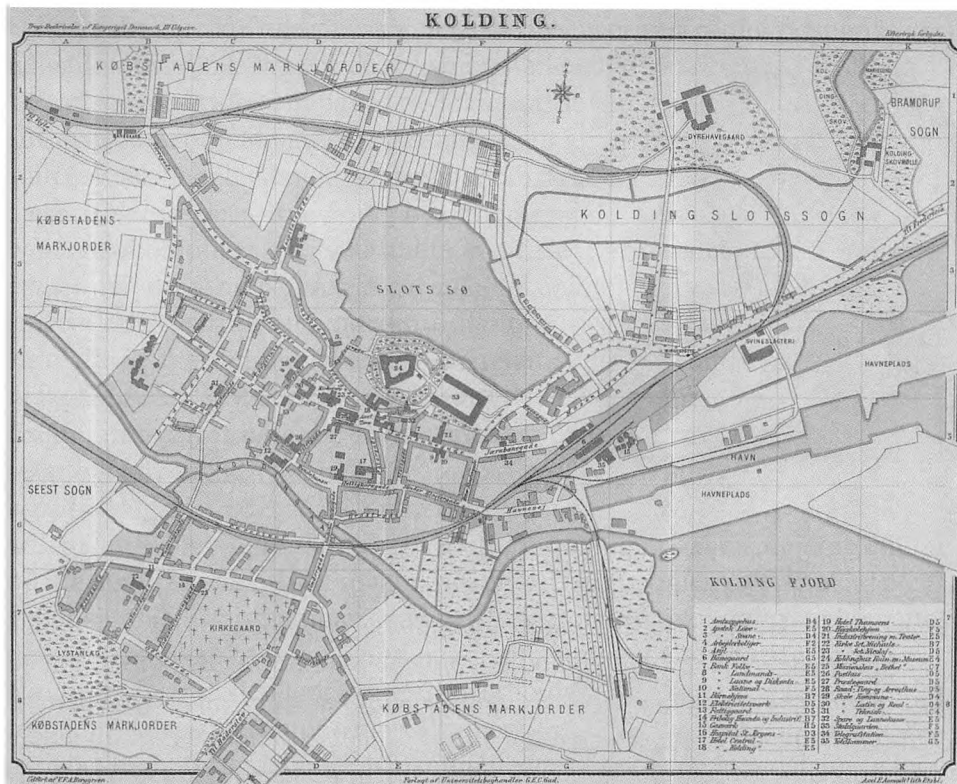
For Låsbygade blev den valgte linjeføring skæbnesvanger. Gaden havde indtil 1870'erne været Koldings handelsmæssige centrum; men nu betød Statsbanestationens placering, at det handelsmæssige tyngdepunkt blev flyttet til Jernbanegade/Østergade/Helligkorsgade.

Kort over Kolding ca. 1870. Jernbanen slår en fin bue syd om byen fra vest og fortsætter mod øst mod Fredericia langs fjorden. Låsbygade snor sig gennem byens nordvestlige del mod Vejle.

Takket være pres fra de handlende i Låsbygade fik gaden senere sin jernbanestation, Nordbanegården (Nordre Ringvej nr. 6), da den private Egtved-bane blev anlagt i 1898. Det blev dog en kortvarig oplevelse med banedrift til Egtved. Den smalsporede bane, der var 1½-2 timer om turen til Egtved, kunne ikke klare sig i konkurrencen med cyklerne og bilerne, og allerede i 1930 lukkede banen igen.

For Kolding bys vedkommende betød den øgede handel sammen med en begyndende industrialisering vækst og udvikling. Opsvinget betød, at byen fuldstændig ændrede sit præg. Tydeligst sporede det i et stigende byggeri i den centrale del af byen, især i Jernbanegade og Helligkorsgade. De store gamle bindingsværksgårde med boliger, forrådsrum, kornlofter og udhuse passede ikke længere til den nye butiksform. Mange af dem blev sammen med andre gamle bindingsværkshuse brudt ned og erstattet af nye grundmurede og præsentable bygninger ofte i flere etager.

Koldingkort fra 1902. I øverste venstre hjørne ligger Nordbanegården. Egtvedbanen udgik herfra mod nord, men havde også forbindelse til Statsbanestationen.

Jernbanegade, der var blevet byens nye hovedstrøg, blev bebygget med mere monumentale og palæagtige bygninger til boliger for byens overklasse. Talrige større og mindre butikker skød op på byens handelsstrøg. I et forsøg på at tilfredsstille det næsten umættelige behov for boliger, som var en følge af den stigende befolkningstilvækst, bredte nye boligområder sig i byens udkant især i den sydlige del af byen og syd for åen.

Ikke alt tjente til byens forskønnelse, og desværre gik man alt for hårdhændet til værks overfor nogle af de gamle bindingsværksbygninger og fjernede dermed nogle af de spor, der kunne vidne om det gamle Kolding.

Fra 1870'erne og frem mod århundredskiftet skete der mere end en fordobling af Koldings indbyggerantal fra 5.400 i 1870 til 12.516 i 1901. Da der i samme periode blev udlagt en række opgaver fra Centraladministrationen til den kommunale administration, og bl. a. flere

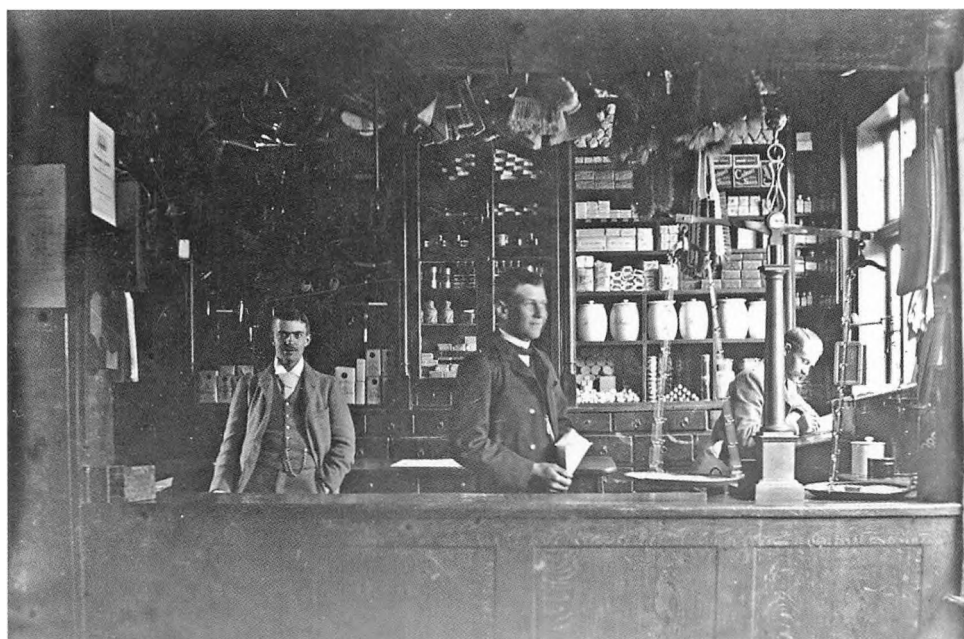
*Jernbanegade set mod øst. Det
Det nærmeste "palæ" er nr.
15-17 lige over for Løve
Apoteket. Husene helt i
baggrunden blev i sin tid
erstattet af biblioteket, der
siden er flyttet til
Banegårdspladsen.*

herredsfogeder skulle have plads, blev pladsen på byens Råd- Ting- og Arresthus fra 1839 snart for trang, og det blev besluttet at bygge nyt. Og i 1875 kunne man så indvie byens nye Rådhus, tegnet af kgl. bygningsinspektør L. A. Winstrup, der havde ladet sig inspirere af norditaliensk renæssance. Det blev ombygget til sit nuværende udseende i 1924-25 af arkitekt Ernst Petersen.

”Noget aristokratisk er forsvundet”!

Konsul Eff sammenfatter hele denne udvikling med få ord og en smule vemod: ”Midt i 1880’erne begyndte specialforretningerne at skille sig ud fra de gamle købmandshuse. Først kolonial og efterhånden trælast og jern, korn og foderstoffer etc. I begyndelsen af århundredet udspecialiseredes kolonialforretningerne yderligere i kaffe og te, cigarer og tobak, smør og margarine og frugtforretninger. Også på datidens og nutidens købmændstyper er der stor forskel, der passende kan karakteriseres ved diplomatfrakken og den høje, velstrøgne cylinder mod jakken og den almindelige hat. Det var etatsrådstypen med bakkenbarter eller whiskers, som prægede de førende indenfor handelsstanden i provinsen. Noget aristokratisk som er forsvundet med demokratiets udvikling.”¹⁴

En medvirkende årsag til at Effs omfattende virke temmelig hurtigt blev glemt kan være, at han aldrig brugte sit navn til sit store firma.

Denne butik var en del af Borchs købmandsgård i Torvegade. Til højre ved ståpulten under vinduet står bogholderen, de to andre kan være handelsbetjente, datidens navn for en ekspedient eller kommis. Butikken lukkede i 1911.

Grossist med fod under egen disk

Christian F. Hansens ansættelse i Kolding Export-Smørføretning blev kun af kortere varighed. Arbejdet her kunne slet ikke tilfredsstillende den utæmmelige virkestrang, som var så karakteristisk for ham. Allerede året efter rejste han til Kalundborg, hvor han blev ansat som handelsbetjent ved den kendte købmand Valentin Jensen, der drev en stor, velanskrevet købmandsforretning.

Valentin Jensen havde i lighed med Christian F. Hansens far oparbejdet en betydelig, specialiseret virksomhed, der omfattede kulimport og handel med korn og foderstoffer. Opholdet hos Valentin Jensen blev et godt og nyttigt supplement til Christian F. Hansens handelsmæssige uddannelse. Der blev lagt mærke til det unge, flittige handelstalant, som snart blev forfremmet til fuldmægtig.

På grund af sin faders tidlige død i 1891 måtte Christian F. Hansen efter kun to års ansættelse i Kalundborg igen vende hjem til fødebyen Kolding, hvor han fik ansættelse ved grosserer J. P. Jensen, der var gift

Købmand Valentin Jensen, (født 1848, død 1922), der hel sikkert blev et forbillede for Christian. Han havde flere pakhuse til sin engrosvirksomhed i bl.a. kul, korn og smør. Han sad i Havneudvalget, Byrådet og Handelsforeningen og betegnes som dygtig, men snu og ret vanskelig og som noget af en "chikanør" (drillepind).

Han var en fremsynet mand, der fik telefon som nr. 10 i Kalundborg, og byens første elektriske lamper blev tændt i hans store stuehus. I Kalundborgs nordøstlige hjørne ligger stadig Valentin Jensensvej.

Billedet og oplysningerne er givet af Kalundborg Lokalarliv.

med hans moster, Ragnhild. J. P. Jensens købmandsgård i Søndergade var den største blandede købmandsforretning i Kolding.

Selvstændig

Heller ikke dette ansættelsesforhold blev af længere varighed. Sin unge alder til trods – han var lige fyldt 24 og endnu ikke myndig - besluttede han at starte egen forretning. Myndighedsalderen dengang var 25 år,¹⁵ og han måtte derfor søge myndighedsbevilling, inden han den 17. november 1892 kunne løse borgerbrev som grosserer i Kolding. Et borgerbrev som grosserer tillod ikke, at man solgte i småpartier eller fra åben bod.

Det var under yderst spartanske forhold, den nybakte grosserer etablerede sin nye forretning. Han havde ingen økonomiske midler at sætte i virksomheden, der blev indrettet i den 2-værelses lejlighed med soveværelse, som han beboede i Helligkorsgade nr. 5 (Munks boghandel). Hans eneste hjælpemiddel var telefonen, som blev et uundværligt redskab, både når der skulle købes og sælges. Allerede i 1881 var telefonen blevet introduceret i Danmark; men længe blev den anset for blot at være et morsomt legetøj for private. Først i begyndelsen af 1890'erne fik telefonen funktion og status som et almindeligt udbredt hjælpemiddel i forretningsverdenen.

Grossistvirksomheden omfattede dels en agenturforretning, hvor han

KOLDING

Helligkorsgade

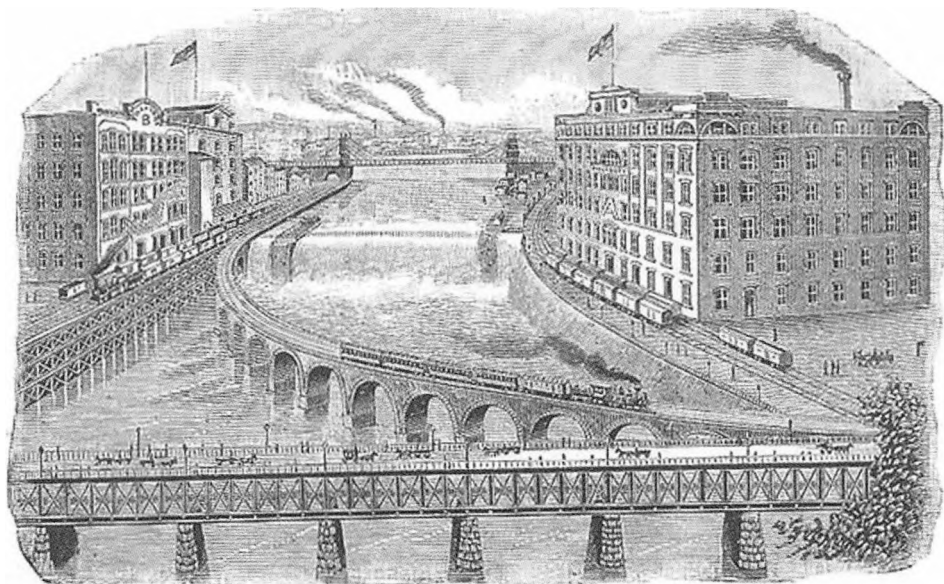
Helligkorsgade set mod øst. Nr. 5 ligger på venstre side og har to markiser. I baggrunden anes telefonhusets store mast med telefonklokkerne. En for hver abonnent.

tog korn og foderstoffer i kommission og dels en engrosforretning, hvor han pr. telefon solgte stabelvarer som mel, gryn, fedt og petroleum for egen regning. For det meste var der tale om importerede varer. Det var selvfølgelig en stor fordel, at mange handler kunne sluttes ved hjælp af telefonen; men det var kun et supplement. Den personlige kontakt var fortsat af stor betydning for at få opbygget et tillidsfuldt forhold til såvel leverandører som kunder. Der var derfor et meget stort antal rejsedage forbundet med det at drive grossistvirksomheden. For at minimere disse rejseudgifter undgik Christian F. Hansen så vidt muligt at overnatte på hoteller. I stedet indledte han ofte sin arbejdsdag med at tage af sted med 4-toget om morgenen for så at vende hjem langt over midnat med det sidste tog.

I en samtale med en af Kolding Folkeblads medarbejdere i forbindelse med sin 60-års fødselsdag mindedes Christian Eff sine første år som grossist: *”Vi lærte hurtigt pengenes værdi at kende. Vi var glade for hver en skilling, vi tjente, og udgifter havde man ingen af, da man ikke havde lært at gå på restaurant. Man udnyttede hver time på dagen i forretningens tjeneste og lod dem more sig, som havde lyst. Telefonens indførelse gjorde det muligt for en ung mand at begynde en selvstændig forretning uden nævneværdig driftskapital, idet han både kunne købe og sælge varerne pr. telefon.”*¹⁶

Christian F. Hansen stifter familie

Den nybagte og stræbsomme grosserer havde dog også tid til at stifte familie. I 1893 indgik han ægteskab med den jævnaldrende Louise Marie Eriksen. Hun var født den 11. oktober 1868 i Wassersleben, som datter af købmand Eriksen i Sønderborg. Allerede året efter, den 7. maj 1894 fødte Louise deres første barn. Det blev en pige, som fik navnet Elisabeth. Det følgende år, den 2. august 1895, blev nok en pige, Ella, føjet til den lille familie, og den 24. januar 1897 fødte Louise en dreng, der blev opkaldt efter sin farfar og fik navnet Adolph.

**PILLSBURY MILLS AND STONE BRIDGE.
MINNEAPOLIS, MINN.**

Samtidigt prospekt der forestiller Pillsbury møllen, som dengang var verdens største og mest avancerede mølle.

Takket være en ukuelig vilje kombineret med forretningsmæssig dygtighed, flid og sparsommelighed kom den nye virksomhed godt fra start, og allerede efter 2 års forløb flyttede den og familien til større lokaler i Øster Klostergade, det nuværende Munkegade, nr. 3 (i dag busgade og P-plads). Forretningen blev igen drevet fra lejligheden, hvor kontoret og privatboligen gik op i en højere enhed; men efterhånden som både børneflokket og omsætningen øgedes, blev pladsen for trang. Familien flyttede derfor til Låsbygade 71, hvor Christian F. Hansen overtog P. Schous store ejendom, Låsbygade 71-77. Han var hermed tilbage i barndommens gade, som han livet igennem følte en særlig tilknytning til. Bl.a. omtalte han altid Låsbygade som "City".

Cikorie og margarine

Grossistvirksomheden bestod af agentur- og kommissionsforretningen, hvor han forhandlede kolonialvarer fra Adolph Trier & Goldschmidt, København, der var et af Danmarks største og rigeste handelshuse. Derudover mølleriprodukter, som han forhandlede for The Pillsbury-

53. **Cikorie**, *Cichorium intybus*

Vildtvoksende, flerårig kurvplante med mælkesaft, i dyrket tilstand er den toårig. Roden indeholder i første år en del stivelse og sukker, som ved ristning omdannes til karamel; den har været anvendt til fremstilling af kaffesurrogat siden 1722. Dyrkes i Sydjylland, Holland, Belgien og Tyskland.

Washburn Flour Mills Company Ltd. i Minneapolis, Minnesota. Indtil begyndelsen af det 20. århundrede var den verdens største og mest avancerede møllerivirksomhed. Hertil kom hans agentur for spritfabrikken "Fortuna", cikoriefabrikken "Nørrejylland" og margarinefabrikken "Alfa".

Handelssamarbejdet med cikoriefabrikken "Nørrejylland" satte Christian F. Hansen i forbindelse med fabrikkens ejer, den 49-årige Johannes Lauridsen fra Vejen. Johannes Lauridsen havde overtaget sin fødegård "Grønvang" i slutningen af 1870'erne og var begyndt at dyrke planten cikorie, som han mente var fremtidens afgrøde. Kaffeerstatning lavet af ristede cikorierødder var ikke en ny opfindelse, men produktionen var blevet yderligere udvidet af Napoleon i hans forsøg på at gøre Frankrig selvforsynende og dermed uafhængig af den oversøiske handel med kaffe, som enten blev forhindret eller stærkt genereret af den engelske flåde.

Gennem dyrkningskontrakter med andre landmænd i området opnåede Johannes Lauridsen efterhånden så stor en produktion, at han kunne opføre et cikorietørreri i Vejen. Det udvidede han snart med afdelinger i Hejlsminde, Horsens og Slagelse, og i slutningen af 1880'erne leverede han ca. halvdelen af Danmarks forbrug af tørrede cikorierødder.

"De Danske Cikoriefabrikker", der havde monopol på selve fremstillingen af kaffeerstatning, forsøgte flere gange at trykke prisen på cikorierødder. Det fik Johannes Lauridsen, der foruden at være landmand også var en meget driftig forretningsmand, til at beslutte at bygge sin egen fabrik. Fabrikken fik navnet "Nørrejylland", fordi den lå nord for den daværende grænse ved Kongeåen.

Arbejdet med at organisere handelen med erstatningskaffen blev lagt i hænderne på grosserer Chr. Faber, Odense, der også var repræsentant for Adolph Trier & Goldschmidt. Chr. Faber, der var en dygtig sælger, fik ret hurtigt indarbejdet salget ved grossisterne, og produktionen af erstatningskaffe voksede år for år.

I sidste halvdel af 1890'erne bemærkede Johannes Lauridsen også den udvikling, som den danske margarineindustri var inde i. Efter hans opfattelse måtte det være muligt for Vejen-området at få del i den hastigt voksende industri af dette smørerstatningsprodukt. Han henvendte sig derfor til en del af sine bekendte om sagen, og ved et møde den 3. april 1897 blev aktieselskabet "Margarinefabrikken Alfa" dannet. Blandt medstifterne var Christian F. Hansen, der også blev indvalgt i aktieselskabets bestyrelse. – En post han bevarede til sin død. Desuden havde han hovedagenturet for "Alfa" i Jylland og på Fyn.

Et forretningsimperium grundlægges

Sideløbende med udviklingen i produktionen af kaffeerstatning skete der en revolutionerende ændring af den måde, som kaffebønnerne blev ristet på. En ændring, som fik betydning for både kaffens kvalitet og pris.

Christian F. Hansen, der med sin lykkelige kombination af omtanke og evne til at reagere konstruktivt på skiftende udefra kommende

*Christgaus kafferisteri
Helligkorsgade 20. I dag
restaurant. Det hvide hus
er Koldings ældste fra
1589. I en årrække brugt
som turistkontor.*

Helligkorsgade.

Dansk Kafferisteri

(Sirocco Systemet)

er nu traadt i Virksomhed, forsynet med de **nyeste og mest tidssvarende Maskiner.**

Publikum bedes forsøge vore ved øjeblikket Luft („Sirocco“) ristede Kaffe-sorter, som leveres i forskjellige Kvaliteter.

Ved denne nye Ristemethode opnaar Kaffen

— **større Drogthed og finere Smag** —

end ved enhver anden Brændemaade.

Førlang derfor hos deres Kjøbmand

Siroccoristet Kaffe

fra

Dansk Kafferisteri,
Kolding.

Kontor, Lager og en gros Expedition,
Helligkorsgade, 20.

Annonce for det nystartede Dansk Kafferisteri i Kolding Folkeblad, den 29. april 1898

udfordringer, så straks, at den nye metode til kafferistning gjorde det muligt at sætte en efterspurgt standardvare med høj avance i masseproduktion. Sammen med sin onkel, købmand J. P. Jensen og den jævnaldrende købmand August Christgau, tog han derfor initiativ til at stifte aktieselskabet ”Dansk Kafferisteri” i Kolding. Aktieselskabet blev stiftet den 29. april 1898.

Med risteriet, som var det første egentlige kafferisteri i Danmark, var grundstenen lagt til det forretningsimperium, som Christian F. Hansen opbyggede. – Et forretningsimperium, som skulle gøre kaffen til hvermandseje og gøre Christian F. Hansen hovedrig.

Kafferisteriet blev opført i en bygning i August Christgaus gård, Helligkorsgade 20, og blev indrettet med maskiner efter helt nye principper, som betød et brud med de hidtil kendte og anvendte metoder. Det nye system, der var opfundet i Tyskland, blev kaldt ”Sirocco-systemet” efter den varme luftstrøm, som brugtes ved brændingen. Mens kaffens brænding ved alle hidtil kendte systemer var foregået med mere eller mindre direkte påvirkning af ild, bestod det nye system i, at en varm luftstrøm på flere hundrede graders varme førtes til beholderen, hvor kaffen skulle ristes. De rå bønner blev herved udsat for en kolossal varme

uden at være under ildens bitre påvirkning. De hinder, som omgav enhver bønne, sprang straks af og blev sammen med andre skaller og urenheder suget væk fra kaffen gennem et sindrigt sugeapparat.

Det var selve ristningen af kaffebønnerne, der var det afgørende. Under varmepåvirkningen blev kaffebønnernes indhold af sukker og kulhydrater karamelliseret og de æteriske olier, der gav kaffen smag og aroma, blev frigjort. Hvis kaffen blev ristet for stærkt, så den kom til at "svede", fordampede nogle af olierne, og smagen blev bitter og branket uden aroma. Derimod ville de æteriske olier ikke blive fuldt udviklet, hvis ristningen var for svag. Ristningen gav desuden bønnerne den velkendte brune farve og gjorde dem sprøde, hvilket var forudsætningen for, at de senere kunne males til et fint pulver.

Selve ristningen af kaffebønnerne varede i ca. 10 minutter, hvorefter en koldluftmaskine hurtigt afkølede dem. Herefter blev de ristede kaffebønner hældt på poser og solgt til købmænd og brugsforeninger i portioner á 3 eller 5 kilo.

Den unge grosserer og hans to små piger Ella og Elisabeth fotograferet i 1898.

Kaffe, kandis og klipfisk

Christian Faber, der sad på store dele af salget af kaffeerstatning og Christian F. Hansen, der sad på den ægte vare, var således på samme tid både kolleger og konkurrenter. I stedet for at modarbejde hinanden gik de i kompagniskab og grundlagde den 1. september 1899 grossistvirksomheden Chr. Faber & Co. med hjemsted i København. Sammen oparbejdede de i løbet af kort tid en så betydelig forretning, at det blev en af landets største. Det nystartede firma var begunstiget af, at der i begyndelsen af århundredet som følge af en forøget optagelse af udenlandske lån sporedes en voksende pengeligelighed. Det medførte en generel prisstigning, som stimulerede både produktion og omsætning.

Christian Faber & Co

Det nystiftede grossistfirma Chr. Faber & Co. blev hovedrepræsentant for en række store københavnske firmaer bl.a. Adolph Trier & Goldschmidt, "De danske Spritfabrikker" i Ålborg, cementfabrikken "Kongsdal" ved Maribo samt margarinefabrikken "Alfa" i Vejen og "Dampmøllen" i Nykøbing Falster. Endvidere forhandlede det fedt, lammekød, klipfisk og fedesild i tønder. Gennem firmaet D. H. Hambro i Hamburg købtes store mængder kandis, som solgtes videre til købmændene. Kandis anvendtes i vid udstrækning til at søde kaffen.

I firmaets store hovedbog, der er bevaret, har Christian F. Hansen med sin karakteristiske og meget smukke håndskrift skrevet navnene på de mange store og mindre købmænd, der fik varer leveret gennem Chr. Faber & Co.

Import og videresalg af kaffe kom efterhånden til at udgøre en større og

Købmand Zacho Thisted		49	
Debet			Kredit
1897 April 21	25 kg kandis	229 13	
		229 13	
			229 13
			229 13

Christian F. Hansen leverede i 1897 25 kg kandis til købmand Zacho, som betalte 229,13 kr. med en veksels.

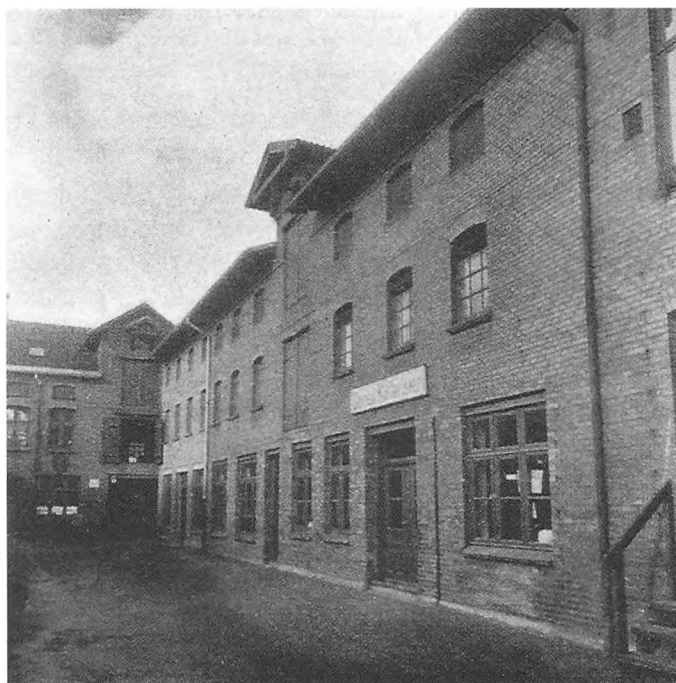

større del af omsætningen, og efter 1. verdenskrigs slutning omfattede forretningen udelukkende kaffe. Kaffebønnerne blev i begyndelsen købt ved firmaet Ferd. Andersen & Co., København; men senere købtes kaffen gennem firmaet Bohlen & Behn i Hamburg. Og den blev ristet på Dansk Kafferisteri i Kolding. Dette kafferisteri blev starten på en stribe kafferisterier rundt om i Danmark. Vakuumpakket kaffe, der kunne bevare kaffens aroma over længere tid, kendtes ikke, så det var nødvendigt, at kaffen var både friskbrændt og friskmalet for at opnå den bedste kaffesmag. Som følge heraf var det nødvendigt at oprette kafferisterier flere steder i landet.

Madam Blå sættes på bordet

I juni 1902 oprettede Christian F. Hansen aktieselskabet ”Midtjysk Kafferisteri MIJYKA” i Herning. I 1903 overtog han hele aktieposten i risteriet i Kolding, da August Christgau ønskede at sælge sin andel for at flytte til Odense. Her overtog han ”Odense Kafferisteri”, som han førte frem til en plads blandt landets største foretagender indenfor branchen. I Kolding flyttede Christian F. Hansen Dansk Kafferisteri til Øster Klostergade, i dag Munkegade 1B, hvor det lå indtil lukningen i 1971.

Kafferisteriet i Munkegade 1B, der er nedrevet og erstattet af P-plads og busgade. Bygningen lå i samme industriområde som FDBs chokoladefabrik, i dag Klostergården.

Oprettelsen af kafferisterier fortsatte med uformindsket kraft. I oktober 1906 oprettedes "Dansk Kafferisteri" i Slagelse, i januar 1910 aktieselskabet "Hobro Kafferisteri", senere fulgte aktieselskabet "Vendsyssel Kaffe Kompagni" i Hjørring, og i oktober 1914 oprettedes aktieselskabet "Horsens Kaffe Kompagni". Efter Genforeningen i 1920 blev aktieselskabet "Tønder Kafferisteri" oprettet.

Med dette net af kafferisterier som omdrejningspunkt begyndte Chr. Faber & Co. at importere kaffe direkte fra de kaffeproducerende lande bl.a. Brasilien og landene i Mellemamerika, og da han forudså forsyningsproblemer under krigen, gik Christian Eff ind i rederibranchen med to skibe. Hele beretningen om dem og deres færd på verdenshavene, har jeg beskrevet i et selvstændigt kapitel, der har været bragt i Koldingbogen 2008, og her i bogen kan læses i sin helhed fra side 105.

Kaffehandlen foregik ved, at hver kaffebonde indgik en kontrakt med en lokal opkøber om retten til at købe bondens høst. Opkøberen solgte ofte denne kontrakt om købsretten videre til andre opkøbere, inden kontrakten blev handlet på Londons børs. Det var altså ikke sække med kaffebønner, som importøren købte på børsen, men kontrakter med retten til at købe kaffebondens høst.

Samhandel under disse omstændigheder indebar altid en risiko for begge parter. Køber kunne ikke vide, om han modtog de varer, han havde bestilt, og sælger kunne ikke vide sig sikker på, at køber ville betale. For at minimere risikoen bad køber sin bank om at udstede en remburs indeholdende de betingelser, der var aftalt med sælger. Efter at have bevilget rembursen fremsendte banken den til sælger, der vurderede, om han kunne opfylde de krav, der var stillet i rembursen. Hvis han fandt det OK, blev varen afsendt. Når køber modtog varen, sammenholdt han den med rembursens betingelser, og hvis disse var opfyldt, bad han banken gennemføre betalingen.

Med sine kafferisterier var Christian F. Hansen med til at sætte Madam Blå på bordet i de danske hjem, og den brune drik gik sin sejrsgang over hele landet og blev snart familiernes samlingspunkt. 1. verdenskrig, hvor den tyske u-bådskrig gjorde det vanskeligt at sejle kolonialvarer til landet, satte dog en midlertidig bremse på udviklingen. I første omgang steg prisen på 1 kg kaffe fra 2,10 kr. i 1914 til 4,40 kr. i 1918, men værre var det, at det til sidst var umuligt at opdrive kaffe. I 1918 blev der kun indført 3,5 tons kaffe til landet. De var brugt inden sommeren, og fra da af og til jul var lagrene tomme. Omkring juletid 1917 oplevede kaffeforretningerne en voldsom efterspørgsel efter kaffe. Flere steder måtte man lukke

1879 grundlagde blikkenslager Poul Glud og isenkræmmer Troels Marstrand metalvarefabrikken Glud og Marstrand. Et af firmaets tidlige produkter var det emaljerede køkkentøj med GM-mærket. Særlig populær blev kaffekanden, der fik kælenavnet: Madam Blå. Denne er en særlig stor størrelse, der rummer 64 kopper og tidligere har været brugt i Bramdrup Forsamlingshus.

kunderne ind i hold, og ved en kaffeforretning i Østergade i Kolding var der en sådan trængsel uden for butikken, at den store butiksrude blev knust af folk, der blev mast op i den. Det blev nødvendigt at tilkalde politiet for at regulere menneskemængden.

Bortset fra dette intermezzo fortsatte udviklingen i kaffedrikningen støt op til 2. verdenskrigs udbrud, hvor kaffen var blevet danskernes nationaldrik nummer 1, og Danmark var verdens 3. mest kaffedrikkende nation.

Allerede inden krigsudbruddet i 1939 opstod der igen problemer for kaffeimporten. Da den økonomiske krise i begyndelsen af 1930'erne truede de danske valutareserver, oprettede politikerne Valutacentralen, som bl.a. skulle kontrollere handlen i fremmed valuta. Christian F. Hansen fik som én af de ledende i branchen sæde i Valutacentralen, men i 1936 kom han på kollisionskurs med de stramme restriktioner, og blev ved retten i Kolding idømt en bøde på 2.000 kr. for overtrædelse af bestemmelserne om valutaattester.

Det var dog kun begyndelsen til det mareridt, som besættelsen og de første efterkrigsår skulle blive for kaffeimportørerne. I december 1939 blev kaffen rationeret for at strække den begrænsede tilførsel, men da den tyske flåde helt lukkede af for kaffeskibene, var lagrene hurtigt tømt, og befolkningen var henvist til erstatningskaffen, der bestod af cikorierødder, der blev brændt sammen med byg og roesnitter og tilsat en kemisk fremstillet kaffearoma. Alene for 1941 var der på kornloven afsat 12.000 tons byg til fremstilling af kaffeerstatninger. Af den mængde byg kunne der fremstilles 9.000 tons erstatning.

I de første efterkrigsår var kaffen fortsat rationeret, og prisen var fastsat af staten, mens importlicenser blev administreret af branchen selv. Først i 1952 kunne kaffen igen importeres og handles frit.

Cement, korn og trælast

Christian F. Hansens interesser rakte dog langt uden for kaffebønnernes duftende verden, og i de næste mange år var han en ivrig og visionær partner i store og små, landsdækkende og lokale virksomheder.

I 1907 var han medstifter af cementfabrikken "Kongsdal" ved Mariager Fjord. Hermed opnåede han at blive hovedforhandler for Jylland og Fyn og kunne levere cement til de mange små cementstøberier og cementstensfabrikker, der skød op i småbyerne på landet.

Kongsdal var med sin prispolitik en klar udfordring til de to øvrige cementfabrikker, Cimbria og Dania. Kampen mellem Kongsdal og de etablerede cementfabrikker, populært kaldet "Cementringen", endte til sidst med, at Kongsdal måtte slutte sig til "Cementringen" og dermed føre samme prispolitik. I 1937 overtog Dania både Kongsdal og Cimbria, og konsulen opgav sit engagement.

Det er cementfabrikken Kongsdal, som forfatteren Hans Kirk bruger

A/S P. Schou og Co.s trælasthandels ejendom Låsbygade 71-77. I sine unge år boede Christian F. Hansen i bygningen nr. 2 fra højre.

som baggrund i sine to bøger: Daglejerne og Nye Tider, hvor bygningen af en cementfabrik bringer forstyrrelse i et lille samfund, og hvor de tidligere daglejere og husmænd forvandles til industriarbejdere.

I 1934 var Christian F. Hansen medstifter af aktieselskabet Kolding Korn, og i 1935 var han sammen med Johannes Grønborg med til at stifte aktieselskabet P. Schous Trælasthandel, der senere skiftede navn til Grønborgs Tømmerhandel. Schous Trælasthandel var oprindeligt grundlagt i Låsbygade, hvor P. Schou i 1898 havde overtaget handelen med tømmer efter Bastrups købmandsforretning.

I København

Makkerskabet med Chr. Faber betød, at Christian F. Hansen skulle bosætte sig i København. Det var kun nødtvungen, han opgav bopælen i Kolding og flyttede familien til København, hvor han og Louise fandt en passende lejlighed på Frederiksberg. Arbejdet og de tilhørende møder medførte stadig stor rejseaktivitet for Christian F. Hansen, der fik en stor kundekreds i Jylland og på Fyn. Et kikk i hans rejsekalender for januar til februar 1901 viser, at han var i Varde fra den 21.-23. januar og i Esbjerg den 26. januar. Den 9.-11. februar var han i Horsens, den 13. i Struer, den 15. i Lemvig og den 22. i Herning.

Under opholdet i København blev der føjet endnu et par børn til familien. Det var drengene Valentin (27. marts 1900) og Hother (28. august 1903). Kort efter Adolphs fødsel (1897) havde Louise ventet sig igen. Hun fødte en dreng, som de gav navnet Valentin. Han var desværre svagelig og døde, inden han var fyldt 1 år. Det tog Louise sig meget nær, og da hun kort tid senere igen fødte en dreng, insisterede hun på, at han skulle døbes Valentin, ligesom den søn hun lige havde mistet. Hun gjorde det på trods af families og nære venners advarsel om, at det ikke var særligt lykkebringende at genbruge navnet på en afdød bror.¹⁷

I forbindelse med Hothers fødsel stødte der komplikationer til, og Louise blev indlagt på Diakonissestiftelsen. I familiens regnskabsbog optræder beløbet på 20 øre til ”sporvogn til Diakonissestiftelsen”, for hver gang Christian besøgte sin hustru og den nyfødte.

Med samme omhu regnskabsføres også hver måned et beløb på 6,00 kr. til Handels og Kontoristforeningen og 14 kr. til Frimurerordenen. Efter regnskabsbogen at dømme levede familien uden ekstravagante og luksuriøse vaner. Regnskabet fortæller om udgifter til tandlæge, læge, forsikringer, skrædder og vaskeri. Store og små udgifter veksler mellem

hinanden. F.eks. en hat repareret til 2,15 kr., støvler forsålet til 4,50 og et paraplyovertræk til 0,20 kr.

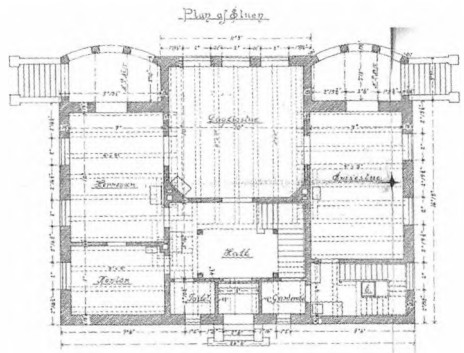
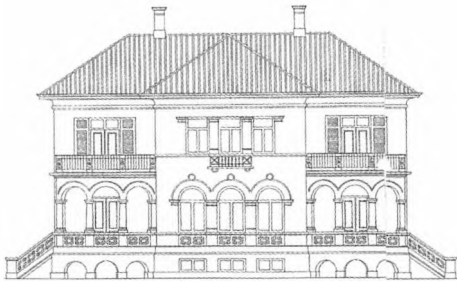
Pludselig spores en stigende interesse for juleplatter, idet der optræder udgifter til annoncering efter og indkøb af platter.

Opholdet i København blev kun af relativ kort varighed. Allerede i 1905 døde Christian Faber, og Christian F. Hansen blev enejer af firmaet. Han besluttede straks at flytte tilbage til Kolding. Sammen med adresseændringen foretog han også navneændringen. Han kaldte sig nu Christian Eff, som i virkeligheden var det navn, han det meste af livet havde været kendt under, idet alle siden drengeårene havde kaldt ham Christian F. og udeladt Hansen.

Spisestuen i villa HEVEA med ophæng af de mange platter. I loftet en stor art nouveau lysekroner i form af en svævende fe med bladranker. Fremstillet i Frankrig ca. 1900.

BOLIG FOR HR. GROSSENER, CHR. F. HANSEN.
MÅT. N° 235 a & 235 b KOLDING.

Arkitekt Gundestrups gamle, fine tegning af villa HEVEAs sydfacade, der vender ud mod Slotssøen, og plan af stueetagen, der er yderst symmetrisk. Nederst på planen er hoveddøren ud til Søgade.

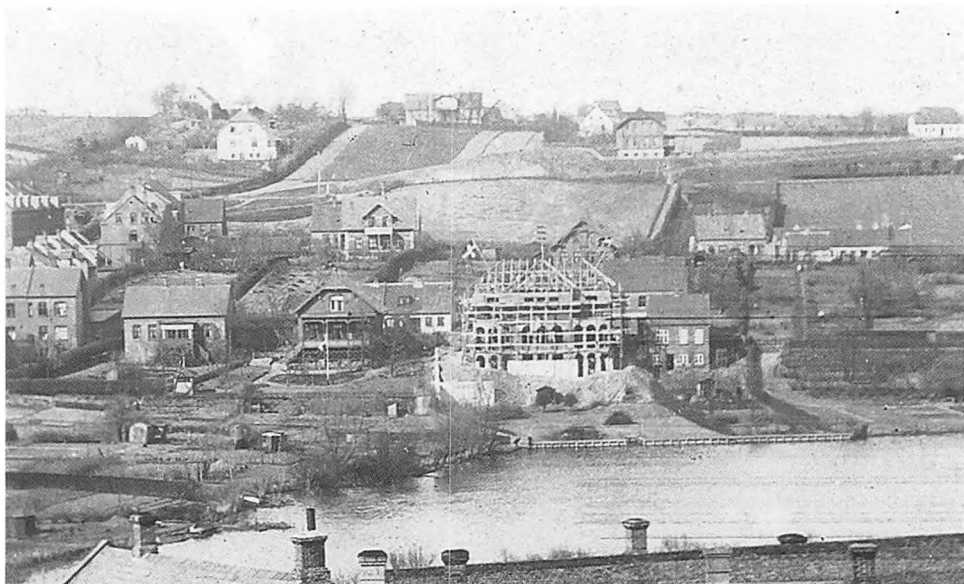
Villa "HEVEA"

I Kolding flyttede familien ind i det nybyggede Saxildhus, hvor den lejede en hel etage. Her boede den et års tid, mens der blev bygget en passende bolig. Til at tegne sit nye hus havde Christian Eff valgt den 35-årige arkitekt Thorvald Gundestrup fra København. Gundestrup, der var uddannet på Kunstakademiets Arkitektskole i København, havde egen tegnestue i København og havde bl.a. tegnet flere villaer langs Strandvejen og op langs Øresundskysten.

Den erhvervede byggegrund lå på nordsiden af Slotssøen, og beliggenheden var velvalgt. Herfra var der en flot panoramaudsigt ud over søen over mod den gamle maleriske slotsruin og byen, men også fra byen over til den. Her præsenterede den hvidkalkede villa med det irgrønne kobbertag sig stilfuldt og fornemt og sendte et tydeligt budskab om velstand og standsbevidsthed. Byggeomkostningerne beløb sig til 38.445,83 kr., hvilket i nutidskroner svarer til godt 2 mio. kr. Byggeriet påbegyndtes i 1905 og stod færdigt i 1906, hvor familien kunne flytte ind.

Året 1906 blev også i andre henseender et af de mest betydningsfulde i Christian Effs liv.

Villaen blev navngivet efter Effs 5 børn, Hother, Elisabeth, Valentin, Ella og Adolph, således at første bogstav i deres fornavne dannede ordet

Villaen fotograferet over Slotsøen den dag, der var rejsegilde. Der er flag og tre kransse på spærene. På søbredden neden for byggeriet ses en række nyttehaver. Bagved hæver Koldingbjerg sig.

HEVEA. Navnet blev anbragt øverst og midt for på husets facade ud mod Søgade. På hver side flankeredes det henholdsvis af hans egne forbogstaver CFE og året 1906, hvor villaen var indflytningsklar.

Den lille navnebus afholdt dog ikke grossererfamilien fra at få et barn mere. Den 23. marts 1913 fødte Louise Eff endnu en dreng. Fødslen var kompliceret og medførte bl.a., at fru Eff fik et stift ben, der plagede hende resten af livet, så hun bl.a. måtte have ”lillepiggen” til at ordne sine fødder. Den lille efternøler, der således ikke var med til at navngive villaen, fik til gengæld dobbeltnavnet Ole Henrik.

HEVEA blev opført i 2 etager med fuld kælder, der ud mod Slotsøen var i niveau med jordoverfladen, da grunden skrånede ned mod søen. Inde i hallen, hvor en majestætisk trappe belagt med røde løbere førte op til 1. salen med soveværelserne, stod en stor udstoppet alligator, som nok kunne forskrække mindre befæstede sjæle. Det var i hallen, at familiens juletræ altid stod. Hans Emil Andersen, hvis farfar var gift med Eff's søster, mindes med stor glæde det 7-8 meter høje, smukt pyntede juletræ, der rakte fra gulv til loft, når han var til den årlige juletræsfest hos familien Eff. Han erindrer også, at moderen altid sørgede for, at de fik varmt tøj på inden juletræsfesten, da der ofte var temmelig koldt i hallen.

Hall'en, hvor juletræet stod og trappen går op til 1. sal.

Til højre for hallen var spisestuen med det flotte Hepplewhite spisestuemøblement i mahogni. Lysekronen over spisebordet var meget imponerende og speciel. Den var udformet som en svævende fe omviklet med løv- og blomsterranker, hvori de elektriske pærer sad. Rundt om på væggene hang de mange platter, som var blevet købt, mens familien boede i København.

Eff rejste meget på forretningsrejser, men kom som regel hjem om lørdagen. Så blev der stillet an med fin middag og en god flaske bordeaux-rødvin i spisestuen; men rødvinen var forbeholdt Eff. Det var også i spisestuen, gæsterne samledes, når der var selskabelighed. Ved sådanne lejligheder var der ofte anbragt et stort overflødigedshorn på spisebordet. Her kunne gæsterne forsyne sig. Når der var store selskaber, var det nødvendigt med både kogekone og tjenere. Som oftest regnede man med, at der skulle være én tjener for hver syv gæster. I spisestuen kunne der dækkes til 24 med sølvdækketallerkner og bestik i 3-tårnet sølv. Når middagen var overstået samledes damerne i dagligstuen, mens herrerne gik til herreværelset, der lå på den modsatte side af hallen. Herreværelset blev også kaldt "Det blå Værelse", fordi møblerne her var betrukket med dueblåt stof.

Dagligstuen med flyglet i baggrunden.

I dagligstuen, der vendte mod syd, stod et stort flygel. Det spillede Ella på. Hun havde musikalske evner og kunne spille efter gehør. Hun præsterede ofte at overvære en stor klassisk koncert for bagefter at gå hjem og spille hele koncerten igennem uden noder, fortæller Hans Emil Andersen, der også husker, at hun havde en flot sangstemme.

På 1. sal lå 5 soveværelser og badeværelset. Hvert værelse blev opvarmet af en kakkellovn. Lille-pigen dengang fortæller, at det var hendes opgave at fyre op i de 5 kakkellovne. Det skete med koks, som skulle slæbes op nede fra kælderen. De to døtre skulle selv rede senge om morgenen, men det var personalet, der om aftenen inden sengetid sørgede for, at der var ”tæppet af” på både forældrenes og børnenes værelser. Morgenmaden blev bragt op på en morgenbakke og serveret på værelserne.¹⁸ Om søndagen havde lillepigen først været ved bageren i Søgade for at hente 2 rundstykker med smør. Rundstykkerne var til Eff, fortæller Hans Emil Andersen, og de øvrige – hvad enten det var børn eller tjenestefolk – måtte spise franskbrød med margarine.

Kælderen var tjenestefolkenes domæne. Her regerede kokkepigen. Kun når der skulle drøftes menuforslag, blev hun kaldt op fra køkkenregionerne. Køkkenet domineredes af et vældigt stort brændefyret komfur, og som stor dreng havde Hans Emil i perioder den opgave at

På mange måder minder beretningen om konsulen og hans fremgang om TV- serien Matorador. Der har været et up-stairs og down-stairs liv. Her ses køkkenet med det store komfur, der endnu stod i villaen ved Ellas død i 1985.

kløve brænde og bære det ind i køkkenet. Der var også ansat en stuepige, som skulle tage sig af serveringen og rengøringen. Overalt i huset var der anbragt ringeknapper, hvormed herskabet kunne tilkalde en af tjenestepigerne. To klemt på klokken var besked om, at lillepigens tilstedeværelse var ønsket, og tre klemt var til stuepigen. Pigerne kunne på et panel på køkkentrappen se, hvilket rum der blev ringet fra.

Der var også ansat en havemand, der passede prydhaven og den store urtehave, der hørte til HEVEA. Til de mere sarte planter var der blevet bygget et drivhus. Der var også en stor hønsegård, men æggene herfra spiste familien ikke selv. – De blev solgt!

Ved siden af HEVEA lå et lille rødt hus, der blev kaldt ”Annekset” Her indrettede Eff kontor, og herfra drev han sin verdensomspændende virksomhed. En virksomhed, der rummede både grossistens, detaillistens og importørens funktioner. Desuden virkede han som bankier.

Annekset, som også fungerede som bolig for Effs havemand, er senere revet ned, men det var et godt udtryk for Effs meget omkostningsbevidste og sparsommelige adfærd.

I denne flotte ramme udfoldede familiens liv sig de næste mange år. Grosserereren arbejdede i annekset, og fru styrede huset med de 4 sønner og 2 døtre, som voksede op og flyttede, men også flyttede hjem igen i perioder. Hun stod for arrangementerne af selskabeligheden og regerede med skiftende tjenestefolk.

De 5 ældste børn efter indflytningen i villaen, som deres forbogstaver gav navn. De er dog ikke opstillet i samme rækkefølge. Her ses fra venstre Hother, Ella, Elisabeth og Valentin. Forrest Adolph.

Britisk vicekonsul eller bare Konsulen

Et andet af de absolutte højdepunkter i Christian Effs liv var, at han i 1906 blev opfordret til at påtage sig hvervet som britisk vicekonsul i Kolding. Gennem de hyppige forretningsrejser til England havde han fået en række nære forretningsforbindelser og skaffet sig en stor indsigt i engelsk tankegang, som gjorde ham velegnet til opgaven. Han var meget stolt af og bæret over den hæder, som udnævnelsen var udtryk for. Gradvist tillagde han sig flere og flere engelske manerer, og hans fremtræden blev mere og mere anglofil.

Et helt synligt tegn på, at han sværmede for alt, der var britisk, var at han – uden tanke på det besværlige og upraktiske – foretrak højrestyrede biler. Især den engelske Humber, der henvendte sig til det mere velstillede borgerskab, var blandt Christian Effs foretrukne bilmærker.

Hvervet som konsul var ulønnet. Belønningen lå implicit i den hæder, som udnævnelsen var udtryk for. Generelt var forudsætningen for at blive udnævnt til konsul at man nød almindelig anseelse, at man indtog en vis position i samfundet og at man havde gode forbindelser til myndigheder og organisationer. Ligeledes var det af stor betydning, at den pågældende havde en vis tilknytning til det land, han repræsenterede f.eks. gennem samarbejde med nogle af landets virksomheder.

Den overordnede opgave for konsulen var at varetage britiske interesser. Det kunne ske ved at påtage sig kommercielle og handelsfremmende opgaver, samt bistå britiske statsborgere på rejse i området. I den levnedbeskrivelse, som Konsul Eff i 1919 udarbejdede til De Kongelige Ordeners Historiograf i anledning af sin udnævnelse til Ridder af Dannebrog, bemærkede han, at hvervet som britisk konsul i Kolding ”*medførte mange interessante oplevelser.*”¹⁹

I britisk tjeneste som spion

Hvad udtrykket ”*mange interessante oplevelser*” mere præcist dækker over, kan man kun gisne om; men det er næppe helt forkert at tro, at konsulen bl.a. har haft tiden under 1. verdenskrig i tankerne. Det var en periode, hvor de krigsførende parter var meget opmærksomme på modpartens eventuelle planer om at inddrage det neutrale Danmark i

*Det synlige bevis på
udnævnelsen til konsul
var det flotte
emaljerede skilt til at
sætte uden på huset
ved siden af
hoveddøren.*

krigen. Det medførte bl.a., at Danmark på det nærmeste var et spionagecenter, hvor agenter fra alle krigsførende parter kunne operere relativt frit. I en artikel i "Politiken" i september 1917 anslog bladet, at antallet af spionaffærer i Danmark beløb sig til omkring 400.²⁰ Af frygt for at lægge sig ud med de krigsførende parter accepterede regeringen stiltiende den efterretningsvirksomhed, der fandt sted, selv om det var i klar modstrid med den danske lovgivning. Det var dog ikke ensbetydende med, at spionagevirksomhed kunne foregå uden om myndighedernes søgelys. Opgaven med at overvåge og efterforske evt. spionaffærer blev overdraget et særligt korps, der blev oprettet inden for politiets afdeling 2, der beskæftigede sig med eftersøgning af mistænkte og mistænkelige personer.

Den britiske legation i København var dybt involveret i ledelsen af den britiske efterretningsvirksomhed i Danmark, og der er ingen tvivl om, at briterne, som havde en klar overrepræsentation af konsuler og vicekonsuler i de danske havnebyer, udnyttede dette net af konsuler til at forsyne den britiske efterretningstjeneste med stemningsindberetninger og oplysninger, som kunne være med til at tegne et billede af fjendens planer og aktiviteter. Disse agenter havde en direkte kommunikationslinje til den britiske militærattache i København.²¹

Alene på grund af sin strategiske placering med den dansk-tyske landegrænse beliggende i sit sydlige opland kom Kolding – og dermed byens britiske vicekonsul – til at spille en central rolle for den britiske efterretningstjeneste. Eff var dog næppe spion i ordets egentlige, klassiske forstand. Han var først og fremmest organisator og kontaktled til briterne, og som sådan forsynede han Storbritannien med efterretningsmateriale,

som var indsamlet gennem tyske statsborgere og tyske desertører, der havde søgt tilflugt på den danske side af den dansk-tyske grænse. Han blev da heller ikke hverken tiltalt for eller dømt for spionage, men loyaliteten overfor hans britiske arbejdsgivere førte ham på kollisionskurs med dansk lovgivning, idet det var ulovligt at assistere en krigsførende magt med at indsamle militære oplysninger, ligesom efterretningsarbejde blandt desertører og internerede tyske soldater blev betragtet som strafbart.

I bestræbelserne på at række sine britiske arbejdsgivere en hjælpende hånd organiserede Eff også et decideret spiontogt rettet mod tyske marineinstallationer ved de tyske Østersøhavne. Især i de første krigsår tumlede det britiske admiralitet og den engelske marineminister Winston Churchill med planer om at lade den britiske flåde gå ind i Østersøen og afskære tyskernes muligheder for at få forsyninger nordfra. Til det formål havde englænderne et desperat behov for at få præcise oplysninger om havne, befæstningsanlæg og den tyske Østersøflådes styrke. Opgaven med at indsamle disse oplysninger blev delvis lagt i hænderne på Eff.

Konsulen greb sagen an på den måde, at han tilkaldte den unge mand, Jens Christensen, der nogen tid forinden havde reddet hans næstældste søn, Valentin, fra druknedøden. Han forklarede Jens, at han havde været meget glad for, at han havde reddet sønnen fra at drukne, og at han gerne ville vise sin påskønnelse ved at belønne ham. Belønningen bestod i, at han skulle sejle to englændere rundt i en lystyacht i Østersøen. Konsulen fortalte, at der var tale om to engelske universitetslærere, der skulle på sommerferietur. Det viste sig imidlertid snart, at de to englændere var ude i et helt andet ærinde. De studerede krigsskibe og fæstningsværker ved havnen i Kiel; men deres studier virkede så påfaldende fordækte, at skibet blev opbragt af det tyske politi og de ombordværende anklaget for spionage. På grund af manglende bevismateriale opgav de tyske myndigheder sagen og frigav både skib og besætning.²²

I øvrigt havde den britiske og den tyske kontraspionage et godt kendskab til hinanden. De vogtede på hinanden og gjorde, hvad de kunne for at genere hinanden. I august 1917 indberettede briterne en lang liste med navne på personer, der ledede den tyske spionage på Sjælland og Fyn. Det tyske modsvar lod ikke vente på sig længe. Den 24. september kunne "Politiken" under overskriften "Agenterne og krigen" bringe en artikel, der behandlede optrevlingen af en større spionagesag i Tyskland. Blandt de dømte var en tysker og en svensker, der begge var bosiddende i København, samt en mor og hendes 21-årige datter. De to sidstnævnte blev anholdt, netop som de var i færd med at rejse hjem til Danmark.

Spionagen var især rettet mod den tyske flåde og ifølge ”Politikens” oplysninger blev det under retsforhandlingerne oplyst, at arrestanterne på forskellig vis og ad mange omveje havde stået i forbindelse med repræsentanter for de krigsførende magter i Holland, Sverige og Danmark. Meddelelser, der blev ekspederet over Danmark, blev sendt til en vis ”Hr. W.” i Stavangergade i København og til hans medhjælper ”Hr. T. i Århus, Hr. E. i Kolding, Hr. H. i Odense og Hr. C. i Fredericia”. Det var åbenbart, at ”Hr. W.” i Stavangergade var den britiske militærattache oberstløjtnant Wade, og hans medhjælper var de britiske konsulere i Århus, Kolding, Odense og Fredericia.²³

Politikens afsløring fik den britiske gesandt Sir Ralph Spencer Paget til at henvende sig til den danske udenrigsminister Erik Scavenius og besvære sig over ”Politikens” gabestoksmetoder. Han lod ministeren vide, at såfremt *”den af regeringsorganet udviste uforskammethed gentog sig, ville hverken korrespondenter til ”Politiken” eller ”Politiken” selv blive tålt i nogen af Ententens (Storbritannien, Frankrig, Rusland og deres allieredes) lande”*.²⁴

I ”Kolding Avis” kaldte redaktør Erik Hansen ”Politikens” artikel for *”en vennehånd rakt mod syd”*, og i en pressemeddelelse, som ”Nordisk Pressebureau” udsendte med en *”absolut autoritativ kilde”* som meddeler, hed det, at *”den nuværende krises alvor skyldes det uneutrale arbejde, som ”Politiken” og tidligere ”Social-Demokraten” har gjort sig skyldig i.”*²⁵

Igen i maj 1918 blev konsulen hvirvlet ind i en spionagesag. Sagen var blevet efterforsket bag lukkede døre i 7. kriminalkammer af assessor Thorup; men da regeringen ikke ønskede, at sagen blev gennemført, blev aktionen stillet i bero og sluttede, uden at der blev rejst sigtelser. Regeringen udsendte over Ritzaus Bureau en opfordring til pressen om at omtale sagen så lidt som muligt og helt at undlade omtale af udenlandske personer.

Det afholdt dog ikke ”Social-Demokraten” fra at finde de store overskrifter frem og i en række artikler fortælle om sagen, som fik betegnelsen ”Den store spionaffære”. Hver dag bragte sine afsløringer af kendte og fremtrædende personer, der havde været impliceret i affæren. Hvem det var, der forsynede ”Social-Demokraten” med de fortrolige oplysninger, blev ikke opklaret; men der gisnedes om, at det var Borgbjerg (redaktør af avisen og socialdemokratisk politiker).

”Social-Demokraten” antydede temmelig direkte, at *”den noksom bekendte konsul Eff”* optrådte som spion til fordel for Storbritannien. Af

andre implicerede i spionsagen nævnte ”Social-Demokraten” bl.a. redaktør Erik Hansen, Kolding, pastor Mathiesen, Vamdrup, vognmand Schmidt, Vamdrup, Olof Wolf og Olof Petersen, begge Kolding.²⁶

Spionsagen rummede alle den klassiske spionromans ingredienser: I Kollingsgade i København, hvor en agent fra den franske efterretningstjeneste monsieur B. havde lejet et værelse med egen ugenert indgang, begik en ung kvindelig spion selvmord, hvorved en række fordægtige episoder dukkede frem. Fra dette værelse udgik der spiontråde ud over det ganske land og bl.a. til den dansk-tyske grænse mellem Kolding og Ribe. Her var der etableret et net af agenter, som enhver tysk desertør uvægerligt ville falde i hænderne på. Desertører, der viste sig særligt egnede til at blive udfrittet eller skønnedes at kunne anvendes som spioner, blev af netværket ført til enten Monsieur B. eller til officer W. ved det engelske efterretningsvæsen i Stavangergade.

En ung velbeslået herre ved navn Holger Petersen blev anset for at være spionagens financier. Han var godt kendt i Kolding, hvor han skiftevis indlogerede sig på byens bedste hoteller og var en rundhåndet vært for tyske desertører. I Kolding sås han ofte sammen med en frøken F., der foregav at være forlovet med en tysk reserveofficer, som hun skulle giftes med til april. Der blev dog ikke noget bryllup, for frøkenen blev så syg, at hun ikke kunne rejse. Sygdommen var dog ikke mere livstruende, end at hun var i stand til at feste videre med Holger Petersen.²⁷

Som anerkendelse for sit arbejde for Storbritannien blev konsul Eff i 1921 hædret med The Most Excellent Order of the British Empire (MBE). Det var den orden, som Georg V oprettede i 1917 netop med henblik på at kunne hædre de mange civile, som havde ydet en særlig indsats under 1. verdenskrig.

For- og bagside af The Most Excellent Order of the British Empire som Eff blev tildelt for sit konsulararbejde. Han bærer den på fotografiet side 1 yderst til venstre efter de to danske ordner, som han senere blev tildelt.

Magt og indflydelse

Sideløbende med Christian Effs virke som konsul og far til en mangfoldig familie blev han i mere end 30 år en markant skikkelse inden for Koldings forretningsverden. Her kan hans indsats opdeles i 4 hovedgrupper, der naturligvis er tæt sammenvævet, men for overskuelighedens skyld beskrives enkeltvis.

Den første – grundlaget for hans store rigdom - er hans egen vidtspændende grossist- og importvirksomhed. Gennem arbejdet som konsul blev han klar over risikoen for problemer med den oversøiske skibstransport under 1. Verdenskrig og gik i 1914 ind i rederibranchen. Denne del af hans brede virkefelt har sit eget kapitel fra side 105.

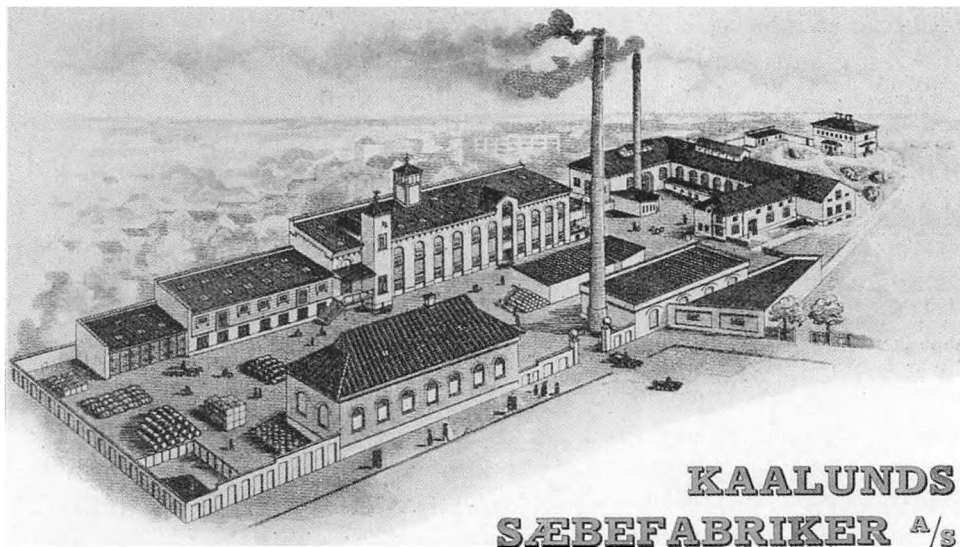
De 3 øvrige var dels det kollegiale hjælpearbejde, han i perioder ydede andre virksomheder, og den alenlange liste over poster i bestyrelser, hvor hans viden og dygtighed kom til at spille en rolle.

Dels organisationsarbejdet inden for Handelsstanden og andre interesseorganisationer såsom Våbenbrødrene og Landbruget.

Og endelig hans kommunalpolitiske arbejde. Tilsammen gav de ham i en årrække overordentlig stor indflydelse på hele den økonomiske udvikling i byen. Han var centralt placeret de steder, hvor tingene foregik, og hans personlige indflydelse rakte også langt ud over det formelt betingede. Man vidste, at han mere end nogen anden kunne hæmme eller fremme en sag.

Det var karakteristisk, at det blev hans navn, der knyttedes til forskellige virksomheder, der var kommet i krise og måtte underkastes rekonstruktion under en eller anden form. Så vidt det kan ses, havde han hver gang heldet med sig.

Han stod for en gennemgribende omlægning i en af Koldings gamle virksomheder: Kaalunds Sæbefabrik. Fra virksomhedens start i 1886 og til omkring århundredskiftet havde produktionen udelukkende været lagt an på at forsyne det lokale marked med sæbe. I 1899 blev den købt af konsul H. C. Petersen. Under hans ledelse blev hele driften og forretningsgangen moderniseret, ligesom organisationen blev lagt fuldstændig om. Fra at være et lille lokalt firma, der udelukkende producerede til det lokale

KAALUNDS SÆBEFABRIKER A/S

A/S Kaalunds Sæbefabrikker. Tegningen er hentet i udgivelsen: Dansk Handel og Industri fra 1934. Det store fabrikskompleks lå på H.C. Petersensvej, der er en parallelvej til Dyrehavegårdsvej. Fabrikken blev opkøbt 1977 og lukket 1978. Bygningerne blev revet ned i 1983.

forbrug, blev der nu ansat sælgere over hele landet. Fabrikken tog endvidere produktionen af vaskepulver og skurepulver op. Det var varer, der hidtil næsten udelukkende var leveret fra udlandet. Takket være den nye salgsorganisation og fremstillingen af nye varer steg efterspørgselen, og udvidelser af fabrikken kom til at høre til dagens orden. Samtidig blev der investeret i de nyeste og mest moderne maskiner indenfor fabrikkens forskellige produktionsgrene.

Denne voldsomme udvidelse og ekspansive vækst var stærkt kapitalkrævende og med henblik på at skaffe ny kapital til veje blev Kaalunds Fabrikker i 1927 omdannet til et aktieselskab med den hidtidige ejer H. C. Petersen som direktør. Arkitekten bag reorganiseringen af Kaalunds Fabrikker var konsul Christian Eff. Det faldt derfor lige for at udnævne ham til formand for bestyrelsen. En post, som han varetog indtil sin død.

Derudover beklædte han formandsposten i bestyrelsen for Kafferisterierne A/S, A/S P. Schous Trælasthandel og A/S Kolding Korn. Han var næstformand for bestyrelsen for A/S Margarinefabrikken "Alfa", medlem af bestyrelsen for A/S Nic. Outzen, Haderslev, Fjerde

Søforsikringsselskab, København, A/S Strøyer & Mørch, København og A/S Bornholms Margarinefabrik.

Da Kolding Låne- og Diskontokasse i 1927 kom ud i et økonomisk uføre, der truede bankens eksistens, blev Christian Eff på foranledning af Privatbanken i København indsat i bestyrelsen. Eff havde dog på forhånd stillet den betingelse, at banken kun skulle have én direktør, samt at det var Eff, der havde ret til at udpege den pågældende. Og takket være hans myndige indgriben, store indsigt og dygtighed lykkedes det at bevare bankens gode omdømme.

Organisations- og foreningsarbejde

Udover det store og krævende arbejde, det var at skabe og drive en stor virksomhed med interesser over det meste af Danmark og at tage aktivt del i driften af de andre virksomheder, var konsul Eff meget optaget af det faglige og kollegiale arbejde, der foregik på både lokalt og nationalt plan. Det er således ikke uden grund, at listen over de tillidsposter, som han varetog på vegne af handelsstanden i Kolding, er særdeles omfattende, ligesom handelsstandens søsterorganisation "Foreningen af Håndværkere og Industridrivende i Kolding" ved forskellige lejligheder nød glæde af hans særlige evne til at se det centrale i en sag. Andre foreninger nød også hans bevågenhed og rundhåndethed.

Handelsforeningens formand

I 1920 valgtes konsul Eff til formand for Kolding Handelsforening. En post han med stor dygtighed varetog i 17 år, indtil han i 1937 - angiveligt på grund af svigtende helbred - trak sig tilbage. Han var en dygtig og myndig formand, og foreningens medlemmer påskønnede da også den indsats, han havde øvet, ved i 1938 at udnævne ham til foreningens første æresmedlem. Endvidere opnåede han den sjældne anerkendelse også at blive udnævnt til æresmedlem i Foreningen af Håndværkere- og Industridrivende i Kolding og i Kolding Herreds Landbrugsforening.

Arbejdet i Handelsforeningen førte ham ind i bestyrelsesarbejdet for "Centralforeningen Af Jydske Handelsforeninger", hvor han sad i bestyrelsen fra 1923 til 1937. I 1934 blev han 2. viceformand og 1. viceformand i 1935. Endvidere sad han i forretningsudvalget for "Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation" fra 1934 til 1937, og fra 1934 til 1937 var han medlem af Provinshandelskammeret.

*Portræt af Christian Eff i
1922, hvor han var blevet
indvalgt i byrådet og valgt til
formand for Kolding
Handelsforening.*

Arbejdet i den lokale Handelsforening til gavn for byens indbyggere og handlende var nok det, der gav ham den største tilfredsstillelse. Han var en mand, der i sjældnen grad havde sine meningers mod. Hans klare fremstillingsevne og hans rige erfaringer fra forretningslivet sammenholdt med en udpræget praktisk sans, gjorde det let for ham at få andre i tale. Han var i det hele taget en mand, man lyttede til, og han fik ofte stor og afgørende indflydelse; men han hørte også til den type mennesker, der enten fik svorne tilhængere eller bitre modstandere. Hans knappe væsen bevirkede dog, at kun få lærte ham nærmere at kende.

En af de sager, hvori han ikke var direkte involveret, men hvor han beviste sine evner til at gennemskue et problem og udtænke en løsning, tog sin begyndelse den 20. august 1920. Foreningen af Håndværker- og Industridrivende afholdt ekstraordinær generalforsamling med det ene punkt på dagsordenen at ekskludere den radikale redaktør Aubeck, der i sin avis "Kolding Avis" havde anvendt nedsættende udtryk om kong Christian den X. Dette prekære emne, som allerede havde beskæftiget en ekstraordinær generalforsamling tidligere på sommeren, kompliceredes yderligere af, at redaktør Aubeck var mangeårigt medlem af bestyrelsen, og foreningens love gav ikke generalforsamlingen adkomst til på det foreliggende grundlag at ekskludere et medlem af bestyrelsen.

Mens redaktøren på sin side hævdede, at hans personlige mening om Kongehuset var foreningen uvedkommende, og at han ikke havde skadet foreningens interesser med sine udtalelser, bølgede debatten frem og

tilbage med flere mere eller mindre iderige forslag til, hvordan man kunne udtrykke foreningens mistillid til redaktør Aubeck.

Det lange møde sluttede med, at generalforsamlingen vedtog en resolution, som konsul Eff havde udarbejdet. ”*Generalforsamlingen vedtager at udtale misbilligelse af den optræden, redaktør Aubeck udviste under generalstrejken, hvor han hævdede gadens ret i modsætning til håndværkets og industriens, og mener derfor, redaktøren er uskikket som bestyrelsesmedlem i Foreningen af Håndværkere og Industridrivende*”. Resolutionen, som blev vedtaget med 132 stemmer for og 92 imod, havde den tilsigtede virkning, idet redaktøren skriftligt meddelte bestyrelsen, at han ikke længere ønskede at deltage i bestyrelsens møder.²⁸

Af de grundigt refererede formandsberetninger, som Eff aflagde på Handelsforeningens årlige generalforsamlinger, fremgår det, at mellemkrigsårene på mange måder var en vanskelig periode for handelen. 1922 karakteriserede han som et år præget af uro og stadig vigende konjunkturer i samtlige brancher og med permanent arbejdsløshed og dermed forringet købekraft i byen. Trods mange og store betalingsvanskeligheder fandt formanden tegn på, at krisen var kulmineret. 1924 karakteriserede han som et år med nogenlunde stigende konjunkturer med opadgående tendens, jævn god fortjeneste og god beskæftigelsesgrad. I beretningen for 1925 blev året karakteriseret som et mørkt år, der på trods af landbrugets rige høst blev ramt af faldende priser på alle landbrugsprodukter med uventet tab og svigtende betalingsevne til følge. Det blev desværre ikke bedre i 1926, hvor alle erhverv led under en depressionsperiode af uhyggeligt omfang. Lysere og bedre tider begyndte så småt at indfinde sig i 1929, hvor høsten var god og eksporten betydelig. Desværre varede denne lysning i handelssituationen ikke længe. En verdenskrise af omfattende størrelse ramte også Danmark og påførte store dele af erhvervene store tab som følge af de enorme prisfald, der var resultatet af en verdensomspændende overproduktion. En stor del af foreningens arbejdsområde i 1930'erne angik de valutarestriktioner og begrænsninger i indførselstilladelser, der var blevet indført for at sikre den danske valutabeholdning.²⁹

Handelsforeningens 50 års jubilæumsfest, der blev afholdt i Industriens store sal. I salen var der teaterscene og i dagens anledning er fortæppet prydet med foreningens logo.

Som interesseorganisation med mulighed for at ytre sig om samtidens udfordringer er der forud for de månedlige medlemsmøder blevet drøftet utallige større eller mindre aktuelle emner: en persondampskibsroute fra Kolding til København, broen over Lillebælt, rutebiler kontra oplandsbaner, bilparkering, rutebåd fra Antwerpen til Kolding, fragtbrevs omdeling og postoprævninger, butikkernes lukningstider, oprettelse af frilager på Toldboden og statens isbrydertakster for blot at nævne en lille del.

Men der var også lejligheder, hvor man for en stund kunne glemme hverdagens krav og hengive sig til livsglæden. En sådan lejlighed var det, da man i 1921 kunne fejre Handelsforeningens 50 år jubilæum.

Det blev en smuk og overmåde stilfuld fest, som både byen og Handelsforeningen havde stor ære af. Konsul Eff indledte talerrækken med at sige: *”Det har altid været god sæd og skik, når danske købmænd samledes til fest, hvad enten det gjaldt indvielse af nye foretagender eller taknemmelighed over udbyttet af en svunden tids ideer, som nutiden profiterer af, at man da først mindes Konge og Fædreland, og her i Kolding er der så meget mere anledning dertil, som den ulykkelige*

skæbne, der ramte vort land i 1864 og medførte, at Kolding blev landets grænseby mod syd i over halvanden menneskealder, atter er ændret.

En lykkelig tilskikkelse har igen flyttet grænsepælene mod syd, og derigennem atter forenet os med en stor del af vore brødre sønden å, med hvilke vi fra Arrilds tid er beslægtede i blod og ånd, og den glæde vi herover føler, ved vi deles fuldt ud af Hs. Majestæt Kongen, som også her i Kolding påbegyndte sin minderige færd til de officielle genforeningsfestligheder.

Senere har majestæten gentagne gange gæstet vor by, hvor varme hjerter slår vor konge i møde, og i ønsket om, at Hans Majestæt Kongen i mange og lyse år må regere over et enigt og lykkeligt folk i et frit og i alle henseender uafhængigt fædreland, beder jeg Dem mine herrer om at råbe 9 gange hurra for vor konge og fædreland.”³⁰

Igen i 1946 var der et jubilæum - 75 år – som skulle fejres. Igen blev der ikke skyet nogen midler for at festligholde jubilæet. En af aviserne gav i den anledning flg. karakteristik af foreningens mangeårige formand: ”I sin ledelse af Handelsforeningen nøjedes han ingenlunde med det repræsentative, men han havde sine meget tydelige meninger om de forskellige anliggender, der behandledes. Handelsforeningen – det var i mange år konsul Eff.”³¹

I anledning af de to jubilæer udgav foreningen jubilæumsskrifterne ”Kolding Handelsstand 1871-1921” og ”Kolding Handelsstand, Fortid og Nutid”. I Jubilæumsbogen, der udkom i anledning af 75 års jubilæet, er beskrevet de små og store sager, der blev behandlet og heldigt gennemført i den periode, hvor Eff som formand havde fingeren på pulsen. Statsbanernes lyntog skulle fra begyndelsen ikke standse i Kolding, men

Forbindelsestunnellen mellem havnen og banegårdspladsen. Spiret og den store gavl i baggrunden er en del af bryggeriet Slotsmøllens store anlæg.

Christian Eff tegnet af Anton Shrøder i 1946 til jubilæumsbogen. Heri berømmes han for sin lange formandstid i Handelsforeningen. Kolding Handelsforening skiftede i 1944 navn til Kolding Handelsstandsforening.

det fik man omstødt. Og forbindelsestunnellen mellem havnen og banegårdspladsen blev etableret i Effs formandstid. Samme jubilæumsskrift fastholder et uplettet billede af konsul Eff som den karismatiske og ufejlbarlige formand for Handelsforeningen gennem 17 år. Alt andet ville nok også være galmands værk, specielt i betragtning af, at netop i årene forud for jubilæet var Eff blevet løftet til berømmelsens tinder af højstemte og ubetinget berømmende avisomtaler i anledning af runde fødselsdage og et forretningsjubilæum. Der er ingen grund til at bruge et jubilæumsskrift til at pille ved glorien på én, som af de andre opfattes som ufejlbarlig. – Men der havde været uheldige episoder, og en antydning også af dem ville have været mere ærligt spil.

Formand på kollisionskurs

Ved Handelsforeningens ordinære månedsmøde, den 12. december 1929 led konsul Eff et knusende nederlag i en sag, hvor han forsøgte at få ekskluderet et medlem af Handelsforeningen. Det problematiske var, at konsulen var ude i et helt privat ærinde og forsøgte at udnytte sin position i foreningen. Historien er kort fortalt den, at i forbindelse med, at en norsk damper skulle anløbe Kolding Havn med en last kul til kulimportør Christensen, rettede skibsmægler Gjørding henvendelse til det norske rederi. I henvendelsen ikke alene anbefalede Gjørding sin egen mæglerforretning, men han gik det skridt videre, at han karakteriserede konsulens søn Valentin Eff og hans mæglerfirma med udtryk, som var tæt på at bringe ham på kollisionskurs med lovbestemmelserne om illoyal konkurrence.

Konsulen, der var både impulsiv og temperamentsfuld, blev rasende og besluttede at forsøge at få mægler Gjørding ekskluderet af Handelsforeningen; men her havde han gjort regning uden vært. Gjørding nægtede at træde tilbage, idet han hævdede, at sagen var Handelsforeningen uvedkommende. Han stillede forslag om, at forsamlingen ved afstemning skulle tilkendegive, hvorvidt det var en sag for foreningen eller ej.

Efter en lang og bevæget debat, hvor konsul Eff bl.a. truede med at træde tilbage som formand, hvis ikke forsamlingen makkede ret, vedtog man med 46 stemmer for, 23 imod og 6 blanke stemmesedler, at sagen var foreningen uvedkommende. I stedet for at bruge Handelsforeningen blev Eff jr. henvist til at anlægge et søgsmål i et forsøg på at få Gjørdings udtalelser kendt ubeføjede.³²

Dermed var der ikke skabt ro om sagen. Ved næste års generalforsamling, den 12. marts 1930 kom det til en heftig debat for og imod konsul Eff.³³ Konsulen var ikke selv til stede, og forsamlingen var nået helskindet gennem dagsordenens første 3 punkter, inden vandene skiltes. Umiddelbart så det tilforladeligt ud, da der skulle vælges medlemmer til bestyrelsen. Købmand Kelstrup meddelte, at konsul Eff var villig til at modtage genvalg. Købmand Max Hansen meddelte, at han ikke ønskede genvalg, købmand Axel Hansen foreslog manufakturhandlerens formand, købmand Carl Petersen, bogtrykker Lumbye foreslog konsul Eff, og fabrikant Burcharth foreslog direktør O. Th. Christensen og henviste til, at det var ønskeligt at få en selvstændig mand ind i bestyrelsen.

Efter foreningens vedtægter bestod foreningens bestyrelse af 8 medlemmer. Hvert år afgik 2 bestyrelsesmedlemmer efter tur, og nye blev valgt på foreningens generalforsamling i marts.

Med Burcharths forslag var der pludselig 1 kandidat mere, end der skulle vælges, og valgets udfald var dermed ikke længere forudsigeligt. Det fik Lumbye til at kaste sig ud i en længere lovprisning af konsul Effs fortræffeligheder. Han sagde bl.a., at det var en uskreven lov i foreningen, at der skulle vælges en grosserer for en grosserer og en manufakturhandler for en manufakturhandler. Dermed ville valget komme til at stå mellem konsul Eff og direktør Christensen. *"Konsul Effs navn er et af de mest kendte i byen, og et af de mest anerkendte udenfor. Hans arbejde for standen har været af stor betydning. Han er en selfmade mand som få, og jeg har alle dage været opfyldt af beundring for hans energi og dygtighed. Kolding Handelsforening har ikke råd til at undvære den mand, når han vil lade sig genvælge. Jeg anbefaler at vælge konsul Eff og Carl Petersen"*, sluttede Lumbye.

Hertil replicerede Burcharth: *"Til Effs gode sider hører også dårlige. Jeg skal blot nævne stakitsagen på havnen, hvor formandens optræden overfor et medlem ikke var foreningens formand værdig. Heller ikke hans optræden på mødet i december, hvor medlemmerne misbilligede hans adfærd i den dengang debatterede sag."*

Lumbye ville kun omtale konsul Effs gode sider, og sagde bl.a.: *"Jeg deler heller ikke konsul Effs opfattelse i den omtalte sag; men den har fundet sin afslutning"*.

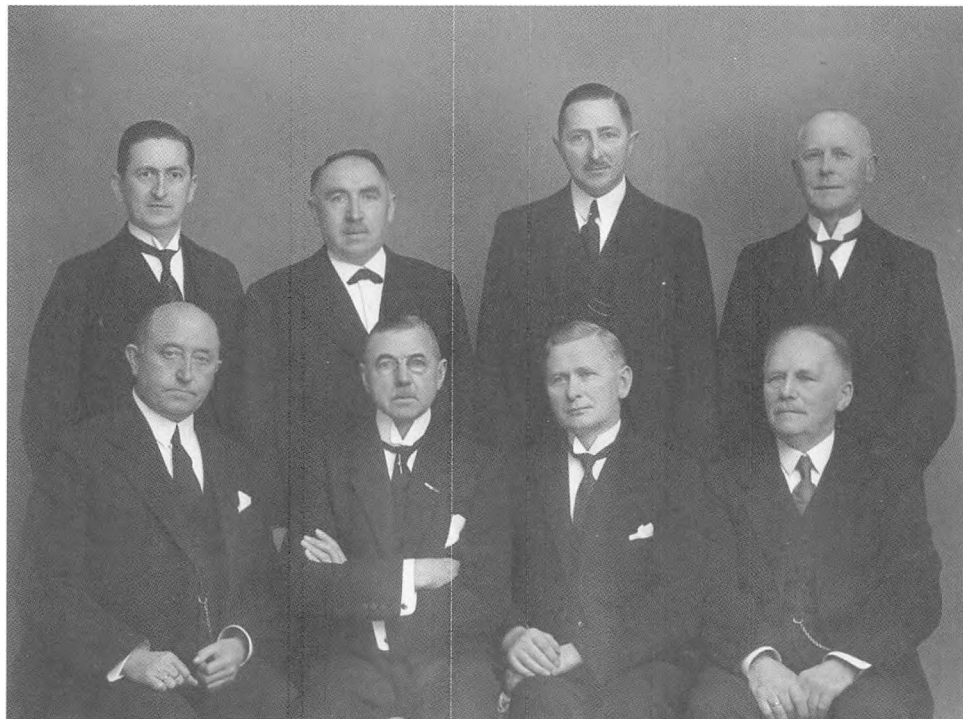
Direktør Nielsen fra Sydjysk Træløst anerkendte direktør Christensen som en dygtig mand, som han med glæde havde arbejdet sammen med i Arbejdsgiverforeningen; men han fandt, at konsul Eff havde repræsenteret foreningen på en værdig måde, og fortsatte: *"Han kan have sine skarpe kanter, måske også være ubetænksom, men alle andre har også deres fejl. Konsul Eff og jeg har ikke altid været enige, men jeg ønsker at gå i brechen for ham i aften, fordi han repræsenterer foreningen så godt. Vi ved alle, at konsul Eff personlig har fået munden lukket, men jeg ønsker, at vi netop nu slutter kreds om ham."*

Ved den følgende afstemning opnåede Carl Petersen 85 stemmer, konsul Eff opnåede 64 stemmer, mens O. Th. Christensen kun opnåede 28 stemmer og således ikke blev valgt. 1 stemmeseddel var blank.

Valgets udfald fik konsul Stenderup til at begære ordet. Han sagde: *"I det sidste bestyrelsesmøde udtalte jeg til meddelelsen om at formanden ville tage imod genvalg, at jeg forbeholdt mig min stilling. Jeg ville i aften*

ikke være med til at øve indflydelse på stemmeafgivningen, men d'herrer vil huske, hvad jeg sagde på mødet i december. Da vi stod foran hint møde, og formanden satte sin stilling ind på en sag, som ikke vedkom foreningen, advarede jeg ham herimod. Konsul Eff tilbageviste den gang mit råd, men har nu alligevel skiftet mening, og flertallet af medlemmerne har i aften vist ham deres fortsatte tillid. På grund af denne stilling og som følge af formandens hele stilling i mæglersagen, det der er sket dengang, og det der er sket senere, ønsker jeg ikke længere at være i bestyrelsen og nedlægger hermed mit mandat.”

Tilsyneladende var det, som konsul Stenderup havde sagt på decembermødet, gået i glemmebogen. Hans beslutning syntes i alt fald at komme overrullende for den fungerende formand, købmand Kelstrup, der udbrød: *”Ja, dette kommer jo noget overraskende, og foreløbig kan vi kun tage det til efterretning”*.

Handelsforeningens bestyrelse i 1931 fotograferet i anledning af foreningens 60 års jubilæum.

Stående fra venstre Carl Petersen, J.N. Fensholt, Oscar Christensen og Emil Andersen. Siddende fra venstre Holger Kelstrup, formand Christian Eff, Søren Nielsen og S. Jensen

Generalforsamlingen i Handelsforeningen omtaltes ret indgående i ”Kolding Social-Demokrat” den 13. marts. Om årsagen til konsul Stenderups brud med bestyrelsen blev der anført følgende: *”Formanden havde efter konsul Stenderups mening gjort opgøret i foreningen i december måned til et kabinetsspørgsmål uden at tage konsekvenserne heraf, da afstemningen gik formanden imod”*.³⁴

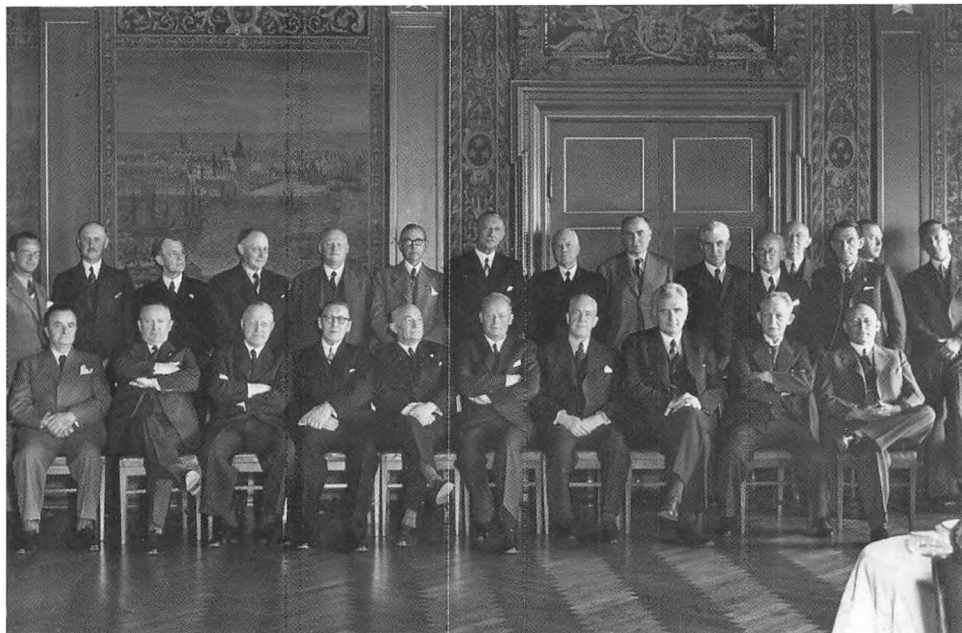
Afgang i utide

I en lille avisnotits i Kolding Folkeblad den 20. maj 1937 meddelte Kolding Handelsforening, at foreningens mangeårige formand, konsul Eff, forlod formandsposten i utide. Notitsen var så uskyldigt udformet, at den end ikke antydede en evt. årsag til den pludselige fratræden.

I forbindelse med Handelsforeningens 75 års jubilæum er foreningen lidt mere meddelssom om årsagen, idet det i jubilæumsskriftet om det pludselige formandsskifte hedder: *”Med beklagelse havde man måttet indrømme foreningens formand siden 1920, konsul Chr. Eff, tilladelse til – på grund af svigtende helbred – at trække sig tilbage fra et nidkært og dådrikt arbejde i foreningens tjeneste, men bad samtidig i fuld enstemmighed konsulen om at indtræde som foreningens æresmedlem”*.³⁵ Grunden til Effs fratræden fra formandsposten er altså – hvis man kan fæstne lid til Jubilæumsskriftet – et svigtende helbred.

Det er bare ikke rigtigt! Det er et forsøg på at glorificere formandens fratræden mest muligt; velsagtens af hensyn til både formanden og foreningen. Konsul Eff havde ganske vist været ramt af en hjertesygdom, som bevirkede, at han nedlagde nogle af sine mange tillidshverv. Men den virkelige grund til, at konsul Eff trækker sig som formand for Handelsforeningen er, at anklagemyndigheden er i færd med at undersøge, om han har gjort sig skyldig i overtrædelse af valutabestemmelserne. Og efter et netop afholdt møde med anklagemyndigheden stod det klart, at Rigsadvokaten ville afslå konsulens tilbud om at betale en stor bøde for forseelsen mod, at rigsadvokaten til gengæld ville frafalde sigtelsen for overtrædelse af straffeloven.

I et forsøg på at undgå, at negativ omtale som følge af domfældelse ville skade Handelsforeningen, besluttede Eff at trække sig fra formandsposten i utide. Handelsforeningen kvitterede da også ved ikke på nogen måde at kæde de to begivenheder sammen. Men skulle nogen få den kætterske tankegang, at foreningen billigede formandens handlemåde

Kolding Handelsforening deltog repræsenteret af konsul Chr. Eff i en frokost med Provinshandelskammeret på Langeliniepavillonen i 1941. Eff står i bagerste række lige foran søjlen.

var der elegant sørget for at få anført foreningens holdning andetsteds i jubilæumsskriftet. ”Der var også andre ting i tiden, man indenfor den ærværdige forening ikke kunne med! Køb og salg af valutaattester var [også] noget, anstændige købmænd ikke skulle beskæftige sig med, da det var bedre at støtte de bestræbelser, der var vist ved oprettelse af et fælleskontor for valutasager, hvor enhver kunne søge råd og hjælp.”³⁶

Det nationale engagement

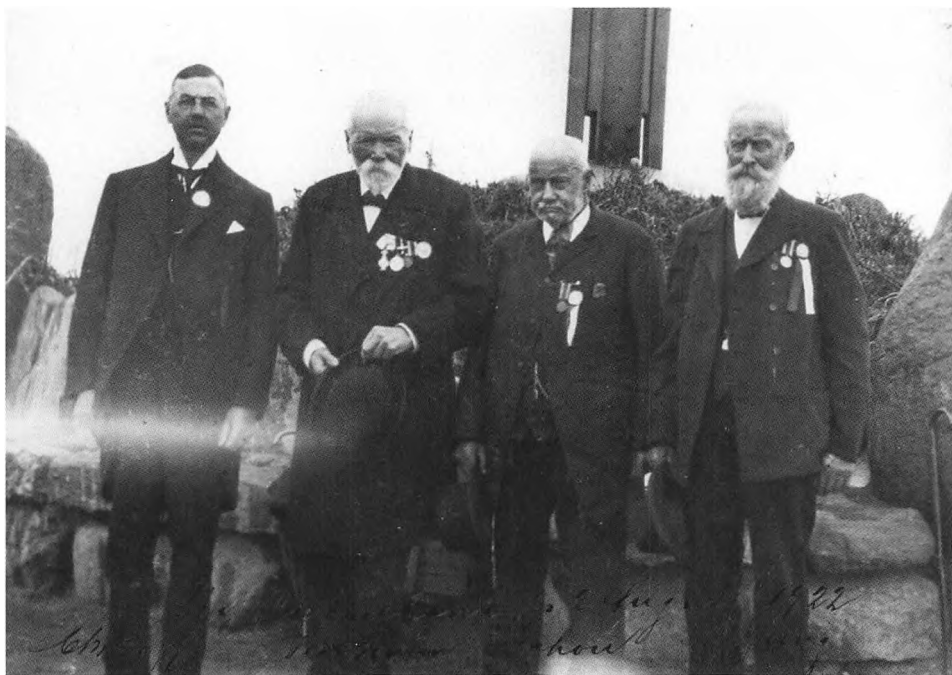
Konsulen var levende engageret i en række frivillige foreninger som De Danske Våbenbrødre, Selskabet De Danske Forsvarsbrødre for Kolding og Omegn og Kolding Sømandsforening. Gennem medlemskab af disse foreninger kom hans stærke nationale engagement til udtryk. Især de dansksindedes forhold i Sydslesvig lå ham meget på sinde. Både De Danske Våbenbrødre, Forsvarsbrødrene og Kolding Sømandsforening udnævnte konsul Eff til æresmedlem.

Udnævnelsen til æresmedlem af De Danske Våbenbrødre skete ved en sammenkomst i Dybbølskanserne den 13. august 1922, hvor formanden,

hospitalsforstander Jens Jensen, Sct. Jørgens Hospital, overrakte diplom og takkede Eff for den velvilje, han havde vist forsvarsbrødrene ved i anledning af Genforeningen at indbyde hele afdelingen til en tur med spisning undervejs til de genvundne områder i Sønderjylland.

Våbenbrødrene sørgede bl.a. for at vedligeholde krigergravene på Den gamle Kirkegård og de mindesmærker, som Våbenbrødrene i årenes løb havde opstillet til minde om de slesvigske krige; men i takt med at flere af de gamle veteraner døde, blev opgaven mere og mere vanskelig at løse. Det fik konsul Eff til at rette henvendelse til Kolding Byråd med anmodning om, at byrådet påtog sig opgaven. I brevet hed det bl.a.: ”Samtidig med, at de gamle våbenbrødre er gået til Olaf Ryes Brigade – der er her i byen nu kun en tilbage – er de midler, der var til rådighed, opbrugte, således at der ej heller vil være penge til krigergravens vedligeholdelse eller til tilsvarende udgifter ved de af våbenbrødrene rejste mindesmærker i vor by”. Byrådet påtog sig opgaven og overlod den praktiske udførelse til byrådets udvalg for Lystanlæg og Skov³⁷.

Konsul Eff påtog sig personligt at dække de ekstraudgifter, der var

Christian Eff skriver om billedet: På Dybbøl Banke den 2. august 1922, da jeg blev udnævnt til æresmedlem af De Danske Våbenbrødres Kolding afdeling. Ved siden af Eff står Jens Jensen, Schou Jensen og Mejling.

Nygaards hovedbygning.

forbundet med, at de sidstlevende våbenbrødre blev fulgt til deres sidste hvilested på militær vis under fuld musik og med foreningens gamle fane i spidsen.

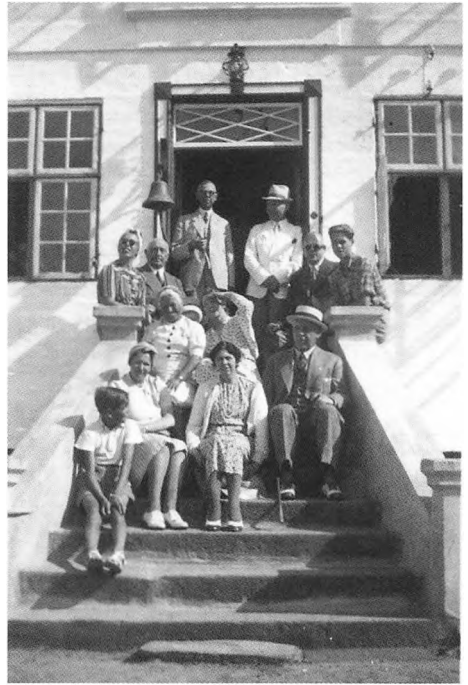
Da den sidste våbenbroder døde, sørgede Eff for, at foreningens protokol og gamle fane blev afleveret på Museet på Koldinghus.

Landbruget

Også en dyb interesse for landbrugets vilkår fik han tid til at beskæftige sig med. Det kom bl.a. til udtryk ved hans medlemskab af Kolding Herreds Landbrugsforening. Desuden var han selv engageret i landbruget, selv om det næppe var en virksomhed, der var lige så indbringende som handelen med kaffe. Han havde i nogle år ejet en større hedegård på Brande-egnen. Herved var han blevet meget optaget af "plantningssagen", og i en årrække fungerede han som forretningsfører for Det Danske Hedeselskab i Kolding.

Da han solgte hedegården, købte han Lindbjerggård Plantage i Ejstrup ved Nørre Snede, og siden 1933 havde han også været ejer af den 118 ha store herregård "Nygaard" i Aastrup Sogn ved Haderslev. Gården, der oprindeligt havde fungeret som overførsterbolig, lå smukt med sine

Sommerudflugt med familie og venner på Nygaard i 1940. Øverst på trappen tv. Eff. Under den store klokke sidder Holger Kelstrup og Asta Kelstrup. Midt for på trappen sidder Elisabeth, og bag hende Ella. Deres mor Louise Eff var død i 1934.

herskabelige bygninger og en stor park lige ned til Haderslev Fjord. Netop den smukke beliggenhed var anledning til, at "Nygaard" blev kaldt for "Slesvigs Perle".

En af "Nygaards" tidligere ejere var Generalinspektør over de kongelige haver Christan Frantz Schmidt (1734-1828). Han havde gjort en stor indsats med at forædle og udplante frugttræer i bøndernes haver. Han foretog en rejse rundt i Danmark og Hertugdømmerne for at finde velegnede pladser til anlæg af planteskoler for frugttræer og for driften af frøavl, hvilket indbragte ham udnævnelsen til General-Have-Plantage-Inspektør over de Kongelige Haver. Forskellige fortrædeligheder gjorde, at han ansøgte om afsked fra Slotsforvaltertjenesten og opsynet med de kongelige haveplantager. Afskedsansøgningen blev bevilget, og han slog sig ned på "Nygaard", hvor han anlagde en frugttræplanteskole.

I midten af 1800-tallet gled ejendommen over på tyske hænder og var i tysk eje indtil 1933, hvor Eff købte den. For at markere gårdens nye nationale tilhørsforhold satte Eff følgende indskrift over gårdens hovedindgang: "Gud værne Danmark og denne Gaard for danske Ejere i tusinde Aar".

Nygårds landbrugsmedarbejdere fotograferet i 1934. Christian Eff har tidligt anskaffet en traktor, men har stadig en flot række hestespand.

Når hans tid tillod det, opholdt Christian Eff og familien sig gerne på "Nygaard". Her nød han at komme, og her slappede han af. På "Nygaard" kom en anden side af Effs arbejdssevne frem. Han var levende interesseret i landbrug, og sammen med forvalteren drev han et mønsterlandbrug. Desværre ramte en af de mund- og klovsygeepidemier, der hjemsøgte landet i midten af 1930'erne også "Nygaard", og hele besætningen måtte slås ned. I 1952 overdrog Eff gården til forpagteren, gårdejer J.A. Lorentzen for 640.000 kr. Han og døtrene besøgte den derefter af og til, og de to fortsatte med at komme der efter deres fars død. I deres tid i spejderarbejdet tog de ofte derned på weekendture og sommerlejre. Ove Grønborg kom der også ofte, og de to travle forretningspartnere havde gode samvær, som Grønborg mindes med stor glæde.

Det politiske engagement

Ved byrådsvalget den 11. marts 1921 blev Christian Eff indvalgt i byrådet i Kolding som medlem af den konservative byrådsgruppe. Han havde et meget fint valg og kom ind med gruppens højeste personlige stemmetal. Den 4 mand store konservative byrådsgruppe valgte Eff til gruppeformand og ordfører. Rigtig konservativ var konsulen næppe, og det førte

Kolding Byråd i perioden 1925 -30. Borgmester Th. Fischer Nielsen står op. Til højre for ham ses den radikale Aage Bennike og socialdemokraten Knud Hansen. Foran den venstre del af døren ind til Det røde Værelse ses Eff.

uundgåeligt til, at han ofte indtog særstandpunkter. Hans lokalpolitiske synspunkter var i højere grad præget af en forretningsmæssig konservatisme end af en ortodoks politisk konservatisme. Det var hans grundsynspunkt, at også en kommune kunne og burde optræde som en fornuftig handelsmand. Derfor var han heller ikke afvisende overfor nye ideer, bare de hvilede på et forretningsmæssigt fordelagtigt grundlag.

Politiker med egne meninger

I byrådssalen markerede han sig snart som en dreven og skarp debattør, hvilket bl.a. gav anledning til følgende karakteristik, som kom til udtryk i en fødselsdagsomtale i anledning af konsulens 60 års fødselsdag.

*”Man skal næsten se ham der under en af de store debatter, med sin krigeriske vagtsomme holdning, klar til at eksplodere i springende kaskader af argumenter. – Jo, da er livet værd at leve. Og når han rejser sig for at tage ordet – 60-årig slank i sit ulastelige dress – står han ret som en højrefløjs mand og gnistrer livsaligt bag brilleglassene som en los på jagtmarken! Da er de 60 år kun en urimelig drøm, thi konsulen ejer et temperament så ungdommeligt, at det trodser al tilgroet og mosset konservatisme. Rigtig konservativ vil han ikke nå at blive på denne side af de 80 år; men af en eller anden besynderlig grund har han tilfældigvis rangeret sin stridsvogn ind i den konservative parkering, og på adskillige punkter har han tilegnet sig anskuelse, der er endog yderligtgående. Dette gælder også hans heftige bestræbelser for at øge den indirekte beskatning i byen”.*³⁸

Allerede i forbindelse med byrådets 1. behandling af budgettet for 1923-24 gjorde Eff sig til talsmand for at øge den indirekte beskatning. *"Der er blevet grebet meget dybt i skatteydernes lommer!"* sagde Eff. - *"Det er et greb, som ikke kan gentages, fordi en meget betydelig del af de næringsdrivende ikke vil være i stand til at betale det"*, fortsatte han og citerede en engelsk politiker. *"Ved at ødelægge rigdommen afhjælper man ikke fattigdommen; men ved at ødelægge rigdommen afskaffer man midlet til fattigdommens lindring"*.

"Når udgifterne overstiger indtægterne, hvorledes vil det da være muligt at fortsætte med stigende humane krav, og stigende krav om at sætte arbejder i gang for penge, vi ikke har og i de sidste par år har været henvist til at låne i udlandet?" spurgte han og fortsatte. *"Samtidig med at d'hr. socialdemokrater således har fået deres inderligste ønske om at få kapitalisternes antal reduceret opfyldt, må de også vide at tage følgerne og se de renter og afdrag, der ellers kunne blive her i landet, vandre til udlandets kapitalister"*.

For at skaffe tålelige tilstande måtte ikke blot udgifterne reduceres. Det ville også være nødvendigt at omlægge en del af de store direkte skatter til indirekte skatter. *"Vi har jo et godt aktiv i vort gasværk"*, sagde Eff og foreslog en forhøjelse af gasprisen på 10 øre, hvilket ville give kommunen en ekstraintægt på ca. 150.000 kr. *"Når folk ønsker at tage bopæl i vor by, kyses de bort, når de erfarer skatteprocenten på 17,3 %. Derimod er der ingen, der spørger, hvad gas og elektricitet koster"*.

Hverken det radikale byrådsmedlem, som dog i det mindste fandt forslaget interessant, eller socialdemokraterne kunne gå med til en forhøjelse af gasprisen. Grosserer Soll (soc.) bemærkede, at m.h.t. at slå kapitalister ihjel, havde socialdemokraterne haft gode hjælpere blandt spekulanter og banker.³⁹

Ved 2. behandlingen af budgettet den 12. marts 1923 blev forslaget nedstemt med venstres, socialdemokraternes og det radikale byrådsmedlems stemmer.

Især forhold, der vedrørte kommunens anstrengte økonomi, havde Effs store opmærksomhed. Han ankede stærkt over at arbejder, der var forudseelige, ikke blev optaget på kommunens budget. På mødet den 6. juli 1925 behandlede byrådet en sag om istandsættelse af pladsen og vejen ved Kristkirken. Et flertal i Kasse- og Regnskabsudvalget indstillede, at arbejdet blev udført, og at udgifterne på 20.000 kr. blev afholdt af kassekrediten. Det fik Eff til at komme med en skarp indsigelse: *"Det kan ikke nytte, at vi fra valg til valg, fra møde til møde bevilger nye udgifter."*

*Konsul Christian Eff
fotograferet som formand for
Handelsforeningen i 1921.*

Vi sprænger budgettet – og hvad så? Følgen bliver et ekstra kvartals udskrivning af skat, som det skete i 1922, og det vil jeg ikke være med til!” Eff sluttede sit indlæg med indtrængende at bede borgmesteren holde hånden over den kasse, som han skulle være den første til at værne.

Knud Hansen (soc.) fandt Effs synspunkt interessant, men var af den opfattelse, at godt nok var kassekreditten noget anspændt, men der kunne sikkert opnås et lån på rimelige vilkår i efteråret.⁴⁰

Igen på byrådsmødet den 16. august samme år fandt Eff det nødvendigt at indskærpe, at forudseelige udgifter skulle medtages i budgettet. Anledningen var, at Gade- og Vejudvalget havde besluttet at brolægge Låsbygade. Det fik Udvalget for Elektricitetsforsyning til at anmode om at måtte udskifte de 27 år gamle jævnstrømskabler, der var nedlagt i gaden, mod at udgiften på 18.000 kr. blev afholdt over driften.

”Af samtlige udvalg er der intet, der bereder Kasse- og Regnskabsudvalget de overraskelser som Elektricitetsudvalget. Udvalget kendte fra budgettet Låsbygades ombrolægning. Hvorfor regnede det så ikke i sit budget med fornyelsen af de 27 år gamle kabler?” spurgte Eff og sluttede: *”Jeg må på det indstændigste anmode Elektricitetsudvalget om at ændre sin forretningsgang!”*⁴¹

I anledning af konsulens 70 års fødselsdag hyldede avisen ”Kolding Socialdemokrat” konsulen, men indføjede også denne spidse bemærkning: *”Også byrådet har konsulen været medlem af, og hans temperament kunne stundom sætte lidt kulør på debatterne. I sin kommunale gerning var konsulen langt fra nogen småtskåren natur, men i øvrigt var konsulen de*

konservative en noget besværlig mand, og de åndede sikkert lettet op, da han forlod byrådet.”⁴²

Den konservative byrådsgruppe splittes

Allerede i marts 1923 kom det til et brud mellem Eff og den konservative byrådsgruppe. Anledningen til bruddet var, at der skulle vælges ny borgmester efter den hidtidige borgmester, Oluf Bech, der havde fået bevilget sin afsked for at overtage stillingen som nationalbankdirektør i Århus. Valget stod mellem socialdemokraternes kandidat, grosserer Hans Soll og venstres kandidat, købmand Holger Kelstrup. Da stemmesedlerne var talt op havde Hans Soll 9 stemmer og Holger Kelstrup 7 stemmer, mens 3 stemmesedler var blanke. To følgende afstemninger gav det samme resultat, og Hans Soll var dermed valgt som den første socialdemokratiske borgmester i Kolding.

Det var et meget overraskende resultat, som kom bag på de fleste. Holger Kelstrup skulle efter sigende allerede have købt champagnen for at fejre sin udnævnelse, og de konservatives gruppeformand, Christian Eff var rasende over, at det var to medlemmer fra hans byrådsgruppe, der ved at stemme blankt, havde sikret socialdemokraterne ikke blot borgmesterposten, men også magten i Kasse- og Regnskabsudvalget. Forsøg på at få de to til at trække sig ud af byrådsgruppen var resultatløse. Derfor besluttede Eff sig til at forlade den konservative byrådsgruppe og fortsætte som løsgænger.

Kolding Folkeblad kommenterede bruddet – eller sprængningen af gruppen, som avisen udtrykte det – og skrev bl.a., at det var hævet over enhver tvivl, at Eff var den dygtigste og i alle henseender den betydeligste af de 4 konservative, der i marts 1921 var blevet valgt ind i byrådet. ”*Ved hans udmeldelse af gruppen har denne ikke blot mistet et medlem; den har mistet hovedet*”⁴³.

Kolding Folkeblad kaldte valget mellem konsul Effs konsekvente optræden og de to borgerlig-socialistiske samarbejderes hjælp til socialisterne for et valg mellem politisk fornuft eller politisk galskab og gættede på, at en kommende generalforsamling i den konservative vælgerforening ville kunne samle flertal for galskaben. Der var da heller ingen tilløb til at udtrykke forståelse for Effs handling i det brev, som den konservative vælgerforening den 22. juni 1923 sendte til Eff med opfordring til at genindtræde i Det Konservative Folkepartis byrådsgruppe. Tværtimod kunne der spores en misbilligelse af, at

konsulen havde svigtet ”den forpligtelse, som De påtog Dem overfor partiet ved uden indsigelse at modtage opstilling”.

I sit svar til vælgerforeningen stillede Eff i al venskabelighed spørgsmålet om hvem, der havde svigtet de konservative forpligtelser. Den mand, der ved at stemme borgerligt, stemmer mod socialdemokraterne? eller de mænd, der ved at undlade at stemme, direkte medvirker til socialdemokraternes magt? Eff sluttede brevet med at bemærke, at han trygt overlod til enhver forstandig og rettænkende, konservativ mands dom at afgøre hvem, der efter det passerede kan gøre krav på prædikatet at være konservativ.

”Kolding Social-Demokrat”, som kaldte den nye partidannelse for ”partiet Eff”, tvivlede i en kommentar til Effs brud med den konservative byrådsgruppe på, om han kunne betegnes som konservativ: ”*Megen konservatisme tror vi ikke, han indeholder. Han er en udpræget type på den moderne storkapitalismes bannerførere. Han ynder at optræde som den store person, der skånselsløst fælder domme over både fortidens og nutidens mænd. Og han sætter ikke sit lys under en skæppe. Før han sætter sig ved byrådsbordet, uddeler han til referenterne sine maskinskrevne taler. Han vil tale til hele folket. Ikke et ord må gå tabt.*

Meget tyder på, at hr. konsul Eff betragter byrådsmøderne som en agitatorisk tumleplads. Hans taler synes mere beregnede på at skabe stemning blandt vælgerne til det byrådsvalg, vi skal have om et år, end på de realiteter, der foreligger til behandling.

Hr. konsul Eff ynder at stille sig i positur som den store revser, der med nogle raske og saftige bemærkninger kan kritisere alt fortidigt arbejde sønder og sammen. Hr. konsul Effs natur forbyder ham at gøre sit arbejde uden brask og bram.”⁴⁴

Om sit partitilhørsforhold havde Eff følgende bemærkninger: ”*Som frihedsmand har jeg ingensinde været medlem af nogen politisk forening. Når jeg stemmer konservativt er det fordi Det Konservative Folkeparti praktisk byder på den største liberalitet for samtlige samfundsklasser særlig i modsætning til socialdemokratiet, der under en forloren frihedsmaske kun tillader menigmand at stemme efter ledernes parole og så i øvrigt betale kontingent, holde kæft, trit og retning.”⁴⁵*

Valgets vinder

Stridighederne mellem de to konservative byrådsgrupper fortsatte med større eller mindre styrke frem til byrådsvalget i marts 1925. På de

konservatives opstillingsmøde den 18. februar 1925 lykkedes det endeligt for de mere ortodokse konservative kræfter at sige tak for sidst til Christian Eff. Han fik tilbud om en placering som nr. 7 på den konservative liste. Den placering sagde han nej tak til, og i stedet opstillede han på en særliste (liste A) med sig selv som spidskandidat.

Trods gnidningerne mellem de to grupper lykkedes det at få etableret et valgforbund mellem de 3 borgerlige partier. Byrådsvalget blev en stor borgerlig sejr, ikke mindst for konsul Eff, der som den store stemmesluger med 293 personlige stemmer, trak 3 medlemmer med sig ind i det nye byråd. Socialdemokraterne mistede 2 mandater og måtte dermed sige farvel til borgmesterposten, fordi venstre og de konservative denne gang kunne enes om at pege på den samme kandidat.

I det nye byråd blev Eff ordfører for den borgerlige gruppe, medlem af Kasse- og Regnskabsudvalget og Havneudvalget. Desuden var han byrådets repræsentant i Kolding Sydbaner samt i bestyrelsen for Sammenslutningen af Danske Havne.

Effs bekymring over, at socialdemokratiet havde besat borgmesterposten, blev gjort til skamme af Hans Soll, der ikke blot viste sig at være en dygtig politiker, men også formåede at vende et underskud på det kommunale budget til et overskud. Det fik Eff til i en afskedstale til den afgående borgmester at udtrykke sin forbindtlige tak og compliment for den måde, hvorpå Soll havde ledet forhandlingerne.

At der ikke blev sparet på superlativerne, når konsul Effs virke som kommunalpolitiker skulle beskrives, vidner de følgende to skudsmål om, sådan som de kom til udtryk i fødselsdagsomtaler i anledning af de runde fødselsdage:

”Hvem, der har haft anledning til at tørne sammen med konsul Eff gennem årene i et eller andet forhold, vil vel nok skrive under på, at han kan være bidsk. Men han kan også være en charmør, og en god faible for det ridderlige har han altid haft. Således ser vi da en af koldingegnens uomtvisteligt stærkeste og betydeligste personligheder stå aftegnet mod aftensolen: Rank og stejl, men noget blidere, eftertænksom i holdningen: Vi er jo alle mennesker – både sejrende og slagne”,⁴⁶ stod der i det radikale venstreblad.

”Der var en tid, da der stod gny og gnister om ham. Han var aldrig de halve standpunkters mand. Og han slog til, hvor han mente der burde slås hårdt og afgørende. Vi var mangen god gang uenige med ham, vi imod ham, han imod os. Men det skal siges ved hans store, runde fødselsdag, at

*hans klinge var blank, han kæmpede for, hvad han anså for ret, og ofte viste han megen forståelse for småkårsfolk.*⁴⁷

Hans politiske modstandere, socialdemokraterne, gav ham følgende skudsmål: *"Det ville være en overdrivelse, hvis man påstod, at konsul Eff er, hvad man kalder populær, og han har i øvrigt vistnok aldrig sat pris på at være det. Han er en mand med egne meninger, ja, med særdeles udprægede meninger, og den måde, han fremførte dem på, kunne være præget af temperament. Det var livlige diskussioner, der førtes i hans byrådstid, og hans impulsive temperament blev ikke blot vendt mod den politiske modstander, men i mindst lige så høj grad mod sine egne"*.⁴⁸

Det skortede ikke på opfordringer til Eff om at lade sig genopstille til byrådsvalget den 3. april 1930, men både forsøg på at få ham genopstillet på den konservative liste eller opfordringer til at stå i spidsen for en borgerliste blev afvist. Ikke fordi han havde mistet lysten, men familiesorger og en deraf følgende svækkelse af den øjeblikkelige arbejdsevne gjorde det nødvendigt for ham at renoncere på et arbejde, der altid havde interesseret ham meget. Da han samtidig planlagde en længere rejse, som ville forhindre ham i at deltage i det vigtige udvalgsarbejde, var hans beslutning om at stoppe sin politiske karriere definitiv.⁴⁹

En af Ernst Petersens tidlige skitser til Handelsforeningens Stiftelse set fra Søgade.

Mæcen og velgører

Som ung handelslærling i slutningen af 1800-tallet havde Christian Eff oplevet, hvordan forholdene for handelens vilkår ændrede sig radikalt. Næringsloven fra 1857 fjernede lavenes snærende bånd, så der i stedet for de store købmandshuse, som handlede med alt muligt, opstod den nye gruppe af specialiserede detailhandlere. Samtidig med at handel og håndværk, som før næringslovens ikrafttræden havde været solidt funderet i lavsvæsenet, blev overladt til liberalismens frie spil, stod det klart, at handelens egne folk måtte påtage sig nogle af de opgaver, som lavene havde varetaget. Det var først og fremmest uddannelse og skolegang for lærlinge og unge handelsmænd, og det førte til oprettelsen af Kolding

Udsigt fra Slotsbanken til villa Hevea. Den grå bygning til højre er afløseren af den røde anneksbygning, hvor konsulen havde kontor. Til venstre bag villaen ligger Stiftelsen med de 8 lejligheder, som Eff skænkede Kolding Handelsforening.

Købmandsskole, men der var også den sociale opgave, som lavene tidligere havde påtaget sig ved at hjælpe enker og nødstedte kolleger. Både skolesagen og støtten til nødlidende kolleger havde i højeste grad Effs opmærksomhed.

Stiftelsen

Stiftelsen er det smukkeste monument Christian Eff kunne sætte over sit mangesidede arbejde.

I anledning af sin 70-års fødselsdag den 2. august 1938 skænkede han Kolding Købmandsskole en gave på 10.000 kr. i aktier i Kolding Laane- og Diskontokasse. Samtidig blev Kolding Handelsforening betænkt med en gave på ikke mindre end 100.000 kr. til opførelse af en stiftelse for værdige og trængende medlemmer af Kolding Handelsforening eller enker eller døtre af sådanne. Dermed kunne et længe næret ønske opfyldes. Siden dannelsen af Kolding Handelsforening i 1871 havde man syslet med tanken om at oprette et alderdomshjem eller en stiftelse for ældre, veltjente handelsfolk.

Med gavebrevet på de 100.000 kr. fulgte også et fuldt færdigt byggeprojekt udarbejdet af byens førende arkitekt Ernst Petersen. Endvidere stillede Eff en byggegrund til rådighed for projektet.

Byggegrunden, der lå mellem Søgade og den nyanlagte Nordre Ringvej, havde han købt af købmand Merrild Knudsen, der her havde anlagt en frugtplantage. Prisen, der var på 10.000 kr., blev i gavebrevet opført til 20.000 kr., hvilket efter sigende skulle have afstedkommet adskillige godmodige skærmydsler mellem Eff og Merrild Knudsen.

Byggeriet af den 2-etages rødstensbygning gik straks i gang, og man benyttede de bedste håndværkere og de bedste materialer. F.eks. blev der til gulvbelægningen anvendt gulvbrædder af den amerikanske træsort pitch- pine, som gik for at være den tids fornemste trægulv.

Den 18. august 1939 var bygningen færdigopført, og man kunne tage de 8 rummelige og velindrettede lejligheder i brug. Lejlighederne var forsynet med alle datidens bekvemmeligheder. Store vinduespartier og altaner sikrede sol- og lysindfald fra alle sider. Fra den højtliggende grund var der en pragtfuld udsigt over byen, og i den store have voksede stadig nogle af de frugttræer, som Merrild Knudsen havde plantet.

Desværre viste byggeregnskabet en overskridelse på 5.000 kr. Byggeudvalgets formand, herreekviperingshandler Holger Kelstrup, måtte derfor gå den tunge gang til konsulen for at fortælle ham om

overskridelsen. Konsulen kastede et kort blik på regnskabet, hvorefter han resolut trak sit checkhæfte frem og udskrev en check på det manglende beløb.

Af fundatsen for ”Konsul Christian Frederik Effs Stiftelse” fremgår, at bestyrelsen for Kolding Handelsforening, der samtidig udgør bestyrelsen for Stiftelsen, ”*bortgiver de i bygningen værende 8 lejligheder til værdige trængende nu- eller forhenværende medlemmer af Kolding Handelsforening, sådannes enker, døtre eller andre efterladte*”. Ligeledes fremgår det, at såfremt stiftelsens økonomi skulle gøre det nødvendigt, er bestyrelsen berettiget til at opkræve en billig lejeafgift, men ingen del af de herved indkomne midler må anvendes til andet end stiftelsen.

Ella Eff, som døde den 7. juli 1985, testamenterede hele sin rørlige formue til Stiftelsen. Det muliggjorde en længe påkrævet renovering af Stiftelsen. Samtlige døre, vinduer og tagrender blev udskiftet, og der blev udført nødvendige tagreparationer og facadereparationer. Desværre glemte man at genanbringe de bronzebogstaver på Stiftelsens gavl, som fortalte, at det var ”Kolding Handelsforenings Stiftelse af 1939”.

- og alle de andre

Konsulen stiftede adskillige legater, bl.a. til Kolding Herreds Landbrugsforening, som hvert år på konsulens fødselsdag kunne uddele ”Konsul Effs legat til Årets Æresbonde”. Også Håndværker- og Industriforeningen kunne hvert år på konsulens fødselsdag uddele ”Konsul Effs legat til en dygtig håndværkssvends uddannelse”. Da legatet uddeltes første gang 2. august 1938 tilfaldt der en malermester 125 kr. til et kursus i København og en skræddermester samme beløb til et kursus i Hannover.⁵⁰

Eff oprettede også en lang række legater i tilknytning til de foreninger, der i årenes løb havde haft hans interesse, bl.a. Forsvarsbrødrene og Kolding Sømandsforening. Legatet til Kolding Sømandsforening oprettede han til minde om sin afdøde onkel, havnefoged Jordahn. Mange af disse mindre legater er som følge af, at den almindelige prisudvikling har udhulet værdien af den enkelte legatportion, blevet lagt sammen med andre mindre legater.

Blandt de mindre legater, som konsulen stiftede, hører ”Konsul Christian Effs repræsentationsfond” tilhørende Kolding Handelsforening. Hovedstolen er på 5.000 kr. aktier, og ”*renterne er til anvendelse i repræsentationsøjemed efter indstilling fra formanden, sanktioneret af bestyrelsen ved sådanne lejligheder, det være sig indenbys eller udenbys,*

hvor det tjener Kolding Handelsstands tarv, at enten formanden, bestyrelsen eller foreningen viser opmærksomhed og/eller gæstfrihed overfor personer, til hvilke Kolding Handelsstand eller Kolding Handelsforening er interesseret i at stå i godt forhold”.

I daglig tale omtales legatet som ”gule-ærter-legatet” efter dets anvendelse ved en årlig sammenkomst for bestyrelsesmedlemmer. Det er i øvrigt en frivillig sag for bestyrelsen, om den vil aflægge regnskab for anvendelsen af repræsentationsfondens rentebeløb.

Det var kafferisterierne, der blev det solide økonomiske grundlag for konsulen, og som gjorde hans rolle som mæcen og velgører mulig. Selvom han blev en meget velhavende mand, voksede han ikke fra den beskedenhed og sparsommelighed, som prægede hele hans liv og færden. Konsul Eff var et gavmildt menneske, der i taknemmelighed over egne evner og personlig fremgang gav af sin rigdom, for at hans bysbørn kunne glædes eller få en chance til en god start i livet.

Hans optræden som mæcen var både særdeles omfattende og generøs. Men beslutningen om at oprette et legat skete også med stringens og blik for kvalitet, helt i tråd med hans optræden som forretningsmand, hvor han ofte sigtede efter en længerevarende virkning og et stort afkast.

Hædersbevisninger

Foruden den britiske orden modtog Christian Eff hædersbevisninger fra mange andre sider. I 1919 blev han benådet med Dannebrog Ordenen. Det skete den 26. september 1919 på Christian den X's fødselsdag. Den 7. september 1928 modtog han Dannebrogsmændenes Hæderstegn med den begrundelse, at han i en lang årrække havde udført et særdeles betydeligt og dygtigt arbejde til gavn for den danske handelsstand.

Også lokalt blev konsul Eff tildelt flere hædersbevisninger. Den 4. maj 1937 udnævnte Foreningen af Håndværkere og Industridrivende i Kolding Eff til æresmedlem, og i november måned samme år udnævnte hans egen forening - Handelsforeningen - ham til æresmedlem.

Det var en enstemmig bestyrelse for handelsstanden, der stod bag forslaget om at udnævne foreningens tidligere mangeårige formand, Christian Eff til æresmedlem. I begrundelsen hed det: *”Enhver, der har haft den mindste berøring med arbejdet i Kolding Handelsforening véd, hvilken dygtighed konsulen har været, og hvilken eminent arbejdskraft og*

arbejdslyst konsul Eff altid har lagt for dagen, når det gjaldt handelens tarv i almindelighed og Kolding Handelsforening i særdeleshed."

Det var en yderst velfortjent hæder, som konsulen modtog med glæde og stolthed. Næppe nogen anden havde på så mange områder været med til at præge erhvervslivet, som han havde.

Herr
Konsul Chr. Eff, R. D. M. pp.,
Kolding.

Taknemmelighed overfor det Arbejde, som
De gennem en lang Aarrække uegenyttigt
har udført for Handelsstanden i Kolding og for
den danske Handel i sin Helhed, i den herved til

Presmedlem

af
Kolding Handelsforening
hvis virksomme Formand De uafbrudt har været
1920 - 1937.

Kolding, d. 15. September 1937.

Paa Kolding Handelsforenings Vegne:

Folgerildet
Oscar Jacobsen

Ernie Andersen
Hans
Erling

Hilbrink
Alf Lauritzen

99 HEVEA⁶⁶

KULDING, DEN

11 Oct 1937

Kolding Skandalaforening,
Kæd jeg bringe min forbiind
ligste Tak for venlig Indbydelse
til Onsdag Aften, som jeg glædes
mig til at efterkomme.

Ch.
C.M. Eff.

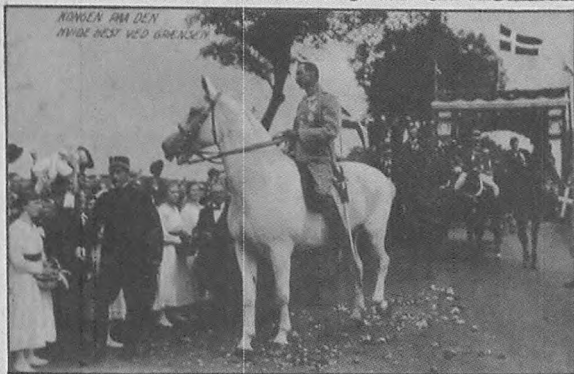
Christian Eff takker for invitationen til en festlighed på Industrien. Ved denne lejlighed modtog han æresmedlemsdiplomet.

Foreningen De danske Våbenbrødre udnævnte også Eff til æresmedlem som en påskønnelse for hans støtte til veteranerne fra De Slesvigske Krige. Allerede fra barnsben var Christian Eff blevet indpodet en stærk national bevidsthed, og netop de dansksindede nord- og sydslesvigeres kamp lå ham stærkt på sinde. Han følte sig stærkt knyttet til Sønderjylland, hvorfra hans kone jo stammede, og udtalte bl.a.: "Mine største og varmeste interesser har altid ligget her, hvor jeg i tidens løb fik mange trofaste venner og forretningsforbindelser; ikke mindst i den gamle, gode danske by, Flensborg".⁵¹

I tiden efter Genforeningen deltog han sammen med ledende flensborgere og sydslesvigere i oprettelsen af forskellige foretagender til støtte for danskheden syd for grænsen.

I en omtale af Christian Effs 50 års købmandsjubilæum den 17. november 1942 kaldte Flensborg Avis ham for "en af Danmarks største forretningsmænd". Videre hed det, at "på en lang række områder har konsul Eff ydet en meget betydelig indsats til fremme af dansk næringsliv og til gavn for det nationale virke og mange velgørende foretagender."⁵²

I anledning af hans 70 års fødselsdag skrev Børsen: "Konsul Eff er ikke som folk er flest. Han er en uhyre virksom mand, der altid har haft mange jern i ilden, han er tillige en impulsiv natur, men hjertelaget er det bedste. Ikke mindst har han alle dage nærret en varm interesse for landsmænd på den anden side af grænsen."⁵³

Diplom

Bestyrelsen for Selskabet
 „De danske Vaabenbrødres Afdeling i Kolding,“
 tilkjendegiver herved at Formanden for Kolding
 Handelsforening, Byrådsmedlem, Herr Konsul
 Chr. Eff. R. af Byg. St. B. E. er optaget som
 Eresmedlem af nævnte Afdeling og skal som
 saadan nyde de Rettigheder og Hædersbevis-
 ninger han som Broder tilkommer.

Kolding, den 25 Juli 1922.

V. H. Jensen
 Formand

J. L. Schw. C. P. Meyling.

Disse officielle hædersbevisninger var fuldt fortjent, og han modtog dem med glæde. Men han var mindst lige så glad for et venligt smil og et varmt håndtryk fra byens borgere, når han mødte dem og fik en lille snak

på sine gåture til Låsbygade med grossistlageret eller til Munkegade 1B til kafferisteriet.

Om lykønskninger fra forretningsforbindelser og familie kan regnes som hædersbevisninger kan diskuteres, men de mange personlige hilsener, telegrammer og lykønskningkort sendt til Eff i anledning af hans 25 års og 50 års jubilæer og hans 75 års fødselsdag, udtrykker alle afsendernes store beundring for ham og hans betydning. Efter hver festdag er de op til 350 hilsener blev bundet ind, så de fremstår som tre tykke bøger. Bagerst i hver af dem er lister med navne på gratulanterne sat ind i alfabetisk rækkefølge.

I anledning af 50 års forretningsjubilæet i 1942 er der blandt mængden af telegrammer flere lange, meget personlige breve, hvoraf her kommer et par citater. Det ene er fra købmand Zacho, der i et varmt brev til sin gode ven og handelspartner Christian Eff ikke undlader følgende lille bemærkning midt i al ros og glæde: *"du har ind i mellem også været mindre elskværdig"*. Købmand Andersen fra Vingården i Odense fletter i sit brev følgende passus ind: *"jeg håber, du må have mange lykkelige arbejdsår igen, thi jeg tror, du befinder dig bedst i dit arbejde, det samme gør jeg. Jeg ville gerne høre dine klokker i dag, men det lader sig vel gøre en anden gang."*

Den sidste bemærkning hentyder til det klokkespil, konsul Eff havde skænket Skt. Nikolai kirke.

Christian Eff og familien

Med til beskrivelsen af den travle, udadvendte mand: grosserer, bestyrelsesmedlem og formand, politiker og årvågen koldingenser hører selvfølgelig også et billede af familiemennesket Christian Eff.

Og familien betød meget for ham. Især var han nært knyttet til sin mor, der døde i 1928, 83 år gammel. Han sørgede for at bevare forbindelsen til sin yngre broder, der havde bosat sig i Amerika, og også nevøer og niecer havde hans bevågenhed. Det nød Hans Emil Andersens far, Axel, der utvivlsomt var konsulens yndlingsnevø, gavn af. Da "nevø Axel", som konsulen konsekvent omtalte ham, i en længere periode var indlagt til behandling for tuberkulose på Sanatoriet ved Vejle Fjord, skrev konsulen flittigt til ham. Det har været vanskeligt at få et entydigt svar på hvilket menneske, der skjulte sig bag konsulens reserverede og tilknyttede ydre.

Og var han mon den kærlige og omsorgsfulde fader? - Næppe!

I begyndelsen, da børnene var små, krævede hensynet til den voksende virksomhed hele hans opmærksomhed, senere kom hans meget tidkrævende engagementer i foreninger og organisationer.

Han var en brysk og tilknapet herre, som var vant til at få sin vilje. Han var ikke umiddelbart en type, der indbød til nærhed og kontakt. Heller ikke i forhold til børnene. Selv hjemme i familien var han den ophøjede, lidt fjerne person, når der da ikke skulle uddeles reprimander, også i fysisk form. Det var faders vilje, der rådede hele vejen igennem. Også fru en mærkede af og til hans kontante facon. De var f.eks. ikke enige om rengøringsniveauet i huset. Hans Emil Andersen erindrer, at fru Eff var meget pertentlig, mens Eff ofte knurrede over støjen og uroen ved den megen rengøring og knaldede sin dør i. Hun havde fuldt op at gøre med at stå for den store husholdning både i det daglige og ved den omfattende selskabelighed, og af hende er det heller ikke let at tegne et fyldestgørende portræt.

Konsulen var jo en uhyre velhavende mand, og ingen i familien savnede noget i materiel forstand. Ikke desto mindre var de på visse områder ret sparsommelige og spartanske. Når der skulle gøres hovedrent lånte man en støvsuger hos en overmontør i Jernbanegade i stedet for selv at anskaffe sig en.

Blandt de 6 børn blev det især Elisabeth, som han fik et nært forhold til. Hun var en stor støtte for ham, både da hustruen Louise døde i 1934, og da han blev ældre og blev svækket af sygdom, hvor hun bl.a. fungerede som hans privatchauffør, idet han aldrig havde erhvervet kørekort.

*Louise Eff.
Medens der findes mange
fotografier af hendes mand, er
der kun ganske få af hende.
Billedet er udateret.*

Bristede forventninger

Med en børneflokk på 2 piger og 4 drenge kunne arvefølgen i hans voksende forretningsimperium syntes sikret. Især de tre drenge, som med kort tids mellemrum blev født i københavnerårene, har der utvivlsomt været knyttet store forventninger til. Men til konsulens store sorg var hverken Adolph, Valentin eller Hother af forskellige årsager i stand til at indfri forventningerne, og pigerne Elisabeth og Ella fik vel ikke lov til at forsøge.

Ingen af de tre drenge havde tilsyneladende arvet faderens sans for at tjene penge. Derimod tyder meget på, at de var rigtig gode til at bruge penge, og ofte måtte faderen forstrække dem. Det var ikke ubetydelige beløb, der var tale om, idet de hver for sig havde lånt penge af faderen i størrelsesordenen 75.000-100.000 kr. Konsulen omtaler da også i sit testamente, at de *"ikke ubetydelige forstrækninger"* skal komme til afkortning i deres fædrene og mødrene arv.⁵⁴

Adolph

Adolph blev den 21. august 1905 indskrevet som elev på Kolding Højere Almenskole, men interessen for skolearbejdet kunne ligge et meget lille sted. På et lærermøde i maj 1907 noteres det: *"Adolph Eff er i det hele taget ret flink, men noget ustadig i sin forberedelse"*.⁵⁵ Tre år senere er der ikke sket nogen positiv udvikling, hvilket bl.a. fremgår af *"Censurbogen for Kolding Højere Almenskole"*, hvor han i maj måned 1910 får følgende skudsmål: *"Utilfredsstillende flid og interesse. Ingen virkelig fremgang"*.⁵⁶

Adolph fotograferet i 1932, mens han endnu var ansat hos BP.

Valentin så heller ikke ud til at interessere sig for skolearbejdet, og fik ved slutningen af 1. mellem følgende bemærkning i Censurbogen:

*”Utilfredsstillende flid. Fremgang kun ret god. Gør sig for lidt umage i skrivning”.*⁵⁷

Som konsekvens af de utilfredsstillende resultater tog Eff drengene ud af Kolding Højere Almenskole og indskrev dem på Kolding Realskole, men heller ikke her klarede hverken Adolph eller Valentin sig særligt overbevisende. Hvorvidt det skyldtes manglende evner eller indstillingen til skolearbejdet, lader sig ikke længere afgøre, men karakterprotokollen taler sit tydelige sprog. Begge to var som de eneste i klassen fritaget for fransk, og begge to klarede lige med nød og næppe minimumsgrænsen for at bestå. For Valentins vedkommende var et ug-minus i mundtlig dansk eneste lyspunkt, mens 3 tg'er i regning, aritmetik og geometri udgjorde den absolutte bund.⁵⁸

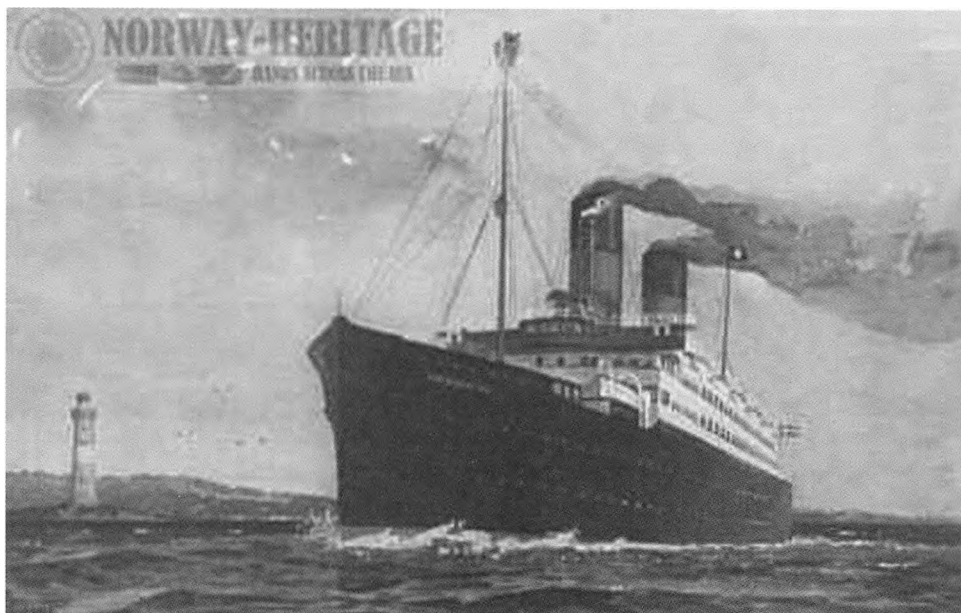
Adolph oplevede snart, at forventningerne til den førstefødte søn var kolossale. Han kunne aldrig gøre noget til faderens tilfredshed og trængte til – for en stund – at træde ud af faderens skygge og klare sig selv. 17 år gammel besluttede han derfor at rejse til USA, dels for at besøge farbroderen og hans familie, der boede i Kentucky, dels for at se sig omkring. Han rejste til København, hvor han købte billet til Scandinavia-America Lines dampskib ”Frederik VIII”, som 3. august 1913 ankrede op ved Ellis Island og overlod sin last af forventningsfulde indvandrere til emigrationsmyndighederne.

Vel ankommet til staterne købte Adolph en motorcykel, og med den som transportmiddel rejste han rundt og nød det frie, uforpligtende liv. Han ernærede sig ved forefaldende arbejde bl.a. ved at male huse, hvor han kom frem.

Hans ophold i USA blev væsentligt længere end planlagt. Hjemme i Europa rasede nu 1. verdenskrig. Tusindvis af unge mænd forblødte i skyttegravene, og på verdenshavene udgjorde tyske u-både en stadig større sikkerhedstrussel, som umuliggjorde hans hjemrejse.

Da USA i april 1917 erklærede Tyskland krig meldte Adolph sig til den amerikanske hær som frivillig. Han kom til at gøre tjeneste i Camp Taylor i Kentucky; men på grund af en medfødt misdannelse af den ene fod undgik han at gøre fronttjeneste.

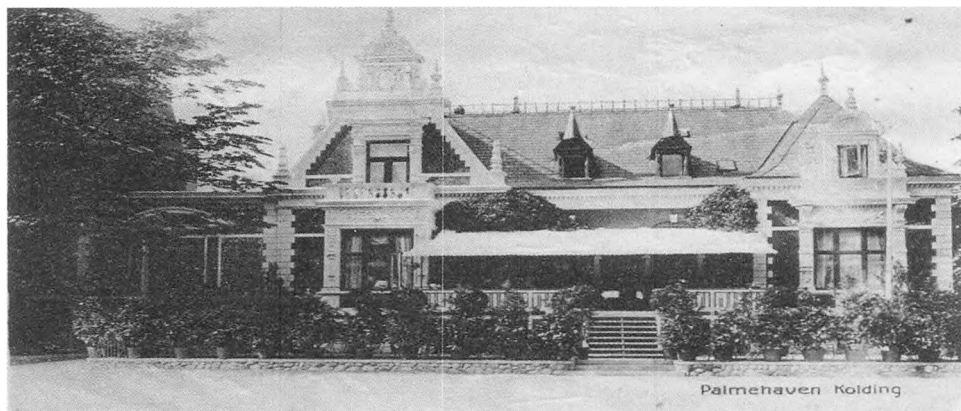
Da verdenskrigen sluttede, og det igen blev mere sikkert at rejse, tog Adolph hjem for at besøge familien i Kolding. Hans planer om igen at

En af de flotte amerikabåde, der krydsede Atlanterhavet før og efter 1. verdenskrig.

rejse til USA blev forpurret af en ung dame fra byen. Det var konsul Anthon Jacobsens datter, Karen Marie. Konsul Jacobsen drev den kendte Schous Tømmerhandel fra "Bastrups Gård" i Låsbygade 71-77. Adolph kendte hende udmærket fra tiden før Amerika-rejsen, men i de mellemliggende år havde hun udviklet sig til en smuk, ung dame. Adolph opgav rejsen og giftede sig i stedet med Karen Marie. De fik børnene Christian og Valdemar, der begge emigrerede til USA.⁵⁹

Adolph var stadig ikke interesseret i at gå ind i faderens forretning. I stedet blev han ansat som repræsentant for BP, hvor han var i hele 25 år. Han havde dog i en periode været ansat på Tønder Kafferisteri og var således ikke uvidende om branchen; men udsigten til at skulle samarbejde med en meget dominerende far har næppe virket tillokkende. Da konsulen i oktober 1945 købte Slagelse Dampvaskeri for 74.000 kr., slog Adolph til og blev direktør for det. Senere blev han enejer af vaskeriet og drev det, til han af økonomiske grunde måtte opgive, hvorefter han og hustruen i begyndelsen af 1970'erne flyttede til en gammel lægebolig på Møn. Her levede de, til først han og senere hun døde, begge efter at være blevet over 90.

*Restaurant Palmehaven/ Trocadero: Stedet hvor De går ind, når De går ud!
Senere ombygget til Biograf 1+2, der lukkede i 1985, hvorefter huset blev revet ned.*

Valentin

Den næstældste søn var Valentin. Hans livsbane var meget tæt på at blive kort. Som stor knægt (10-12 år) var han taget med et af åleeksportør Christensens skibe ud at sejle. På turen blev det pludselig dårligt vejr, og i den hårde søgang var Valentin så uheldig at falde over bord. Kun fordi et medlem af besætningen kunne svømme og viste snarrådighed, reddede Valentin livet. Det var Jens Christensen, far til den senere kendte socialdemokratiske byråds- og amtspolitiker Svend Christensen, der resolut sprang ud efter Valentin og fik ham bjerget ombord igen. Under redningsforsøget rev Jens Christensen sine bukser. Konsulen, som blev glad for at få sønnen hjem i god behold, viste storsind og gav sønnens redningsmand 2 kr. til et par nye bukser. Dette beløb var dog for intet at regne mod de summer, som Valentin senere kom til at koste sin fader.

Levemand med svag karakter

Valentin forsøgte sig uden succes i forretningsverdenen. Han fik meget hurtigt smag for det lette og uforpligtende selskabsliv, hvor spiritus og narkotiske midler var lokkende og farlige følgesvende. Restaurant ”Palmehaven”, der var indrettet i konsul N.P. Stenderups pragtvilla i Jernbanegade og var én af Jyllands førende restauranter, var ét af Valentins foretrukne tilholdssteder. Her festede han sammen med kammeraterne og var i perioder afhængig af alkoholiske drikke, stod der i Kolding Folkeblad i 1930.⁶⁰

Valentin førte en temmelig broget og omskiftelig tilværelse, og hans levevis har utvivlsomt været en kilde til bekymring for konsulen. I håb om, at et miljøskifte ville være gavnligt for ham, blev det besluttet, at sende ham til USA for at lære amerikansk købmandskab. I Newcastle-on-Tyne løste han billet til udvandrerskibet "Union City", og den 3. marts 1922 ankom han - 22 år gammel - til Ellis Island i New York.⁶¹ Her havde konsulen via sine forbindelser skaffet ham ansættelse i firmaet Hansen Produce Co. Forretningen havde til huse i Exchange Building ved Battery Park i New York.⁶²

Interessen for at lære amerikansk købmandskab viste sig ret hurtigt at være temmelig beskednen. I stedet for at passe sin plads i forretningen levede Valentin det søde liv i sus og dus på dyre hoteller. Her optrådte han som "baron Eff fra Danmark". Det lille ord "baron" gjorde indtryk på mange amerikanere, der lod sig besnære af blåt blod og adelstitler. Portiererne på de hoteller, hvor Valentin indlogerede sig, lod sig imponere af barontitlen og hans store og fornemme kufferter. Gang på gang måtte hotellerne henvende sig til det Danske Generalkonsulat for at forhøre sig om den danske barons formueforhold, og ligeså ofte blev der skaffet penge hjemmefra, så det kunne undgås, at Valentin kom i konflikt med loven.

Det blev til sidst for meget for konsulen, og Valentin blev beordret hjem. Her var der med konsulens mellemkomst skaffet et job på Margarinefabrikken "Alfa" i Vejen. På grund af en række forskellige uheldige forhold blev Valentin afskediget, og faderen måtte igen træde til. Men nu havde han fået nok. Efter råd fra huslægen blev Valentin indlagt på dr. med. Kochs nerveklinik i København til behandling,⁶³ og samtidig blev han erklæret umyndig under sin fars værgе, kunne der læses i de lokale aviser.

Opholdet på Kochs nerveklinik førte ikke til nogen bedring i Valentins situation. Tværtimod udviste han fortsat stærke psykopatiske træk. Hans

Valentin Eff omkring 1930.

adfærd var udisciplineret, og han købte ind på Kochs regning.

I 1923 blev han overført til Sindssygehospitalet i Middelfart til behandling; men dette ophold havde heller ikke nogen særlig gunstig virkning på ham. Han benyttede bl.a. opholdet til at stifte en gæld på et par tusinde kroner til indkøb af tobak og spiritus til medpatienter og portører. Efter få måneders forløb stak han af fra hospitalet.⁶⁴

Da han nu med god grund følte jorden brænde under sig, besluttede han sig for igen at rejse til Amerika. Fra dækket på udvandrerskibet "Leviathan" kunne han sammen med hundredvis af andre forventningsfulde passagerer betragte Ellis Island, der for mange blev oplevet som den gyldne port til Amerika.⁶⁵

Hvis det på noget som helst tidspunkt havde været Valentins hensigt at bruge Amerika-opholdet til en ny og bedre start, brast de gode hensigter snart som en sæbeboble. Den lette og overfladiske livsførelse fortsatte uforandret. Han rejste rundt i Canada og USA til bl.a. Toronto, Montreal og New York, hvor han indlogerede sig på de fineste hoteller. Han indskrev sig ofte under falsk navn, men optrådte også under sit eget, dog stadig tilføjjet det lille ord "baron", og i sit kølvand efterlod baron Eff stribevis af ubetalte regninger.

Bedragerierne tog efterhånden et sådant omfang, at det danske gesandtskab i New York så sig nødsaget til at udsende en advarsel mod hotelbedrageren. Udgangen på historien blev, at Valentin blev pågrebet af politiet i New York, hvorefter han blev idømt fire måneders tvangsarbejde. Hvori dette tvangsarbejde bestod, har ikke ladet sig opklare, men i 1927 vendte han tilbage til Kolding fra Mexico.

Skibsmægler

Tilbage i Kolding indgik han den 6. januar 1928 ægteskab med den jævnaldrende Valborg, født Lund, datter af sparekassedirektør Thorvald Hansen Lund, Rønne. Sammen fik de sønnen Paul, født i januar 1929. Det var vel konsulens tro, at sønnen nu havde løbet hornene af sig, hvorfor han hævdede umyndighedsbeslutningen og sørgede for, at Valentin blev lokal repræsentant for Fjerde Søforsikringsselskab, hvor konsulen belejligt nok sad i bestyrelsen. Ægteskabet opløstes imidlertid allerede i slutningen af 1930, og moderen, der fik forældremyndigheden over barnet, vendte tilbage til Bornholm.

Med henblik på at Valentin kunne drive mæglervirksomhed på havnen i Kolding, oprettede faderen et firma, som Valentin drev i kompagniselskab

med befragter Chr. Christensen. Det nystartede firma fik det relativt anonyme navn "Dampskibsagenterne C. Christensen & Co."

For at kunne nedsætte sig som skibsmægler med selvstændig virksomhed skulle man have bestalling fra Handelsministeriet. Denne bestalling kunne kun udstedes, hvis "*Pluraliteten af byens handlende måtte ønske det*"⁶⁶. D.v.s. den lokale handelsforening skulle høres for at sikre, at der var rimelig næring til de eksisterende mæglere. (Siden 1911 havde der været to mæglerfirmaer på Kolding Havn, Chr. Neckelmann og J. Damkier-Petersen). I øvrigt fastslog mæglerartiklerne for Kolding Købstad, at "*til mæglere må ikkun personer af et godt rygte beskikkes, og bør frem for andre dertil vælges sådanne, som ved uheld uden egen brøde haver tilsat deres formue i handelen og have forladt faget eller som haver tjent på handelskontorer eller hos mæglere, og til forsikring om, at de, der attrår mægler-bestillingen, besidde de fornødne kundskaber, har øvrigheden at udmelde nogle af de kyndigste handlende, som anstiller en prøve med dem og om udfaldet meddele attest.*"⁶⁷

Handelsforeningen har tilsyneladende ikke haft noget at udsætte på Christensen eller Co. for så vidt angik vandel og kundskaber; men i brede kredse i byen vakte det både undren og mishag, at konsulen uden videre hævdede umyndighedsbeslutningen og installerede Valentin som befragter på havnen.

Ikke mindst Valentins kompagnon, Chr. Christensen, der også havde været ansøger til den ledige mæglerstilling, blev så fortørnet over at være blevet forbigået, at samarbejdet mellem dem ophørte. Et samarbejde, der næsten hele tiden havde været anstrengt. Ifølge Christensen kom Valentin ikke meget på kontoret, og hvis han endelig kom, var han i reglen beruset. Efter Christensens udsagn til aviserne var Valentin dygtig til at tale med folk, hvorimod han ikke var særlig dygtig i forretningen.⁶⁸

Stakitsagen

Det nystartede firma havde etableret sig på nordsiden af havnen med frøkontoret som nærmeste nabo. Her fik det havneudvalgets tilladelse til at opføre en kontorbygning bygget som bindingsværksbygning. I sin godkendelse af byggeplanerne anførte Havneudvalget, at grundstykket "*skal indhegnes og beplantes, så bygningen med dens omgivelser kan blive til pryd for havnepladsen*".

Denne indhegning kom hurtigt til at udvikle sig til et stridspunkt mellem Havneudvalget og dampskibsagenterne. I et brev af 5. august 1929

klagede Valentin Eff over, at der i forbindelse med en reparation af kajen var sket skader på ejendommen. I klagen hed det bl.a., at der er *”falden flere stykker ud af væggene og lofterne er revnede og desuden er det stykke jord, der har facade mod frøkontoret, under kajarbejdet blevet brugt som oplagsplads, således at de ca. 100 læs muldjord, vi i efteråret lod køre på, er aldeles sammenpresset og ubrugeligt til det haveanlæg, som havnen forlanger, vi skal anlægge.”*

Havneudvalget behandlede henvendelsen den 24. august og vedtog at afvise erstatningskravet med henvisning til det forbehold, der var taget i lejekontrakten, hvorefter *”lejereren må finde sig i de ulemper, som fremkommer ved udførelsen af offentlige arbejder på havnen”*. Det var en afgørelse, som havneudvalgets formand, konsul Eff, ikke havde indflydelse på, idet han var fraværende fra mødet.

Valentin Eff fastholdt retten til erstatning og bad familiens advokat, landsretssagfører W. Lynæs om at gå ind i sagen. Lynæs anmodede Havneudvalget om at genoptage sagen, idet han henviste til, at der rent sprogligt var forskel på lejekontraktens forbehold vedrørende begrebet *”ulemper”*, som dækkede over midlertidige forstyrrelser og begrebet *”skader”*, som medførte varige forringelser. Henvendelsen var vedlagt et tilbud til udbedring af skaderne lydende på 638 kr., som Valentin Eff havde indhentet ved en lokal håndværker.

På et møde den 11. november enedes et fuldtalligt Havneudvalg om at tilbyde at opsætte et stakit om haveanlægget for havnens regning, dog således, at vedligeholdelse af stakittet påhvilede lejereren.

Injurier og illoyal konkurrence

Næsten samtidig med, at Valentin startede mæglerfirma på Kolding Havn, skete der et generationsskifte i det ene af Koldings to andre mæglerfirmaer. Anders Chr. Gjørding overtog i 1927 mæglerfirmaet J. Damkier-Petersen. I modsætning til Valentin var Gjørding edsvoren mægler, og det er den prekære sag, der førte til Valentins fars virkelig alvorlige sammenstød med handelsforeningens bestyrelse i 1929, der tidligere er beskrevet. Der er næppe tvivl om, at det var brødnid og irritation over Valentins blakkede ry som mægler, der fik Gjørding til den 26. september 1929 at sende et telegram og to breve til skibsreder J. Kielland Petersen, Oslo i den hensigt at kapre en kunde lige for næsen af Valentin. Det drejede sig om s/s Danzig, der var på vej fra Danzig til Kolding med en last kul.

"Mine specielle venner, Kolding Kul-Kompagni A/S, meddelte mig i dag, at Deres ovennævnte damper var befragtet for en ladning kul hertil", indledte han sit brev og fortsatte: I den anledning "vil det glæde mig meget at høre fra Dem med et gunstigt svar, i hvilket tilfælde De kan være forvisset om, at alt skal blive gjort for at sikre Deres damper en hurtig ekspedition, og på samme tid holde udgifterne så lavt som muligt".⁶⁹

Brevet sluttede: *"For en ordens skyld undlader jeg ikke at meddele Dem, at her på pladsen findes et par outsidersfirmaer ved navn: C. Christensen & Co samt Neckelmann & Hansen, hvilke firmaer ikke er edsvorne mæglere og slet ikke er kompetente til at klarere båden på toldboden".*

I et svar til Gjørding, dateret den 26. september, meddelte den norske skibsreder at klareringen af "Nina" var bortlovet til Fa. C. Christensen & Co.

Denne oplysning fik Gjørding til tasterne igen. I brev dateret den 1. oktober 1929 omtalte han dels sine egne fortræffeligheder og dels Valentins uduelighed:

"Under min lange virketid som mægler har jeg haft den ære at klarere skibe for næsten samtlige skandinaviske redere, og jeg betragter mig som stående så nær rederne, at jeg føler det min pligt at advare Dem mod at lade Deres skib klarere hos Fa. C. Christensen & Co. under dets nuværende form. Uden at gå i detaljer skal jeg blot nævne, at herr Christensen, som for et par år siden var med i starten af det førnævnte firma, og var den eneste, som havde forstand på shipping, for nogle måneder siden rendte derfra. Den tilbageværende kompagnons standard er således, at den ikke er en omtale værd".

Dernæst fulgte nogle anvisninger på, hvordan rederen kunne annullere aftalen. Dette brev, der var en anelse grovere i sin omtale af Valentin, end det første, blev sendt "privat & confidentielt", måske i det fromme håb, at brevene ikke kom til andres kundskab, hvilket dog ikke forhindrede, at begge breve landede på konsul Effs skrivebord.

Det norske rederi var blevet lidt betænkelig ved situationen i Kolding og sendte Gjørdings breve til en københavnsk forbindelse, der videresendte dem til ladningsmodtageren i Kolding. Herfra er de formentlig kommet til konsulens kendskab, og sagens videre forløb i handelsforeningen er allerede beskrevet. Hvordan det gik med kullene vides ikke.

Flirt med besættelsesmagten

Under den tyske besættelse af Danmark opererede Valentin Eff, som nu kaldte sig godsejer og grosserer og var bosiddende i København, i gråzonen omkring den tyske besættelsesmagt. Han var på Gestapos lønningsliste⁷⁰ og kom en del på Shell-huset, hvor han havde gode forbindelser.⁷¹ Han måtte dog sande, at dette bekendtskab ikke var ganske risikofrit.

Søndag aften den 26. november 1944 blev en af Københavns brandvæsens ambulancer kaldt til Værnedamsvej 10, hvor han var blevet skudt i opgangen til sin lejlighed. Han havde fået et strejfskud i nakken og lidt noget blodtab, da ambulancen kom. Undervejs til sygehuset fortalte Valentin Eff til ambulancefolkene, at han netop dagen i forvejen var blevet løsladt efter 7 ugers ophold i tysk arrest.⁷²

I slutningen af 1944 og det tidlige forår 1945 turnerede Valentin Eff rundt med det berygtede stikkerpar Jenny Holm og Johannes Rasmussen fra Kolding⁷³.

Han blev senere indkaldt som vidne ved retssagen mod Jenny Holm. Her lykkedes det ham at overbevise dommeren om, at det kunne skade ham ubodeligt, hvis ikke der blev nedlagt referatforbud. Han henviste til, at han havde været fængslet i lang tid, havde været tiltalt og haft sin sag gennem to instanser for endelig at blive frifundet ved Østre Landsret.⁷⁴

I forbindelse med broderen Ole Henriks ægteskab med Carmen fra Porto Christo på Mallorca, kom også Valentin til øen, hvor han kort tid senere også bosatte sig, om end i den modsatte ende, i Puerto Polensa. På Mallorca traf han en fraskilt dame, Kisser Backhaus med hvem han vist levede harmonisk resten af sit liv. I disse år fik han også et afklaret forhold til sønnen Paul, der nu var advokat i København. Man kan sige, at han før sin død i 1967 omsider havde fået lidt ro i sin tilværelse.

Hother

Om den tredje søn Hother er der ikke efterladt mange oplysninger, dog findes der et nydeligt brev til faderens 25 års jubilæum, hvor han sender kærlige hilsner til alle gæsterne ved festen og kys til sin mor fra Herlufsholm kostskole. Med i brevet er også hans karakterer. Efter skolen ernærede han sig i en årrække som forsikringsinspektør, men – til konsulens store glæde – gik han i faderens fodspor og indtrådte i ledelsen af Horsens Kafferisteri. Arvefølgen i firmaet så således ud til at være sikret.

Det var imidlertid kun en stakket glæde. Den 15. april 1946 blev Hother dræbt ved en motorcykelulykke. Ulykken skete, da han var på vej til sit hjem i Næsby ved Odense. Af uforklarlige årsager mistede han pludselig herredømmet over sin motorcykel og væltede. Ved styrtet pådrog han sig kraniebrud og flere andre så alvorlige læsioner, at hans liv ikke stod til at redde. Han blev af Falcks Redningskorps ført til Odense Amts- og Bys sygehus, hvor han døde dagen efter uden at være kommet til bevidsthed. Knap to måneder forinden ulykken var Hother blevet separeret fra sin hustru, Elna. Sammen havde de børnene Louise Marie, Hother Christian og Birgitte. Louise Marie er bosat i Schweiz, Hother Christian er pensioneret overlæge, og Birgitte, gift Carlsen, var cand. mag. med dansk som hovedfag. Efter at være blevet enke og inden sin egen tidlige død blev hun jurist og fik bestalling som advokat.

Ole Henrik

Den sidste af konsulens sønner var Ole Henrik. Han var en efternøler født i 1913, 18 år yngre end sin ældste storesøster. Han kom i lære som automekaniker ved Ford Petersen på Agtrupvej. Ole Henrik var glad for hurtige biler, hvilket illustreres af følgende ubekræftede anekdote. Mens

Den lille efternøler Ole Henrik. Af Kolding Kommunes mandtalsregister for 1918 fremgår det, at han er det eneste barn tilbage i Søgade 12, og at han går i børnehave. Derfra stammer måske søstrenes bekendtskab med Marie Mikkelsen, der fik dem ind i spejderbevægelsen

Ole Henrik endnu var i lære, blev der indbragt en Falck-ambulance på værkstedet til reparation. Læredrengene flokkedes om ambulancen, alt imens der blev væddet om, hvem af læredrengene, der turde køre ambulancen med fuld udrykning til Dalby og tilbage igen. Ole Henrik meldte sig straks, og med hylende sirener gik det ad Dalby til. Vel tilbage med ambulancen på værkstedet indkasserede Ole Henrik gevinsten, men samtidig måtte han indkassere en generalskideballe på Ford-Petersens kontor.

Da Ole Henrik skulle aftjene sin værnepligt, blev han indkaldt til Den kongelige Livgarde. Det blev bestemmende for hans fremtid, idet han valgte officersvejen.

Da Sovjetunionen den 30. november 1939 indledte en angrebskrig mod Finland, meldte mere end 1.000 unge danske mænd sig frivilligt til at tage til Finland for at kæmpe på den finske side. De var drevet af solidaritet med de nødstedte finner, af antikommunisme og af eventyrlyst. Hovedparten af de danskere, der meldte sig, kom aldrig i kamp, for allerede den 13. marts 1940 var Finland tvunget i knæ af de talmæssigt overlegne sovjetiske styrker og måtte slutte fred.

En af de soldater, der havde meldt sig, var Ole Henrik. Han kom dog aldrig af sted, men det forhindrede ham ikke i at lufte både den nye uniform og sin sympati for det finske broderfolk ved flere spadsereture i byen.

Til sin fars 50 års forretningsjubilæum i 1942 sendte han et langt brev med mange gratulationer og en detaljeret beskrivelse af en mortér, som var et nyt våben, der var blevet anskaffet til hæren.

De sidste besættelsesår var han knyttet til sikkerhedstjenesten på Berlingske Tidende. Efter befrielsen fortsatte han i forsvaret, hvor han var kaptajnløjtnant af reserven. I 1954 valgte han af helbredsmæssige grunde at bosætte sig i Porto Christo på Mallorca. Her giftede han sig med en rig, spansk kvinde, Carmen Serwera, hvis familie bl.a. ejede Porto Christogrotterne på Mallorca. Det er en række flotte drypstenshuler, der ofte er blevet besøgt af danske turister.

Ole Henrik var internationalt kendt som samler af historiske våben, hvor det især var blankvåben, der var hans store lidenskab.

Ole Henrik døde den 8. juli 1993, 80 år gammel, som det sidste af Christian Effs børn.

Spildte muligheder

Helt i overensstemmelse med den pigeopdragelse, som omkring århundredskiftet kom til udtryk i de bedrestillede borgerlige familier, der havde råd til det, fik Elisabeth en alsidig uddannelse, bl.a. på engelske og franske universiteter, ligesom hun foretog en række studierejser. Trods den platform hun således fik til det offentlige rum, magtede hverken hun eller søsteren, Ella, at bryde det mønster, der var resultatet af en meget patriarkalsk familiestruktur, hvor faderen stod for familiens underhold, og moderen tog sig af det store hjem, familiens omsorg og børnenes opdragelse. Om Louise Eff var en kærlig og god mor for sine mange meget forskellige børn, er det svært få et indtryk af.

Så mens man kan fornemme, at de fire drenge har haft et temmelig frit spillerum, ser det ud til, at pigernes opdragelse har været præget af den holdning, som kommer til udtryk i følgende udsagn, som netop stammer fra århundredets begyndelse: *”Om vore pigebørn kan vi slå et skærmende hegn mod verdens giftige ånde, indtil det fine, skønne, kvindelige, der tilhører deres natur, har udviklet sig og befæstet dem, så at de viger tilbage for det rå, uskønne og onde, verden byder dem.”*⁷⁵

Trods de rige muligheder, der lå for deres fødder, kom de to søstre på det nærmeste til at fungere som kustoder i deres eget barndomshjem. En slags skyggetanter, der tilsidesatte egne behov til fordel for mindet om deres forældre.

Ved faderens død i 1953 var Villa HEVEA en del af arven til de to søstre. Resten af deres arv blev båndlagt i Overformynderiet således, at de fik udbetalt afkastet af kapitalen. De var begge indstillet på at være selvpensionister og klare sig selv uden at søge om folkepension, fortæller Aksel Høi-Hansen, der var søstrenes sidste revisor. Men da han kunne fortælle dem, at selv skibsreder A. P. Møller modtog folkepension, ændrede de deres holdning.

Selvom de to søstre var formuende, levede de meget sparsommeligt. Om vinteren opholdt de sig kun i herreværelset, mens alle de øvrige stuer var lukket af. Det var simpelthen for dyrt at varme alle rummene i det store hus op. Vinduerne havde kun et lag glas og isoleringen var meget mangelfuld.

Kaffe, som man umiddelbart skulle tro, de havde haft let adgang til, blev udnyttet til sidste bønne. Hans Emil erindrer, at engang hvor han kom ned i køkkenet med brænde til komfuret, lå der en række aviser bredt ud

på gulvet med en mængde kaffegrums ovenpå. Da han tilbød at bære det hele ud i skraldespanden, udbrød Ella: *"Nej, endelig ikke. Når vi får tændt op i komfuret, laver vi et afkog af det her kaffegrums og hælder det på termokander, så har vi kaffe til i aften"*.

De to søstre arvede faderens hang til at køre i højrestyrede biler, og da faderens Humber skulle udskiftes, besluttede de at købe en kongebå Volvo Amazone, der også skulle være højrestyret. Det blev overladt til byens Volvo-forhandler, Vagn Jacobsen at fremskaffe en bil med denne særlige indretning. I bilen foretog de bl.a. en rejse til Mallorca, hvor de besøgte Ole Henrik og Carmen.

Aksel Høi-Hansen fortæller, at Elisabeth, som var den eneste af søstrene, der havde kørekort, på et tidspunkt besluttede sig for, at hun ikke længere ville køre bil. Hun kørte til politistationen, smed bilnøglerne på skranken og meddelte, at hun ikke længere fandt det forsvarligt at køre bil og sluttede: *"Vil De køre mig hjem hr. betjent?"* Vagn Jacobsen blev bedt om at hente bilen og få den solgt til højstbydende.

Elisabeth

Festlighederne i anledning af Sønderjyllands Genforening med Danmark i 1920 bød på en lejlighed til for de unge døtre af det bedre borgerskab i Kolding at tilbringe en festlig aften i selskab med række unge kavalere. Anledningen var, at det kadetskib, hvor kronprinsen, den senere Frederik den 9., og arveprins Knud, var tjenstgørende, anløb Kolding Havn. Til adspredelse for de unge kadetter blev der arrangeret en fest for dem i Bibliotekssalen på Koldinghus sammen med en kreds af byens familier og deres døtre. I aftenens løb førte Elisabeth flere samtaler med kronprinsen. Bl.a. om musik, som de begge holdt meget af, og som Elisabeth måtte erkende, at kronprinsen havde et særdeles stort kendskab til; men også om genforeningen og de store festligheder i den anledning. De havde begge oplevet den store genforeningshøjtidelighed på Dybbøl Banke på nært hold.

Et hårdnakket rygter ville senere vide, at samværet med kronprinsen resulterede i en uønsket graviditet, og sendte Elisabeth på diskret ophold i Schweiz. Elisabeth affærdigede selv rygter med ordene: *"Jamen, hvordan skulle det kunne lade sig gøre. Jeg dansede jo med ham hele aftenen!"*

Da kongeparret i 1950 besøgte Kolding i anledning af Skt. Nicolai Kirkes jubilæum, havde Elisabeth Eff lejlighed til genopfriske bekendtskabet med Frederik den 9. Igen i 1965 havde hun lejlighed til at

Elisabeth Eff fotograferet i 1928.

hilse på majestæten. Denne gang som medlem af byrådet. Frokosten blev indtaget i en smukt pyntet riddersal på Koldinghus. Efter frokosten blev Elisabeth Eff inviteret til at drikke kaffe ved majestæstens bord i Den hvide Sal. Her kom samtalen snart til at dreje sig om ”gamle dage” og deres første møde for mere end 40 år siden.

Det kan undre, at Elisabeth ikke blev gift; og hun havde faktisk en bejler, siger familiehistorien, men faderen fandt ikke, at det var et passende parti for hende. Problemet var, at den unge mand var ansat i konsulens virksomhed.⁷⁶

Elisabeth havde også arvet faderens interesse for foreningsarbejde. Bl.a. blev hun meget engageret i byens ungdomsarbejde. I 1936 var hun medstifter af Det danske Pigespejderkorps' 1. trop i Kolding. I et interview fortæller hun, at det tomrum, der opstod efter deres mors død i 1934, fik hende og Ella til at gå ind i blåmejsarbejdet, tilskyndet af deres gode veninde Marie Mikkelsen, der var leder af en børnehave. Spejderkorpsset havde været nedlagt i en årrække på grund af mangel på ledere. Tilslutningen til den nye trop var så kraftig, at det blev nødvendigt at dele troppen i 3. I en lang årrække sad Elisabeth Eff med i ledelsen af Caspar Markdanners Trop. Hun sluttede sin karriere indenfor spejderbevægelsen som divisionschef for Midtjylland. Ella deltog som ”Mikkels” medhjælp i blåmejsflokken.

Få uger før den tyske besættelse af Danmark den 9. april 1940 blev der i Kolding oprettet en afdeling af Danske Kvinders Beredskab, DKB. Blandt stifterne var Elisabeth Eff, der blev foreningens første formand. En post, hun beklædte indtil 1951. Da besættelsen sluttede, var der i alt 314

Elisabeth Eff i spejderuniform. Billedet er udateret, men kan stamme fra tiden efter 1945, hvor hun var divisionschef.

DKB'ere i Kolding. De var blevet uddannet på kurser i førstehjælp, evakuering, meldetjeneste og lignende. Besættelsen forløb heldigvis forholdsvis fredeligt, og DKB kom ikke i aktion som tænkt; men i forbindelse med hjemtransporten af de danske KZ-fanger, der passerede Kolding, rejste DKB sammen med Røde Kors et stort telt på Haderslevvej, hvor de smurte mad, som de uddelte til de udhungrede fanger.

Sammen med faderen kom Elisabeth og Ella ofte på besøg i præstegården i Alminde, hvor de var en naturlig del af det selskabsliv, som udfoldede sig i præstegården. Bekendtskabet med præstefamilien skyldtes formentlig, at konsulen og pastor Koefoed begge var frimurere og kom i den samme loge i Kolding.

Både pastor Koefoed og hans kone, Ellinor, var stærkt engageret i Dansk Samling og begge var også impliceret i modstandsarbejdet. Bl.a. fungerede præstegården som opbevaringssted for våben på trods af, at der til stadighed var et større kontingent tyske soldater indkvarteret her, og mens pastor Koefoed var medlem af en modstandsgruppe i Kolding, fungerede fru Koefoed som kurer. I juni 1944 blev pastor Koefoed arresteret af tyskerne og senere overført til Frøslevlejren. Næsten samtidig hermed blev hans kone alvorligt syg af giftfeber og måtte indlægges på sygehuset. Da præstefamiliens to børn, Jens og Ida således for en stund på det nærmeste var forældreløse, trådte Elisabeth til og sørgede for gennem kontakter til pastor Erik Balslev i Herslev og Helga Kjær Jensen i Kolding, at der blev taget hånd om de to børn.

Da der på et tidspunkt var rygter fremme om, at der var en risiko for, at pastor Koefoed ville blive sendt videre til en af de tyske

koncentrationslejr, handlede Elisabeth Eff igen resolut. Iført sin uniform som korpsleder for spejderkorpset rejste hun til Frøslev og anmodede om et møde med lejrledelsen for at tale pastorens sag. Under besøget i lejren passerede hun en af de barakker, hvor danske stikkere havde søgt tilflugt. Her mente hun at kunne genkende en mand fra Kolding, der havde fungeret som medhjælper for tyskerne. *"Sig mig engang, kommer De ikke ind under begrebet stikker?"* spurgte hun, og fortsatte: *"De må regne med en dag at blive stillet til regnskab for Deres gerninger!"*⁷⁷

I 1965 modtog Elisabeth Eff civilforsvarets 25 års hæderstegn for den store indsats, hun havde øvet ikke mindst i de første svære år under besættelsen. Allerede som ganske ung viste Elisabeth - samtidig med at faderen havde sæde i byrådet – også stor interesse for politik. Senere tog hun sin fars politiske arbejde i arv og blev i 1956 formand for Den konservative kvindekreds i Kolding. I 1958 stillede hun op til byrådsvalget på de konservatives liste og blev valgt til byrådet. Ved byrådsvalget i 1962 blev hun genvalgt for en ny 4-årig periode.

Af andre bestyrelsesposter som Elisabeth Eff varetog, kan nævnes den lokale Røde Kors afdeling og Foreningen Norden.

Elisabeth Eff døde den 30. august 1981, 87 år gammel.

Ella

Sammen med Elisabeth påtog den 1 år yngre søster, Ella sig også opgaver i den konservative vælgerforening, i spejderarbejdet, i Røde Kors, i Danske Kvinders Beredskab, i Foreningen Norden og i arbejdet for det danske mindretal i Sydslesvig.

Ella Eff fotograferet i 1928 klædt i en fin, moderne kjole. Museet på Koldinghus ejer en stor papæske fra Effs hjem, der indeholder utallige udklippede modebilleder. Husets tre kvinder har uden tvivl været interesseret i smukke kjoler og i at følge med modestrømningerne ude i den store verden.

Fra faderens tid bevarede hun tilknytningen til Forsvarsbrødrene, hos hvem hun mødte endnu i de seneste år, når der var store begivenheder.

Mens Elisabeth virkede i det mere udadvendte, påtog Ella sig den opgave at tage sig af hjemmet i den store hvide villa i Søgade. Både hun og søsteren værnede om hjemmet, der blev holdt uændret efter forældrenes død.

Da Elisabeth døde, arvede Ella hende, idet de to havde oprettet testamente til fordel for længstlevende. Ella havde gennem længere tid planer om, at der efter hendes død skulle indrettes børnehave i villa HEVEA. Disse planer blev dog ikke til noget. Det gjorde til gengæld de tanker, som hun havde gjort sig om sit testamente. Hun besluttede, at Stiftelsen – faderens storsindede gave til Handelsstandsforeningen – skulle arve hende. Det bekom foreningen særdeles godt, idet Stiftelsens lejligheder trængte til en gennemgribende renovering.

Det sidste halve års tid hun levede, boede hun på plejehjemmet ”Egebo” i Sdr. Bjert, hvor hun skulle rekreere sig efter et benbrud, som hun havde pådraget sig ved et fald. Men Ella, der ellers altid havde været rask og rørig, havde ikke kræfter til at klare rekonvalescensen og døde den 7. juli 1985, mindre end 1 måned før hun kunne have fyldt 90 år.

Succes og slagskygger

Det blev forundt konsul Eff at fejre mange runde fødselsdage og forretningsjubilæer, og som den fremtrædende erhvervsmand og engagerede samfundsborger han var, resulterede de næsten altid i voluminøse og højstemte artikler i dagspressen. Den tilsyneladende uendelige succes han havde som forretningsmand, og hans noble og redelige fremtræden resulterede gang på gang i anerkendende omtaler. Og det passede fint med mange menneskers lidt unuancerede opfattelse af, at bare der er penge nok i kassen, så kan man ikke undgå en tilværelse på livets solside. En betragtning, der måske blev næret af barndommens eventyrfortællinger, som bygger på forestillingen om, at rigdom og anseelse er ensbetydende med en sorgløs og ukompliceret tilværelse.

Det kan i hvert fald på ingen måde bebrejdes dagspressen – hverken den lokale eller den københavnske – at den på mindste måde antydede, at der kunne være ridser i den højt profilerede overflade. Kun i forbindelse med konsulens død i 1953 antydes det – som tidligere omtalt - i en enkelt

nekrolog, at alt måske ikke havde været idel lykke. Det var Jydske Tidende, der sluttede sin nekrolog med ordene: *"Livet bragte ham også mange sorger, men han bevarede sin rejsning både i det ydre og indre. Trods alt det, han nåede og fik, må det blive et spørgsmål, om han i livet var en lykkelig mand."*

Det er vanskeligt i dag at vide, hvorvidt Eff var en lykkelig mand eller ej, men ved siden af skuffelserne over sine børn er der utvivlsomt mindst to begivenheder, som nagede ham, og som kastede deres skygger over hans ellers så velordnede tilværelse. Den ene var en sag, som igen involverede Valentin, der blev dømt for at have begået sø-assurancesvig og den anden var valutasagen mod Nationalbanken. Om de to sager handler de næste kapitler: Rederi og roderi og Principper contra proportioner.

Rederi og roderi

Udbruddet af 1. verdenskrig lagde en dæmper på handelen, men for en fremsynet købmand som Christian Eff betød det blot nye strenge at spille

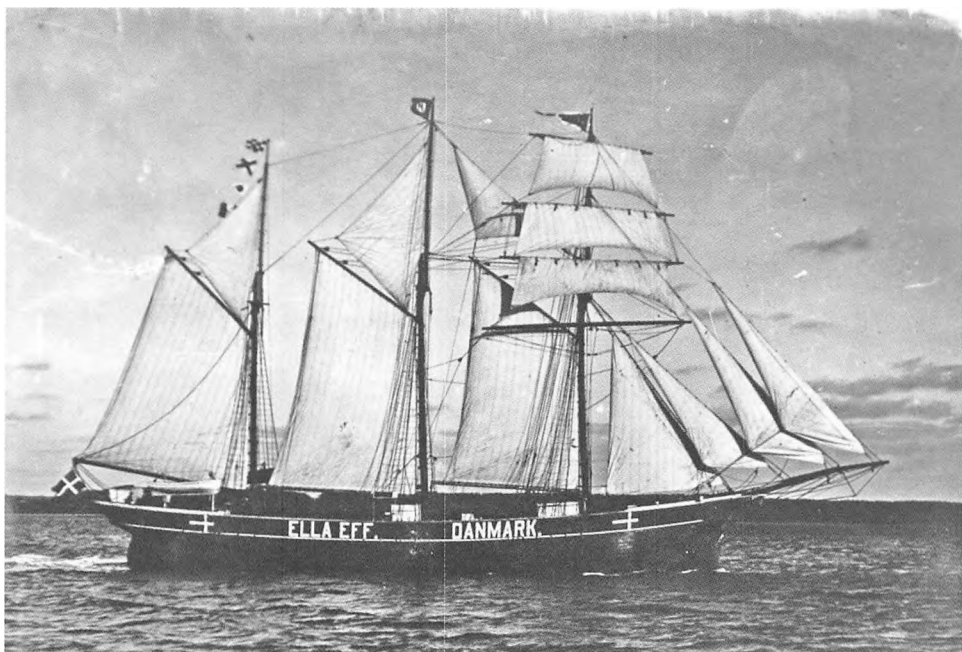
*"Elisabeth Eff" med tydeligt navn og nationalitetstilhørsforhold malet på skibssiden.
Foto: Svendborg Søarkiv. Billedet er taget i Svendborg med Ørkilds Mølle i baggrunden.*

på. Han forudså, at for et neutralt Danmark kunne krigssituationen medføre stigende fragtrater og måske mangel på tonnage. Derfor besluttede han at gå ind i rederibranchen, og i årene omkring 1. verdenskrig var han medstifter af forskellige sejskibsselskaber i Svendborg og på Thurø.⁷⁸

To søsterskibe

Sammen med C. E. Mikkelsen, Thurø dannede han i 1914 "Sejskibsselskabet Elisabeth Eff" v/C. E. Mikkelsen & Co., Thurø. Aktieselskabet bestilte en klipperbygget 3-mastet bramsejlskonnert på Ring-Andersens skibsværft i Svendborg til levering i 1914. Skibet, der var på 185 bruttoregister tons, blev navngivet "Elisabeth Eff" efter den ældste datter. Hvervet som korresponderende reder blev varetaget af C. E. Mikkelsen. Indtil 1918, hvor "Elisabeth Eff" blev solgt til et andet rederi, var skibet hovedsageligt beskæftiget i Nord-Østersøfart, men besejlede også Canada og USA.

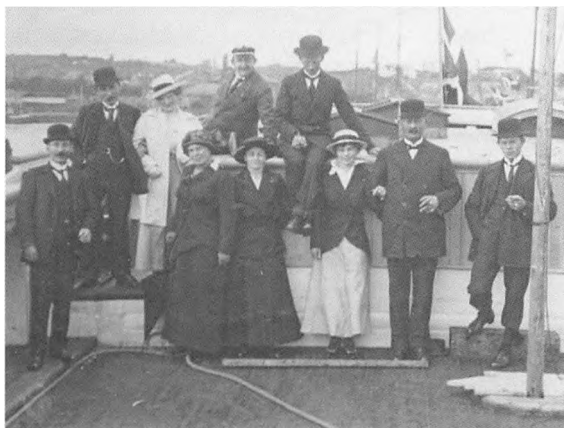
Det viste sig at være en så god forretning, at rederiet allerede i 1916 kontraherede endnu et skib på Ring-Andersens skibsværft. Det var ligesom "Elisabeth Eff" en 3-mastet bramsejlskonnert bygget i eg og bøg,

Den tremastede skonnert "Ella Eff" med alle sejl sat. Udateret foto.

*Skibets gudmoder Ella Eff
sammen med sin far og nogle
af de øvrige gæster, der
deltog i prøvesejladsen i
Lunkebugten.*

Foto: Svendborg Søarkiv.

men væsentligt større, idet den var på 282 bruttoregister tons og lastede ca. 420 tons dødvægt. Skibet, der blev bygget i en forholdsvis billig periode, kostede 85.500 kr. I november 1916 var værftet i Svendborg klar til at levere nybygningen, der blev navngivet "Ella Eff" efter konsulens næstældste datter.

Prøvesejladsen fandt sted den 16. november 1916 i Lunkebugten mellem Tåsinge og Langeland. Ombord var foruden besætningen, skibets reder og skibets bygmester samt flere andre notabiliteter. Efter at have gennemført forskellige manøvrer blev der ankreth op, hvorefter de indbudte gæster kunne sætte sig til frokostbordet.

Efter at have indtaget udrustning og proviant til ca. 6 måneder stod "Ella Eff" dagen efter ud på sin jomfrurejse. Det blev en rejse, der skulle vise sig at blive både særdeles farefuld og langvarig. Næsten 4 år gik, inden "Ella Eff" igen genså Danmark.

Endnu inden skibet havde gennemført sin jomfrusejlad, havde betingelserne for de neutrale landes søfart ændret sig dramatisk. Tyskland havde med virkning fra den 1. februar 1917 indført Den uindskrænkede Ubådskrig. Den stærkt forøgede risiko for både søfolk og redere lammede for en stund den danske skibsfart. Hvad der var værre, var, at det desværre skulle vise sig, at "Ella Eff" på mange måder var en ulykkesfugl.

For at undgå truslen fra de tyske ubåde søgte "Ella Eff" på sin første rejse op langs den norske kyst og nord om Skotland, hvorfra kursen blev sat vest- og sydover til den amerikanske østkyst. Efter 81 døgn sejlads ankom "Ella Eff" den 8. februar 1917 i god behold til Jacksonville i Florida.

I Jacksonville blev "Ella Eff" lastet med en ladning pitchpine fra American Tie and Timber Co. Ltd. bestemt for Liverpool; men endnu inden lastningen var tilendebragt, kom der kontraordre. Den uindskrænkede Ubådskrig, som rasede ikke alene i Nordsøen, men også langt ude i Atlanterhavet, gjorde sejladsen risikabel. Derfor blev skonnerten taget ud af aktiv tjeneste og lagt op.

Først da der ved krigens slutning kom orden i befragtningsforholdene, kom "Ella Eff" igen ud at sejle; men inden hun blev frigivet til det frie marked, måtte hun gennemføre 6 pligtrejser med sveller fra Jacksonville til Cuba.

Omkring 1920 kom "Ella Eff" tilbage til danske farvande, men på det tidspunkt var bunden gået ud af fragtmarkedet, og sejlskibenes tid var ved at være forbi. Selvom situationen tegnede sig faretruende for "Ella Eff", fortsatte hun de næste 7 år med at sejle langfart til bl.a. Amerikas østkyst; men det stod klart, at det var en stakket frist. På den ordinære generalforsamling den 20. marts 1923 i "Sejlskibsselskabet Ella Eff" blev der fremlagt et regnskab, som påviste, at det ikke var lykkedes at vende forrige års underskud på 38.124,56 kr. til et overskud. Tværtimod var underskuddet vokset til 40.517,19 kr. På en ekstraordinær generalforsamling den 5. april 1923 blev det vedtaget at forsøge at sælge skibet. Konsulen, som var stærkt misfornøjet med, at "Ella Eff" allerede havde påført ham et underskud på 100.000 kr., gav udtryk for, at hvis det stod til ham, kom skibet ikke ud at sejle mere. Det kunne for hans skyld blive liggende i havnen i Svendborg til det rådne op.

Det sortsyn, som havde grebet parthaverne, kom også til udtryk i den påskehilsen, som den korresponderende reder i forbindelse med den ekstraordinære generalforsamling sendte til regnskabsføreren for Svendborg Søassurance.

"Hrr. Fd. Nielsen

Indlagt sender vi dig et nyt regnskab over 3 mastet skonnert "Ella Eff", da der ved sidste møde blev vedtaget at afholde en ekstraordinær generalforsamling på Thurø Kro den 5. april 1923 Kl. 3 med forslag om skibets likvidation. Det går godt kære ven med vores skibe på vejen til fattigdom.

Med højagtelse

Venlig hilsen

C. E. Mikkelsen & Co.

Glædelig Påske".

”Ella Eff” kommer til Kolding

I juli måned 1927 fik ”Ella Eff” nye ejere. Det var overraskende nok konsul Eff, der købte skibet sammen med kaptajn Mads Peter Madsen fra Assens. Købesummen var 45.000 kr.⁷⁹ Som følge af det nye ejerforhold fik skibet hjemsted i Kolding, og skibets korresponderende reder blev Valentin Eff.

”Ella Eff”s nye kaptajn var den 53-årige Mads Peter Madsen fra Assens. Han havde sejlet som styrmand over det meste af verden, hvorefter han var gået i land og havde forsøgt sig med en madrasfabrik i Gjelsted. Da det ikke gik, søgte han hyre igen som styrmand og fik plads på færgen ”Sønderjylland”, der sejlede mellem Assens og Årøsund. Madsen, som havde det lidt kedelige skudsmål, at han var ”*fræk som en slagterhund og lidt af en børste*”,⁸⁰ havde bemærket skibet i havnen i Svendborg og så en mulighed for at blive skibsfører, hvis han kunne få skibet i drift igen. Han skrev derfor til konsul Eff og gjorde opmærksom på, at han var interesseret i skibet.

Det var Valentin, der anbefalede sin far, at Madsen fik ”Ella Eff” sat i drift igen, mod at han selv betalte de 7.500 kr., som det kostede at udruste skibet. Selve finansieringen af købet blev tilrettelagt på den måde, at Madsen skulle figurere som køber. Dermed kunne der optages et statslån i skibet, hvilket ikke ville have været muligt for konsulen at opnå. Madsen kom således til at hæfte for et statslån på 20.000 kr., som havde 1. prioritet, medens et 2. prioritetsobligationslån på 25.000 kr. blev konsul Effs. Til brug for optagelse af statslånet blev ”Ella Eff” vurderet til 34.000 kr.,⁸¹ hvilket af hensyn til statslånets sikkerhed var en relativ lav vurdering.

Det første halve års tid forelå der ikke nogen fast aftale mellem Eff og Madsen om udbyttets fordeling. Madsen skulle have 250 kr. om måneden i fast løn plus 5 % af bruttofragten. Senere blev der oprettet en overenskomst mellem Eff og Madsen, hvorefter Madsen i 1928 fik skøde på ”Ella Eff” og således stod som den formelle ejer af skibet, mens de ifølge overenskomsten skulle deles om skibets drift. Det var dog således, at Eff skulle have 5 % af bruttoindtægten af fragten samt yderligere 400 kr. som kontorholdsgodtgørelse. Dette beløb blev senere hævet til 600 kr. En generalfuldmagt til Valentin gav ham eneretten til som reder at indgå kontrakter for skibets last.⁸²

At økonomien i det nye selskab allerede fra begyndelsen har været anstrengt, synes at fremgå af en brevveksling mellem Valentin Eff og kaptajn Madsen vedrørende et mindre havari, som ”Ella Eff” led på sin første rejse for de nye ejere. Under en rejse med træ fra Gävle til Bilbao i efteråret 1927 havarede ”Ella Eff” i hårdt vejr i Biscayen og var nær blevet oversejlet af en engelsk damper. I den anledning skrev Valentin til kaptajn Madsen: *”Det er jo en skam, at skibet ikke tog så megen skade, at det kunne kondemneres”*. Hertil svarede Madsen bl.a.: *”Bare jeg havde fået Deres brev af 25. ds., så havde skibet nu været fuldstændig borte, men jeg kendte ikke Deres mening og tanke ret før nu, og her var ellers den fineste lejlighed”*.⁸³

”Ella Eff”s sidste rejse

I begyndelsen af marts 1928 indledtes den rejse, der skulle blive ”Ella Eff”s sidste. Skibet sejlede i ballast til Mors, hvor der skulle lastes chamottesten til New York. Mens skibet lå i havnen i Nykøbing Mors, kom Valentin Eff på besøg to gange. Formålet med besøgene var tilsyneladende at ordne de sidste formaliteter, herunder spørgsmål vedrørende forsikringsdækningen, inden skødet kunne overdrages til kaptajn Madsen. Skibets forsikringer var i februar 1928 blevet overført fra kaptajn Madsen til Valentin. Til gengæld havde Valentin forpligtet sig til at dække kaptajn Madsens tab ved et eventuelt forlis ved at tegne en interesseforsikring på 10.000 kr.

Under Valentins besøg blev der drukket en del spiritus, og et af møderne – et frokostmøde – trak ud fra kl. 9 om formiddagen til langt ud på natten. Selvfølgelig blev også skibets dårlige økonomi drøftet, og en af de mere fantasifulde ideer, som blev fostret af Valentin, gik ud på at sejle til Canada og laste skibet med whisky, som så efterfølgende skulle smugles ind i USA, hvor der på grund af spiritusforbuddet var udsigt til lettjente penge. Eventuelt kunne der vise sig en mulighed for at afhænde skibet til mafiaen!

Men også andre og mere suspekte og fordægtige forslag blev tilsyneladende behandlet. Fornemmelsen af, at sådanne sager har været drøftet, næres bl.a. af, at Valentin på et natligt drikkelag på et af byens hoteller sammen med kaptajn Madsen skulle have stillet styrmanden i udsigt, at han i tilfælde af ”Ella Eff”s forlis kunne blive styrmand på en damper.⁸⁴ Ligeledes mere end antyder en efterfølgende brevveksling mellem Eff og Madsen, hvori Eff skriver, at han *”kun kan se en udvej til at*

få penge ud af båden, og den er De lige så klar over som jeg!”, at mulighederne for at arrangere ”Ella Eff’s forlis har været drøftet.

En selvfølgelig forudsætning for at kunne indkassere en gevinst ved et eventuelt forlis er, at genstanden er godt forsikret. Det var ”Ella Eff”. I forsikringsselskabet ”Nordisk Union” var der tegnet en kaskoforsikring på 50.000 kr. og en fragtforsikring på 8.000 kr. Foranlediget af den forestående tur til New York var der yderligere i ”Nordisk Union” tegnet en tillæggsforsikring på 15.000 kr. Hertil kom den personlige interesseforsikring på 10.000 kr., som Valentin havde tegnet i ”Svendborg Søassurance”. Med andre ord ville et totalt forlis udløse en erstatningssum på 83.000 kr. – Ikke dårligt i betragtning af, at skibets reelle handelsværdi blev anslået til 50-55.000 kr.

Uvidende om den skæbne, der var tiltænkt dem, kastede besætningen fortøjningerne og begyndte rejsen til New York. Turen gik via Den engelske Kanal og Atlanterhavet mod syd mod Madeira for at fange passatbæltet. Den 17. april, da ”Ella Eff” befandt sig på en position ca. 200 sømil NØ for Madeira, opdagede besætningen, at der var 36 tommer vand i skibet, og vandet blev ved med at stige, selvom mandskabet var kaldt til pumperne. Der blev afholdt et kort skibråd, hvor det blev besluttet at forlade skibet.

Mens besætningen arbejdede med at klargøre redningsbåden og forsyne den med diverse hjælpemidler og proviant, gik kokken ned i proviantrummet, der lå under kaptajns kahyt, for at hente noget tørmælk. Mens han opholdt sig her, kunne han høre vandet plaske ind i ”kælderen” under proviantrummet. Han kikkede ind i rummet og så, hvordan vandet fossede igennem en åbning i garneringen, som er den indvendige side af lastrummets beklædning. Han råbte til kaptajn Madsen, at han havde fundet lækken. Madsen kom hurtigt til og huggede med en økse et hul i garneringen, så man kunne komme frem til hullet i skibssiden. Hullet blev tætnet ved, at en stok blev banket ind i det.

Da skibet var pumpet læns, fortsatte den afbrudte rejse til New York, som man uden yderligere uheld anløb den 2. juni 1928. I New York føjede kaptajn Madsen endnu en lille og ubetydelig brik til det puslespil, som, når alle brikker er lagt, viser sammensværgelsen mod ”Ella Eff”.

Kaptajn Madsen rapporterede i den såkaldte Søprotest havariet, men det var udelukkende af hensyn til lasten, der havde taget skade af vandet. Han omtalte ikke hullet i skibssiden, og det blev heller ikke repareret.⁸⁵

Fra New York sejlede ”Ella Eff” til Newport News for at laste kul til den lille franske ø Saint Pierre syd for Newfoundland. Efter udlosning gik

turen videre til en canadisk plads, hvor det lastede træ til Bristolkanalen i England. Efter udlosningen her sejlede "Ella Eff" til Llanelly i Wales. Mens skibet lå i havnen blev der ført forhandlinger om et eventuelt salg af skibet. Valentin kom tilrejsende i et forsøg på at fremme salget. Det var konsulen, der havde finansieret hans rejse og ophold i den hensigt, at han enten kunne få skibet solgt eller hentet hjem. Kaptajn Madsen var også indstillet på at sælge "Ella Eff", men under den forudsætning, at hans kontante indskud på 7.500 kr. blev udbetalt kontant. Salget blev ikke til noget, fordi køberen fandt, at "Ella Eff" ikke var stærk nok til at gennemføre en grønlandsfærd.⁸⁶

Forsikringen

I mellemtiden havde Madsen på egen hånd indgået en aftale om at sejle en last kul til Paramaribo i Hollandsk Guyana i Sydamerika. "Ella Eff" var imidlertid ikke udrustet på en måde, der gjorde hende egnet til at sejle i troperne. Træskibe, der sejler i tropiske farvande, er stærkt udsat for

Ella Effs besætning og reder fotograferet på trappen til Valentin Effs mæglerkontor på havnen i Kolding. Valentin står bagerst i døren og i 2. række yderst til højre ved trappegelænderet står kaptajn Madsen. Hvilket år billedet er taget fremgår ikke, men det må være omkring 1930. Foto: Svendborg Søarkiv.

angreb af pæleorm, råd og svamp. For at hindre at træplankerne bliver nedbrudt, må skibsbunden enten kobberforhudes eller smøres med en slags bundmaling, som er virksom overfor både begroning af bunden og angreb af skadedyr. ”Ella Eff” havde ikke denne beskyttelse af skibsskroget, men Valentin lovede at tegne en tillæggsforsikring, når han var hjemme igen.

Straks efter sin hjemkomst fra Llanelly den 30. oktober 1928 henvendte Valentin sig til Forsikringsselskabet ”Nordisk Union” i København for at få selskabet til at forny skibets assurancer på sejlturen til Paramaribo. Da der var tale om et helt andet fartområde end det, som ”Ella Eff” hidtil havde været forsikret til, ønskede forsikringsselskabet at indhente en ekspertudtalelse om det forsvarlige i at lade et træskib gå til troperne uden metalsmøring af bunden. Derfor betingede selskabet sig, at ”Ella Eff” blev doksat i Llanelly med henblik på, at forsikringsselskabets ekspert i England kunne se skibsskroget.

Uden at røbe, at ”Ella Eff” allerede var fuldtlastet og derfor ikke var i stand til at gå i dok, indvilligede Valentin i, at skibet blev doksat, men da forsikringsselskabets engelske ekspert ankom til Llanelly, viste det sig, at ”Ella Eff” allerede den 27. oktober havde forladt Llanelly med kurs mod Paramaribo.

Forsikringsselskabet følte sig ført bag lyset og fandt i det hele taget hele sagen så besynderlig og usympatisk, at den foranledigede selskabet til at ophæve de løbende forsikringer i skibet pr. 1. november med den begrundelse, at der var sket et brud på forudsætningerne for assuranceforhandlingerne.⁸⁷ Valentin påstod efterfølgende, at han forgæves havde forsøgt at standse skibet, idet han havde telegraferet til Lloyds i London med anmodning om, at ”Ella Eff” skulle søges meddelt, at det skulle anløbe Madeira for at blive undersøgt og bundsmurt.⁸⁸

At ”Ella Eff” således var uden forsikringer, fik konsul Eff til at gribe ind med en indtrængende anmodning til forsikringsselskaberne Svendborg Søassurance og Nordisk Union om at forny policerne, så de i det mindste dækkede statslånet og Effs andel i skibet. Konsulen deltog personligt i forhandlingerne med forsikringsselskaberne,⁸⁹ og samtidig udnyttede han sin bestyrelsespost i ”Fjerde Søforsikringsselskab” til også at bringe dette forsikringsselskab på banen. Resultatet blev, at ”Nordisk Union” i samarbejde med ”Fjerde Søforsikringsselskab” tegnede en forsikring mod totalforlis for konsul Effs parthaverinteresser og statslånet på 45.000 kr.

Under den efterfølgende retssag erkendte direktør Møller fra ”Fjerde Søforsikringsselskab”, at aftalen med Nordisk Union var kommet i stand for at gøre konsul Eff en tjeneste.⁹⁰

Kaptajn Madsen var ikke klar over, at den ekstra police på 10.000 kr. kun gjaldt for turen til New York, og at den automatisk udløb efter "Ella Eff's" ankomst til New York. I den sikre overbevisning, at "Ella Eff" stadig var forsikret for 73.000 kr., fortsatte han sejladsen mod Paramaribo. Turen forløb uden dramatik indtil skibet i juledagene nærmede sig den sydamerikanske kyst. Her stod det hurtigt besætningen klart, at "Ella Eff" var ude af kurs. Den lange ensartede kystlinie afslørede ikke et eneste fyrtårn eller sømærke, som kunne hjælpe besætningen med landkending. Det var heller ikke muligt at foretage en sikker stedsbestemmelse, idet skibets kronometer var gået i stykker under sejladsen. Kronometeret, som er et meget præcist ur, var et uundværligt redskab til at foretage bestemmelse af længdegraden; men ikke så uundværligt, at kaptajn Madsen havde følt sig foranlediget til at nævne i skibsdagbogen, at det var ubrugeligt. Heller ikke med sekstanten var det muligt at breddegradsbestemme skibets position, for i stedet for horisonten lå der en bred bræmme land, som umuliggjorde en præcis måling af solhøjden.

Efter en uges sejlads på må og få kom de endelig på prajehold af en hollandsk damper, der kunne give dem den rette position og samtidig fortælle, at de var langt forbi Surinamflodens udløb. Efter nok 3 dages sejlads langs den mørke, ensformige kyststribе fik de den 4. januar endelig landkending med noget, der kunne minde om en flodmunding. Kaptajn Madsen besluttede at sejle tættere på land for bedre at kunne få landkending. Selv om han blev adviseret om den ringe vanddybde, fortsatte han ufortøvet med fuld sejlføring, indtil "Ella Eff" sad uhjælpeligt fast på en mudderbanke.

Efter et par dages forløb begyndte vandstanden i lastrummet at stige faretruende, og i et skibsråd ombord blev det besluttet at forlade skibet i redningsbåden. Hele den 8 mand store besætning kom i land i god behold og vendte senere tilbage til Danmark.

"Ella Eff" blev kondemneret og solgt billigt til en hollandsk vragsfisker. Under en besigtigelse af vraget havde han opdaget det famøse borehul i lastrummet. Han slog en prop i hullet, lænsede skibet for vand og fik det trukket fri af grunden. Skibet blev sejlet til Rotterdam og kom til at sejle under hollandsk flag, men kun i kort tid inden det blev solgt videre til Finland. Her blev det beskæftiget i trælastfarten på Østersøen. I 1932 blev der indlagt en 90 hk hjælpemotor, men skibet beholdt sin store sejskibsrigning indtil 1942, hvor den blev rigget ned. I 1944 blev "Ella", som var skibets finske navn, interneret i Tyskland. Det blev frigivet i 1945. I 1954 blev det solgt til en reder i Åbo, der havde skibet i drift indtil

1958, hvor det endegyldigt var slut for det hårdtprøvede skib. Skonnerten blev rigget ned og slæbt ud til en skærgårdsø på Ålandsøerne og sat på grund. Her kunne man så sent som i 1976 stadig se vraget af den engang så stolte bramsejlskonnert.

Et arrangeret forlis?

Noget tøvende tog retsvæsenet fat på at afdække, om der var blevet begået noget kriminelt. Søforklaringen og søforhøret i Kolding den 11. februar, 3. og 13. marts 1929 sluttede uden, at der blev rejst tiltale mod nogen. Under søforhøret kom der intet frem, som kunne antyde, at "Ella Eff" ikke var forlist på en naturlig måde. Sagen blev derfor henlagt.

Kort tid efter begyndte der at dukke rygter op om, at skibets forlis havde været såre belejligt for både skibets fører, kaptajn Madsen og den korresponderende reder, Valentin Eff. Rygterne beskæftigede sig også med omstændighederne ved forliset, som man fandt mærkværdige. Især forlydender om, at der under vandlinjen var fundet huller, der så ud til at være frembragt med vilje, satte yderligere skub i rygtestrømmen, og politiet i Assens, hvor kaptajn Madsen var hjemmehørende, begyndte at beskæftige sig med sagen. Kaptajn Madsen blev afhørt, men nægtede på det bestemteste, at forliset var arrangeret. Politiet i Assens foretog også fornyede afhøringer af mandskabet, hvoraf en del var hjemmehørende i Assens. Mandskabets forklaringer syntes på flere punkter at underbygge rygterne. Politiet i Assens bad derfor kollegerne i Kolding afhøre de i Kolding bosiddende personer, der var impliceret i sagen.

Mistanke om positiv særbehandling

Søndag den 5. januar 1930 tog sagen en opsigtsvækkende vending. Et timelangt forhør af Valentin Eff på politigården i Kolding sluttede med, at han blev anholdt og sigtet for meddelagtighed i "Ella Eff"'s forlis. Politiet i Kolding var så småt ved at frigøre sig fra den magiske kraft, der var knyttet til Eff-navnet; men dog ikke mere end at beslutningen om at bede Valentin Eff komme til afhøring først blev drøftet på et møde med politimester Thalbitzer.⁹¹ Han fandt det således betimeligt, samme aften som Valentin blev anholdt, at aflægge konsul Eff et besøg i privatboligen, hvor de tilbragte aftenen sammen.⁹²

Uanset hvor velment dette politimesterbesøg end var tænkt, kunne det kun medvirke til at bestyrke fornemmelsen af, at sagen skulle dysses ned af hensyn til et af Koldings fine navne. – En fornemmelse som nærredes af

de socialdemokratiske aviser i både Kolding og København, der efterhånden skrev ret uforbeholdent om, at der var begrundet mistanke om, at sagen - som følge af det kendte frimureri inden for provinsbyernes ”spidser” - skulle dysses ned.⁹³

Sagen tog endnu en opsigtsvækkende vending, da kriminaldommer Kaarsen afviste politiets begæring om at forlænge fængslingsfristen over Valentin Eff. I sin kendelse sagde dommer Kaarsen, at der ikke var ”skellig grund til at antage, at anholdte har gjort sig skyldig i nogen af de nævnte forbrydelser”. Anklagemyndigheden påkærede straks kendelsen til Vestre Landsret.

At dommer Kaarsen således medvirkede til, at Valentin Eff blev sat på fri fod, fik straks den lokale ”Socialdemokrat” til at se en sammenhæng med det middagsselskab, som konsul Eff gav to dage før sønnens anholdelse. I middagsselskabet skulle der efter avisens oplysninger bl.a. politimester Thalbitzer og dommer Kaarsen have deltaget.⁹⁴ ”Socialdemokraten” kunne yderligere berette, at aftenen før Valentin Effs anholdelse havde konsul Eff arrangeret et selskab, hvor politifuldmægtigen i Kolding, cand. jur. Regnar Jensen og Valentin Eff mødtes.⁹⁵

Det fik Kolding Folkeblad til – på lederplads – at tage bladet fra munden. Avisen skrev bl.a.: Da dommer Kaarsen afsagde den kraftige kendelse om løsladelse følte nogle ”hæsblæsende sensationsaviser” sig snydt og narret. ”Man så dem i bestræbelserne på at rehabilitere sig i deres alt for vidtgående slutninger hengive sig til den ækleste, mest hensynsløse og sagen ganske uvedkommende roden i privat kolding-selskabelighed og komsammen, når blot den mindste personlige forbindelse kunne skimtes med de i sagen indblandede navne. Det svirrede med både halve og hele insinuationer både mod dommer og politi.”⁹⁶

”Kolding Social-Demokrat” fandt det også særdeles påfaldende, at politimester Thalbitzer havde taget sagen fra den opdager, der oprindeligt havde startet efterforskningen mod Eff, og overgivet den til en politimand, om hvem ”Social-Demokraten” vidste, at han hverken var særlig sagkyndig eller vant til at arbejde med vanskelige kriminelle sager. Bladet hæftede sig også ved, at den pågældende kriminalassistent i en periode havde siddet sammen med konsul Eff i Kolding Byråd, hvor de begge repræsenterede de konservative, og her havde de haft et nært samarbejde.⁹⁷

Dommer Kaarsen benægtede dog at have deltaget i det omtalte middagsselskab. Han havde kun én gang – nemlig i oktober – været sammen med konsulen.

Torsdag den 16. januar sivede det ud, at Vestre Landsret havde afsagt en kendelse i ankesagen fra Kolding. Kendelsen, der gik imod dommer Kaarsens kendelse, skulle først have været offentliggjort den følgende dag, men da nyheden allerede var sluppet ud, besluttede politimesteren at skride til anholdelse af Valentin Eff allerede torsdag aften. To kriminalbetjente opsøgte derfor ved halvtitiden om aftenen Valentin Eff på privatbopælen for at meddele ham Landsrettens afgørelse. Den kom ikke som nogen overraskelse for ham, idet han i 3 timer havde været vidende om udfaldet. Den pågældende dag havde han fejret sin søn Pauls et års fødselsdag, og havde netop sammen med familien sat sig til kaffebordet. Politiet ventede derfor en halv times tid, inden de skred til en anholdelse. Man kan ikke andet end at betegne politiets handlemåde som yderst taktfuldt og fintfølede, men hvorvidt den taktfølelse, som politiet udviste ved denne anholdelse, var en standardprocedure, som normalt anvendtes ved anholdelser, forekommer at være tvivlsomt.

Sagen overflyttes til Fyn

Da Madsen, som var bosiddende i Assens, blev anset for at være hovedmanden, besluttede Rigsadvokaten, at de fremtidige forhør skulle finde sted ved retten i Assens. Det blev derfor statsadvokaten for Fyn, der udarbejdede anklageskriftet mod kaptajn Madsen og mod Valentin Eff. De blev begge tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 286, II om forvoldelse af skibbrud og § 259 om assurancesvig. Valentin blev desuden tiltalt for overtrædelse af § 51 om anstiftelse til skibbrud og assurancesvig.

Den 22. juni 1930 afsagde nævningetinget i Odense dom i sagen. Kaptajn Madsen blev fundet skyldig i forvoldelse af skibbrud ved forsætligt at sætte "Ella Eff" på grund ved Saramaccafloden og skyldig i assurancesvig. Madsen blev frikendt for forsøg på at forvolde skibbrud ved at have boret hul i skibet og forsøgt at sænke det ved Madeira. Nævningene fandt det heller ikke bevist, at Madsen havde forvoldt skibbrud ved at tage stokken ud af hullet, da skibet stod på grund. Valentin Eff blev fundet skyldig i anstiftelse til at forvolde skibbrud samt for assurancesvig ved i breve og under ved løfter, trusler eller andre forestillinger at have bestemt føreren til at sænke skibet.⁹⁸

Nævningenes kendelse kom fuldstændig bag på Valentin, der hele tiden havde erklæret sin uskyld. Han var så sikker på en frifindelse, at han havde inviteret vennerne til frokost på Grand Hotel i Odense samme dag.

Ved strafudmålingen blev Madsen idømt 5 års forbedringshusarbejde, og Valentin blev idømt 4 års forbedringshusarbejde.

*Kolding
Stadsarkiv ejer
et eksemplar af
romanen om
Ella Effs
dramatiske
rejse og forlis.*

Forliset i romanform

Dermed var det sidste ord i denne sag ikke sagt. I 1944 debuterede Alf Zebiz på forlaget ”Skandinavisk Bogforlag” i Odense med romanen ”Kommende begivenheder”. Romanen, der var en nøgleroman, beskrev hvordan en brutal og tyrannisk kaptajn og en skrupelløs reder, Viggo Thorning lod skonnerten ”Britta Thorning” lide skibbrud på en mudderbanke ud for Saramaccafloden i Sydamerika. ”Britta Thorning”s sidste rejse var ned til mindste detalje identisk med den sidste rejse, som ”Ella Eff” foretog.

Romanen gav en rystende skildring af forholdene ombord på den 12 år gamle skonnert, der var dårligt vedligeholdt og i en elendig forfatning.

Ligesom i virkelighedens verden var det rederens far, der var den reelle ejer af skibet. Bogens forfatter Alf Zebis var fra Strandhuse ved Kolding. Som 19-årig havde han været påmønstret som letmatros under ”Ella Eff”s sidste, skæbnesvangre rejse. Sidenhen gjorde han en ihærdig indsats for, at ”Ella Eff”s forlis ikke skulle gå i glemmebogen.

Konsulen brød sig imidlertid ikke om, at der blev rejst fornyet interesse om sagen; men da han ikke kunne hindre bogens udgivelse, opkøbte han i stedet hele oplaget.

Principper contra proportioner

Tredivernes økonomiske krise lagde et voldsomt pres på de danske valutareserver og blev den indirekte anledning til sagen, som anklagemyndigheden i 1937 rejste mod konsul Eff.

Børskrakket i New York den 24. oktober 1929 medførte en økonomisk krise, som hurtigt bredte sig til Europa. Som følge heraf blev Danmark tvunget til at føre en stærk protektionistisk handelspolitik. Høje udenlandske toldmure, især den engelske landbrugstold på 15 %, skadede den danske eksport og betød både lavere priser og mindre afsætning. Den danske valutabeholdning risikerede at blive tømt. På blot et enkelt år, fra september 1931 til september 1932, faldt valutabeholdningen fra 63 mio. kr. til 3 mio. kr.

Valutacentralen

For at sikre valutareserven besluttede den socialdemokratiske regering med støtte fra Venstre og de Konservative at oprette Valutacentralen. Valutacentralens opgave var at sikre, at alle der indtjente fremmed valuta,

straks hjemtog den og solgte den til Nationalbanken. For importører af varer var køb af fremmed valuta betinget af, at man havde en bevilling en såkaldt valutaattest fra Valutacentralen. Her vurderede man i hvert enkelt tilfælde, hvorvidt det pågældende importformål var tilstrækkelig relevant, og i tilfælde af knaphed på fremmed valuta prioriterede man det mest nødvendige, som var råvarer til landbruget.

Ved at føre en konsekvent og hård kurs lykkedes det Valutacentralen at sikre valutaeserverne og fastholde kronekursen, men det var ikke noget, der skabte popularitet, og i den jævne befolkning, som kun oplevede mangelen på varer, var der ingen forståelse for nødvendigheden af at sikre valutabeholdningen.

Under overskriften ”Valutabesvær” skrev ”Ærbødigst” i Jyske Tidende bl.a.:

*At verden er af lave,
Er noget, alle ved.
Man kun kan importere
med stor besværlighed
Og hvis man savner varer,
så er det meget trist.
Det gælder for en hertug
som for en hørgrossist.*

*Når man går op til Lindgren,
så er det velbekendt
at når man be'r om noget
så får man ti procent.
En ønsker tre tons kaffe
og får en kasse løg.
En anden vil ha' lamper
Men han får lamperøg.*

Anklagemyndighedens sigtelse mod konsul Eff lød på overtrædelse af valutabestemmelserne og om afgivelse af urigtig erklæring i offentlige forhold (straffelovens § 163) ved i 8 tilfælde at have underskrevet erklæringer på tro og love til Kolding Folkebank om, at han havde indførselsaftaler for de pågældende kaffepartier og var i besiddelse af valutaattester dertil.

Af en erklæring, som konsul Eff udarbejdede om sagen, fremgår det bl.a., at han i tidsrummet 15. januar – 12. februar 1936 i alt 8 gange havde

købt forskellige kaffepartier i Venezuela, hvor prisen på det tidspunkt var gunstig i forhold til Brasilien. I hvert tilfælde underskrev han i Kolding Folkebank en erklæring på tro og love om, at han havde importtilladelse til kaffepartierne, og at han var i besiddelse af en valutabeviling udstedt af Valutacentralen. Under sagen hævdede Eff, at han havde underskrevet disse erklæringer uden at vide, hvad de i grunden drejede sig om.

Sagen kompliceredes yderligere af, at Valutacentralen i marts måned 1936 – på et tidspunkt, der lå *efter* det tidspunkt, hvor Eff havde købt kaffen – med tilbagevirkende kraft indførte en helt ny ordning til regulering af kaffeimporten. Herefter måtte der ikke indføres kaffe, hvis indkøbsprisen lå over en forud fastsat lav maksimalpris. Prisen for kaffen fra Venezuela var højere end den fastsatte maksimalpris, men da Eff samtidig havde købt andre billigere partier, således at gennemsnitsprisen kom til at ligge under maksimalprisen, forventede han, at myndighederne ville dispensere og tillade indførslen. I et forsøg på at opnå de nødvendige tilladelser opsøgte Eff Valutacentralen flere gange, men uden held. Eff havde en tydelig fornemmelse af, at der var opstået personlig uvilje mellem ham og Lindgren, der var Valutacentralens meget magtfulde kontorchef, og at dette modsætningsforhold besværliggjorde en aftale. I forundersøgelserforhøret den 18. januar 1937 oplyste Eff, at modsætningsforholdet efter hans opfattelse skyldtes, at Handelsministeriet tre gange havde givet dispensation efter tre afvisninger fra Valutacentralen.

Med Handelsministeriets mellemkomst opnåede han en dispensation blot for at opdage, at som følge af handelsoverenskomsten med Venezuela var tildelingen af kaffe fra dette land blevet væsentligt reduceret. Det indkøbte parti kunne derfor kun i begrænset omfang indføres i Danmark. Men uanset tilladelser eller ej så gik tiden, og de forskellige remburser forfaldt til betaling. En misligholdelse af disse aftaler ville betyde alvorlige skader på konsulens omdømme blandt leverandørerne.

På en forespørgsel fra Kolding Folkebank i august 1936 om, hvad de skulle stille op med de uberigtigede valutaattester, svarede Eff, at den sag var Valutacentralen vidende om, da han gennem sine ansøgninger om dispensation havde meddelt, at kaffen var betalt gennem banken, og at denne havde brug for valuta-attesterne. I øvrigt havde han fra Valutacentralen modtaget en ”*Fortegnelse over importberettigede firmaer, som er i besiddelse af her i landet henliggende – ikke valutaberigtigede – partier Java kaffe*”. Listen omfattede 26 navngivne firmaer. Til

sammenligning med Effs ca. 700 sække kaffe henlå der alene i Københavns Frihavn 54.000 sække kaffe, der ikke var valutaberigtiget.

”Sagen vil ikke kunne ordnes”

Uagtet at Valutacentralen således var vidende om, at store dele af branchen var i nøjagtig samme situation som Eff, valgte man at politianmelde Eff som den eneste.

Konsul Eff erkendte straks at have begået en fejl, hvilket han dybt beklagede og undskyldte. Han kunne yderligere oplyse, at han til dækning af de udstedte erklæringer havde realiseret aktier i Hambroes Bank, således at den danske valuta ingen skade havde lidt.

Det var en sag, der i høj grad byggede på principper, og i nogen grad var næret af et personligt modsætningsforhold mellem konsulen og kontorchef Lindgren. I et brev til professor Poul Andersen, Provinshandelskammeret, der på Effs vegne havde drøftet sagen med Lindgren, erkendte Lindgren, at der ikke var tale om noget ”*overvældende stort*” beløb. Det drejede sig om mindre end 750 kr., som var fremkommet ved, at Eff havde købt 16.566 kg. kaffe fra Venezuela til en gennemsnitspris af 88,52 kr.pr. 100 kg. Det var en pris, der var 4,52 kr. større end den af valutakontorets fastsatte maksimumspris på 84,00 kr. pr. 100 kg.

Men Lindgren frygtede, at sagen ville skabe præcedens, hvis valutakontoret ikke fastholdt sit afslag. Derfor sluttede han sit brev til professor Andersen med at skrive, at sagen er ”*tilbagesendt til firmaet Chr. Faber & Co, Kolding med meddelelse om, at sagen ikke vil kunne ordnes*”.⁹⁹

Da det efter anlageskriftet stod klart, at forseelsen skulle straffes med en bøde fastsat i forhold til tiltaltes økonomiske forhold, tilbød Eff at erklære sig skyldig i overtrædelse af valutaloggivningen, og at han ville betale en bøde på op til 2.500 kr. mod, at anklagen om overtrædelse af straffeloven til gengæld blev frafaldet. Det var næppe udtryk for kræmmermentalitet, at Eff tilbød at betale en bøde på op til 2.500 kr. Det skal snarere ses i lyset af anlageskriftet, der krævede, at bødens størrelse blev udmålt i forhold til den dømtes formueomstændigheder, og i folkemunde ville en stor bøde uvægerligt blive sidestillet med en stor forseelse.

Rigsadvokaten afviste tilbuddet, og sagen måtte herefter gå sin gang. Den 10. juni 1937 var der domsforhandling ved kriminalretten i Kolding. Inden sagen overgik til domsafsigelsen fik Eff ordet, og i en følelsesladet

slutbemærkning sagde han bl.a.: *"I de 45 år, jeg har drevet forretning, har ikke noget menneske kunnet gribe mig i nogen usandhed eller nogen unfair handling. Jeg ønsker ikke at få det stempel herfra!"*

Dagen efter blev dommen afsagt. Eff blev erklæret skyldig i begge tiltalepunkter og skulle udrede en bøde på 2.000 kr. eller 8 dages hæfte, ligesom han skulle betale sagsomkostningerne.

Det berørte konsulen dybt, at han blev dømt. Han følte, at han var blevet gjort til syndebuk for hundreder af andre kaffeimportører. I et sidste forsøg på at overbevise omverdenen om de besværligheder, som Valutacentralen påførte en hel branche, udgav han en 4-sidet pamflet, hvori han detaljeret berettede om sagen og sin egen forseelse. Han sluttede med endnu engang at understrege, at *"der i den pågældende sag ikke var eller kunne blive tale om en rød øres pekuniær fordel for mit vedkommende – ligeså lidt, som der kunne blive tale om en øres tab for Nationalbanken eller staten."*

Kolding Folkeblad slutter sin kommentar til dommen med at sige: *"Konsul Eff's dom er som påpeget af den art, at den giver rig anledning til eftertanke med hensyn til hele det herskende system. Den rammer egentlig ikke mest Konsul Eff, skønt han er blevet syndebukken."*

I en to-spaltet leder tog Kolding Folkeblad i skarpe vendinger afstand fra dommen og sagen i det hele taget. *"Det er jo én af den slags domme, der maner til eftertanke. Det var en skarp beskyldning, der var rettet mod den mand, som i en årrække har spillet en fremtrædende rolle både indenfor handelen og i sin by. Hele landet har spidset øren, da der rejstes tiltale mod denne mand."*

Også Jydske Tidende, der i sin overskrift i artiklen om domsforhandlingerne stillede det retoriske spørgsmål: *"Konsulen som syndebuk for systemet?"*, syntes at tvivle på, om Eff havde fået en fair behandling.¹⁰⁰

Hvis år 1906 var det største år i Christian Effs liv, bliver 1937 og årene derefter svære. De to omtalte sager og hustruen Louises død, får den nu 69-årige til at trække sig lidt ud af rampelyset. Men der er endnu en sag, der kom til at fylde meget i hans alderdom, nemlig sagen om den smukke villas skæbne under besættelsen.

Villaen beslaglægges

I slutningen af den tyske besættelse af Danmark 1940-45 måtte Eff lide den tort at få sin villa beslaglagt af tyskerne. Efterhånden som krigen

skred frem, steg besættelsesmagtens behov for lokaler og indkvarteringsmuligheder. Det var ikke længere blot kommunale ejendomme som skoler o.l., der var genstand for tyskernes beslaglæggelsestrang, men især store og velbeliggende villaer kom nu i deres søgelys.

I takt med at modstandsbevægelsens aktioner blev hyppigere og mere omfattende, steg tyskernes behov for modforholdsregler, og i september 1943 ankom en afdeling af det hemmelige tyske statspoliti (Gestapo) til Danmark, hvor den stærkt stigende sabotageaktivitet ikke længere kunne bekæmpes udelukkende med politimæssige midler. Hitler var stærkt utilfreds med udviklingen i Danmark og krævede, at der blev anvendt modterror i et forsøg på at påvirke den danske befolkning. Til det formål anvendte tyskerne Sicherheitsdienst (SD), der var en søsterorganisation til Gestapo.

Udadtil fremstod SD som en ganske uskyldig organisation, der udelukkende beskæftigede sig med merkantile anliggender, og som havde til formål at fremme handelssamkvemet mellem Danmark og Tyskland. I virkeligheden var det slet og ret en efterretnings- eller spionageorganisation, som skulle indsamle oplysninger om danske virksomheders produktionsevne og om danske borgeres sindelag og indstilling.

I Kolding oprettede tyskerne et SD-Aussenstelle med Regierungsrat og arkitekt Walther von Blumberg som leder og arkitekt Friedmann som næstkommanderende. For at dække over gruppens egentlige opgaver søgte man at camouflere det under den mere uskyldige betegnelse ”Baudienst”.

Chefen for Baudienst, Blumberg skulle naturligvis indkvarteres under passende forhold, og til det formål udså man sig byens mest herskabelige villa – konsul Effs i Søgade.

Den 31. maj 1944 klokken 9.30 blev fuldmægtig Castberg opsøgt på sit kontor på rådhuset af Obergefreiter Christensen og en civil herre ved navn Friedmann fra Værnemagten. De udbad sig en tegning over konsul Effs villa, da de fandt den egnet til kontor og beboelse for hr. Friedmann med stab. Castberg oplyste, at han ikke rådede over tegninger. Samtidig orienterede han de to repræsentanter fra Værnemagten om, at konsul Eff endnu drev sin virksomhed fra ejendommen, og at den lige så lidt som enhver anden forretning kunne flyttes. Yderligere oplyste Castberg, at konsulens datter var lokal leder af de danske lotter, og at hun til det formål anvendte villaen til møder og lignende. Hverken det eller en oplysning om to ledige lejemål i byen kunne få de to herrer på andre tanker.

På grundlag af husets etageareal blev der fastsat en månedlig leje for den beslaglagte ejendom plus et tillæg på 10 % for ”militært slid” samt for leje af inventaret. Herudover blev der udbetalt en engangserstatning til dækning af flytteomkostninger, samt udgifter til hotelophold og udgifter til fremskaffelse af anden lejlighed til konsulen og de to døtre.¹⁰¹

Eff gjorde naturligtvis ophævelser mod beslaglæggelsen og fik god støtte på Borgmesterkontoret, men lige lidt hjalp det. Da først beslaglæggelsesdekretet forelå, måtte han - som så mange før ham - gå den tunge gang bort fra sin retmæssige ejendom. Vreden og bitterheden mod tyskerne blev ikke mindre, da det stod klart, at den herskabelige villa var blevet hjemsted for en af landets værste spion- og terrorcentraler. Her opbevaredes en større mængde sprængstof, som stod til terrorgruppernes disposition. I perioder var villaen tilholdssted for den berygtede Brøndum-bande, der bl.a. forøvede attentatet mod Kolding Folkeblad den 16. september 1944.¹⁰²

I skærende kontrast til Baudiensts påståede fredelige hensigter stod den skarpe bevogning af villaen, der fik den til at fremstå som en veritabel

Tyske soldater arbejder med minesøgere i haven.

fæstning. Huset var afspærret med spanske ryttere, og haven var spækket med landminer. Dag og nat blev det bevogtet af en halv snes bevæbnede vagtposter.

Da besættelsen sluttede i 1945 forestod der et grundigt oprydningsarbejde. Haven, som havde været mineret, skulle renses, og selve huset var i en miserabel stand, ligesom inventaret tydeligt bar præg af at have været udsat for en robust og hårdhændet behandling. Et skudhul i dagligstuens røde silketapet, hvor et projektil havde boret sig ind i væggen, vidnede om de alt andet end fredelige aktiviteter, som havde udspillet sig i villaen.

Til at vurdere skadens omfang nedsatte byrådet et sagkyndigt udvalg bestående af en arkitekt, en murermester, en tømrer og en malermester. Først den 1. marts 1948 var vurderingskommissionen færdig med at opgøre erstatningens størrelse for den skade, der var forvoldt på bygningen.¹⁰³

Så snart villaen igen var nogenlunde beboelig flyttede konsulen og de to døtre tilbage til den.

”Adel forpligter”

Fredag den 6. februar 1953 døde konsul Eff efter nogle måneders svagelighed. Han blev næsten 85 år gammel, men på trods af eftervirkningerne af den hjerneblødning, der ramte ham en del år forinden, og som gjorde det vanskeligt for ham at læse og udtrykke sig mundtligt, bevarede han sin klare tankegang til det sidste. Det pinte ham, at han, der altid havde haft let ved at forme sine tanker i såvel ord som skrift, ikke fortsat magtede det. Derimod bevarede han til det sidste sin flair og sine usædvanlige evner for talbehandling. Man kunne opleve det besynderlige, at en mand, der næsten ikke var i stand til at læse en avis, kunne tælle regnskabskolonner og sammenligne regnskaber, som om han ikke fejlede det mindste, og han fortsatte da også i Danske Kafferisterier A/S lige til sin død.

Konsul Eff var en troende kristen, og som flittig kirkegænger indtog han søndag efter søndag sin faste plads i Skt. Nicolai Kirke. Han betænkte derfor også Skt. Nicolai Kirke med dens første klokkespil, der spillede morgen, middag og aften.

Christian Effs begravelse i Skt. Nikolai kirke.

Mindehøjtideligheden

Begravelsen fandt sted i Skt. Nicolai Kirke, der i dagens anledning var smukt pyntet med hvide blomster, syrener, kallaer og nelliker. Den brune trækiste, der var dekoreret med hvide nelliker, var anbragt på en katafalk betrukket med hvid silke. På en fløjlsplade på kistens låg lå konsulens ordner. I det øvrige kirkerum vidnede et overvældende antal af store og pragtfulde kranser om den betydning, konsulen havde haft for sin by.

Mindehøjtideligheden blev overværet af et stort følge. Medlemmer af frimurerlogen stod æresvagt ved kisten, og De danske Våbenbrødre og Sømandsforeningen stod æresvagt med foreningernes faner. Våbenbrødrenes gamle historiske fane, der var så skrøbelig, at den ikke tålte at komme ud, var dog i dagens anledning udlånt fra museet på Koldinghus.

Pastor Anker Sølling hædrede i en smuk tale konsul Effs minde, idet han fremhævede, at når konsul Eff med rette kaldtes for en af byens velgørere, så var det ikke de love, der gjaldt for det økonomiske og erhvervsmæssige liv, der førte til en sådan udfoldelse, men konsulens hjerte for de mennesker, han levede i blandt. ”Mange mennesker er blevet hjulpet ved konsul Effs godhed”, sagde pastor Sølling og fortsatte: ”Han

*kendte sandheden i det gamle ord: Adel forpligter. Han tog sit liv alvorligt, fordi han vidste, at livet ikke er noget tilfældigt givet, men skal have form og mening. Vi mindes konsul Eff, fordi hans liv ikke blot var betinget af økonomiske funktioner, men fordi der bagved bankede et menneskehjerte, som viste sig når det gjaldt mennesker i nød, hvad enten de levede her i Kolding eller syd for grænsen. Kolding by og mange af dens borgere skylder konsul Eff tak for den dygtighed og godhed, hvormed han gennemførte sin løbebane”.*¹⁰⁴

Af hensyn til de mange ældre og svagelige mennesker i følget, som ville have vanskeligt ved at klare vinterkulden og den lange vej til familiegravstedet på Søndre Kirkegård, blev jordpåkastelsen foretaget i kirken. På familiens vegne bragte Adolph, som den ældste, en sidste hilsen til faderen og takkede de mange fremmødte for deltagelsen.

Efter højtideligheden i Skt. Nicolai Kirke blev kisten anbragt i Kolding borgerlige Begravelseskasses rustvogn, der var forspændt 2 sorte heste. Forsvarsbrødrene havde besluttet, at Effs begravelse skulle foregå med alle de hædersbevisninger, som han havde sørget for blev de gamle våbenbrødre til del. Trods det bitterligt kolde vintervejr, hvor sneen dækkede veje og fortove, gik det store begravelsesfølge med forsvarsbrødrenes fane og byorkesteret i spidsen til Søndre Kirkegård, hvor kisten blev nedsat i familiegravstedet, hvor Hother og fru Eff allerede var begravet.

Mindre end 2 måneder senere besluttede Kolding Byråd på sit møde den 23. marts 1953 at navngive en vej efter konsulen. Valget faldt på en lille sidevej til Carl Plougsvej i den byens sydlige del. Bortset fra gadens naboskab med gader, der var opkaldt efter andre betydningsfulde koldingensere, stod valget af denne beskedne gade i skærende kontrast til konsul Christian Effs indflydelse på og betydning for Koldings merkantile og organisatoriske liv.

Faders vilje – og Ellas

Ved sin død efterlod konsulen sig en række testamentariske dispositioner. Det var dels et fællestestamente, som han og Louise havde oprettet den 24. november 1914, og dels en række ændringer, som de to ægtefæller siden tilføjede i fællesskab. Efter Louises død den 28. august 1934, hvor konsulen blev siddende i uskiftet bo, traf han fortsat en række testamentariske dispositioner. Mange af disse ændringer til testamentet er

udtryk for konsulens vilje til at tilpasse det til rent faktiske forhold. For eksempel indføjede han en bestemmelse om, at arven skulle tilhøre den enkelte som særeje og således være udenfor formuefællesskab med ægtefællen. Uvist af hvilken grund skulle dette dog ikke gælde for Adolph. Da konsulen erfarede, at barnebarnet Paul, søn af det opløste ægteskab mellem Valentin og Valborg, på grund af Valentins blakkede holdninger under besættelsen, i 1947 valgte at tage navneforandring til moderens pigenavn Lund, fik han skyndsomt tilføjet en ændring til testamentet. Heraf fremgik det, at forudsætningerne, for at Paul var arveberettiget, ikke længere var til stede. Dette gjaldt dog kun den del af fædrearven, som konsulen egenhændigt kunne disponere over.

Kapitalen skal båndlægges

Det var konsulen meget magtpåliggende at sikre, at arven ikke blot smuldrede mellem fingrene på arvingerne. Derfor skulle deres arv båndlægges i Overformynderiet eller Bikubens Forvaltningsafdeling således, at de kun kunne disponere over renterne og ikke havde ret til at disponere over selve kapitalen. Den samme bestemmelse gjaldt oprindeligt også den arv, som var tiltænkt børnebørnene; men denne bestemmelse blev lavet om ved en af de mange ændringer, som Eff foretog i testamentet. I stedet for at båndlægge kapitalen i Overformynderiet skulle den indsættes til forrentning i Kolding Laane- og Diskontokasse med den klausul, at såvel renter som kapital måtte anvendes til uddannelse, etablering eller bosættelse.

Bestemmelsen om at børnenes arv skulle båndlægges blev fraveget for Ole Henriks vedkommende, idet Eff havde anført flg. paragraf i testamentet: *"Uanset bestemmelserne om, at vore børns arv skal båndlægges, bestemmer jeg dog, for så vidt angår min søn Ole Henrik, der nu er i tjeneste indenfor militæret, at han, hvis han senere måtte gå over i civilt erhverv, må få frigjort den båndlagte kapital til fri rådighed for at sætte ham i gang med at drive civilt erhverv"*. Denne bestemmelse, som klart favoriserede Ole Henrik, skal ses i lyset af flg. anmærkning i testamentet: *Mine børn: "Valentin, Adolph og Hother har i årenes løb modtaget ikke ubetydelige forstrækninger. Disse beløb skal straks komme til afkortning i deres fædrene og mødrene arv med de beløb, som min hovedbog ved min død måtte udvise og i overensstemmelse med de bemærkninger, der er anført ved hver enkelt konto"*.

Under bobehandlingen protesterede Adolph, Valentin og værgen for Hothers umyndige børn mod testamentets bestemmelser om båndlæggelse af deres arv. Eksekutor i boet, landsretssagfører M. C. A. Bjerre, forelagde derfor disse testamentariske dispositioner vedrørende båndlæggelse af arvingernes tvangsarv for Justitsministeriet. Det tog ministeriet knap et år at svare, at man ikke kunne godkende de foretagne dispositioner, idet det ikke fandtes godtgjort, at båndlæggelsen var til de pågældende arvingers tarv.

Derimod var der intet til hinder for, at friarven kunne båndlægges, sådan som konsulen havde ønsket det.

Villa HEVEA i Søgade nr. 10 tilfaldt Elisabeth og Ella med hver en halvdel. Desuden tilfaldt der dem *"samtlige efterladte indboeffekter i denne ejendom, i særdeleshed alt vort løsøre, herunder alt vort sølvtøj, malerier, smykker, klæder, senge- og gangtøj, linnedtøj, kunstgenstande, eventuel beholdning af vin, spirituosa, cigarer etc. som måtte forefindes i ejendommen"*. Derudover havde de to ret til som en del af deres arv at udtage ejendommene Søgade 7 og 12 til ejendomsskyldværdien. En bestemmelse, om at *"vore døtre med hensyn til deres ugifte søskende skal være pligtige at yde dem vederlagsfri bolig i vor nævnte villaejendom, så længe de forbliver ugifte"*, var blevet tilbagekaldt, dels fordi de 3 sønner havde indgået ægteskab, og dels fordi bestemmelsen kunne være egnet til at skabe splid.

Kafferisterierne

Tvunget af omstændighederne foranlediget af Hothers død satte konsulen sig igen til skrivebordet for at foretage endnu en tilføjelse til testamentet. I tilføjelsen, der er dateret den 2. oktober 1948, hedder det: *"I stedet bestemmer jeg, at samtlige mine aktier i kafferisterierne skal søges afhændet bedst muligt. Aktierne i hvert kafferisteri ønsker jeg først og fremmest tilbudt de nuværende forretningsledere af vedkommende kafferisteri. For Tønder Kafferisteri ønsker jeg dog aktierne tilbudt forretningsfører Johansen og bogholder Jørgensen i forening, - på rimelige og lempelige vilkår"*.

Konsulen havde overfor boets eksekutor landsretssagfører Bjerre givet udtryk for, at han ikke ønskede, at børnene skulle blive personlige ejere af aktierne, idet det kun ville give anledning til kiv og splid indenfor selskabernes ledelse. Efter konsulens opfattelse var ingen af børnene i besiddelse af den fornødne forretningsindsigt til at drive et kafferisteri.

Han frygtede, at de ville se på det størst mulige øjeblikkelige udbytte frem for at føre en fornuftig forretningsmæssig konsolideringspolitik.

Konsulen ønskede heller ikke, at hans tidligere kompagnon, August Christgau, skulle komme i besiddelse af aktierne. Forholdet mellem de to var tilsyneladende iskoldt. Under alle omstændigheder anførte konsulen i testamentet, at det var hans *"udtrykkelige vilje, at der ikke finder afhændelse af aktier sted til A/S August Christgau, Odense eller til nogen person, der har eller har haft tilknytning til dette firma"*.

Hvad der også talte imod at overdrage aktierne til børnene, var, at for tre af kafferisterierne – A/S Dansk Kafferisteri, A/S Tønder Kafferisteri og A/S Midtjydsk Kafferisteri – foreskrev vedtægterne, at aktier, der blev udlagt til arvinger ved arv, først skulle tilbydes bestyrelsen. Og da der netop i disse tre bestyrelser sad en repræsentant for A/S August Christgau, ville det uundgåeligt kollidere med konsulens udtrykkelige ønske om, at netop dette firma ikke fik lejlighed til at erhverve nogle af aktierne.

For A/S Horsens Kafferisteri bestod der det problem, at ikke nok med at konsulen ejede størsteparten af selskabets aktier, men han havde måttet forstrække selskabet med betydelige kontante lån på grund af dårlig økonomi. Han stod således med et betydeligt økonomisk tilgodehavende, som kun kunne forventes indbetalt i boet, hvis det lykkedes at afhænde aktieposten til virksomhedens daglige leder.

Det må heller ikke glemmes, at det var konsulens ønske at belønne de ledere af kafferisterierne, der gennem mange år havde udvist pligt troskab og loyalitet, ved at give dem mulighed for at erhverve aktierne til en rimelig kurs og på lempelige vilkår.

Endvidere var det konsulen meget om at gøre, at sikre sine arvinger bedst muligt. Derfor ønskede han at sælge aktierne, hvor værdi og afkast i betydelig grad afhang af ledelsernes dygtighed og af de til enhver tid værende konjunkturer i samfundet, og ombytte dem med kreditforeningsobligationer, som gav en konstant og sikker indtægt.

Ikke desto mindre protesterede Adolph og værgen for Hothers børn mod, at boets aktier i kafferisterierne blev solgt i overensstemmelse med konsulens sidste vilje. Forsøg på at opnå forlig lykkedes ikke, og Adolph truede med at anlægge sag mod eksekutorerne for at få omstødt deres beslutning om salg af aktierne. Der blev derfor fastsat en frist på 1 måned, således at arvingerne i givet fald fik tid til at udtage stævning med henblik på at få omstødt eksekutorernes beslutning. Ved fristens udløb var der ikke anmeldt nogen retssag mod eksekutorerne, hvorfor aktierne blev afhændet i overensstemmelse med konsulens ønske.

I forbindelse med boets behandling om tilbagebetaling af de "forstrækninger", som konsulen havde ydet Adolph, Hother og Valentin, protesterede Adolph mod en postering i konsulens hovedbog, der viste, at han i tiden fra 1922 til 1936 havde modtaget 80.000 kr. i forstrækning, hvoraf i hvert fald de 40.000 kr. skulle modregnes i hans arvelod. Under sagens behandling forsøgte Adolph at gøre gældende, at han slet ikke havde modtaget disse beløb. Eksekutorerne følte sig forpligtet til at respektere konsulens vilje, hvorfor de i anbefalet brev til Adolphs sagfører meddelte, at såfremt der ikke inden en måned blev udtaget stævning mod eksekutorerne for at få omgjort deres beslutning, ville den nævnte forstrækning komme til afkortning i Adolphs arvelod.

Der blev ikke forkyndt nogen stævning, ligesom der heller ikke blev fremlagt skriftligt samtykke fra hans medarbejdere om, at de samtykkede i, at forstrækningen ikke kom til afkortning.

Af den arvepart, som tilfaldt Elisabeth og Ella, skulle der købes 4½% kreditforeningsobligationer med et pålydende på 100.000 kr. Så længe søstrene levede, skulle de deles om rentenydelsen, og ved deres død skulle obligationerne overgå til Kolding Handelsstandsforenings understøttelseskasse. Som modydelse påtog Handelsstandsforeningen sig vedligeholdelsen af konsul Eff's og hustru's gravsted og af konsul Eff's forældres gravsted.

Boet efter Christian og Louise Eff blev af eksekutorerne pr. 10. februar 1955 opgjort til 2.423.156,33 kr. Villa "HEVEA" i Søgade nr. 10 indgik i formueopgørelsen med 82.000 kr.¹⁰⁵ Omregnet til nutidskroner svarer det i alt til knap 34 millioner kr.¹⁰⁶

*Ella som 81-årig i hjemmet
Søgade 10.*

Ellas sidste vilje

Tredive år senere var villa HEVEA igen genstand for en arvesag. Den længstlevende af de to søstre, Ella døde den 7. juli 1985, og hun havde indsat Kolding Handelsstandsforenings Stiftelse som universalarving. Umiddelbart så arvesagen ud til at kunne afsluttes hurtigt uden forstyrrende elementer; men så blev der fremlagt en håndskreven tilføjelse til testamentet, hvorefter alt indbo, sølvtøj, malerier og kunstgenstande skulle tilfalde Ellas to brødre Adolph og Ole Henrik. Tilføjelsen, der var dateret den 12. november 1984, var skrevet i hånden efter Ellas diktat og passende bevidnet.

Handelsstandsforeningen gjorde indsigelse mod retsgyldigheden af det håndskrevne notat. Boets to eksekutorer advokat Ole Høyer og statsautoriseret revisor Aksel Høi-Hansen opfordrede forgæves parterne til at søge en mindelig ordning. Ole Henrik og Adolph kæmpede for at holde familiens personlige ejendele samlet, og i et forsøg på at opnå et forlig foreslog Ole Henrik en deling med 1/3 til Stiftelsen og 2/3 til brødrene. Det blev blankt afvist af Handelsstandsforeningen, der i stedet tilbød de et forlig baseret på 50 % af indboet i værdi og fuld ret til at udtage alt indbo inkl. alle personlige ejendele til vurderingsprisen foretaget af et auktionsfirma. Det tilbud accepterede Ole Henrik og Adolph.

Sagen gav anledning til en del avisskriverier om forløbet og parternes standpunkter. Set fra et rent juridisk perspektiv, er der ingen tvivl om, at Handelsstandsforeningen havde ret i, at tilføjelsen til testamentet var i strid med formkravene, men ud fra en moralsk synsvinkel burde foreningen have vist storsind i erindring om konsulens generøsitet gennem årene og have ladet brødrene udtage de personlige effekter.

Handelsstandsforeningen fik heller ikke udelt ros for sin håndtering af salget af villa HEVEA. Hen ved en snes interesserede købere meldte sig med skriftlige tilbud, men den lovede licitation blev opgivet, og villaen solgt med løsøre til entreprenør Peter Nielsen for 2,4 millioner.

”som et lam på vej til slagtebænken”

I et brev til automobilforhandler Vagn Jacobsen, der varetog Ole Henrik's interesser under sagen, fremsætter Ole Henrik nogle tanker om sine to søstre, Elisabeth og Ella, og om hvordan sagen kunne være faldet ud, hvis det var Elisabeth, der havde været den længstlevende af de to søstre. *”Det var Elisabeth, der havde arvet vores faders forretningssans og forstand på*

pengenes værdi”, skrev Ole Henrik, som samtidig mere end antydede, at Ella så sjældent havde beskæftiget sig med økonomi, at der i hendes dispositioner lå den egentlige grund til hans og broderens uopfyldte forhåbninger. En antydning, der ikke er blevet bifaldet og forstået af dem, der kendte hende, er Ole Henriks dramatiske beskrivelse af hende ”som et lam på vej til slagtebænken”. Tværtimod bliver hun stadig husket som en klog og munter gammel dame.

Frøknerne Effs legat

Ella begunstigede i sit testamente en stribe foreninger med legater, herunder også Kolding Handelsstandsforening, der blev betænkt med et legat på 50.000 kr. i 5 % rentebærende Jysk Grundejer-kreditforenings obligationer. Den årlige rentetilskrivning *”anvendes til vedligeholdelse, herunder grandækning om vinteren, samt fornyelse af udgåede planter på vor fader konsul Eff's familiegravsted”*.

Familiegravstedet. Her er Hother, Elisabeth og Ella begravet sammen med deres forældre Louise og Christian Eff.

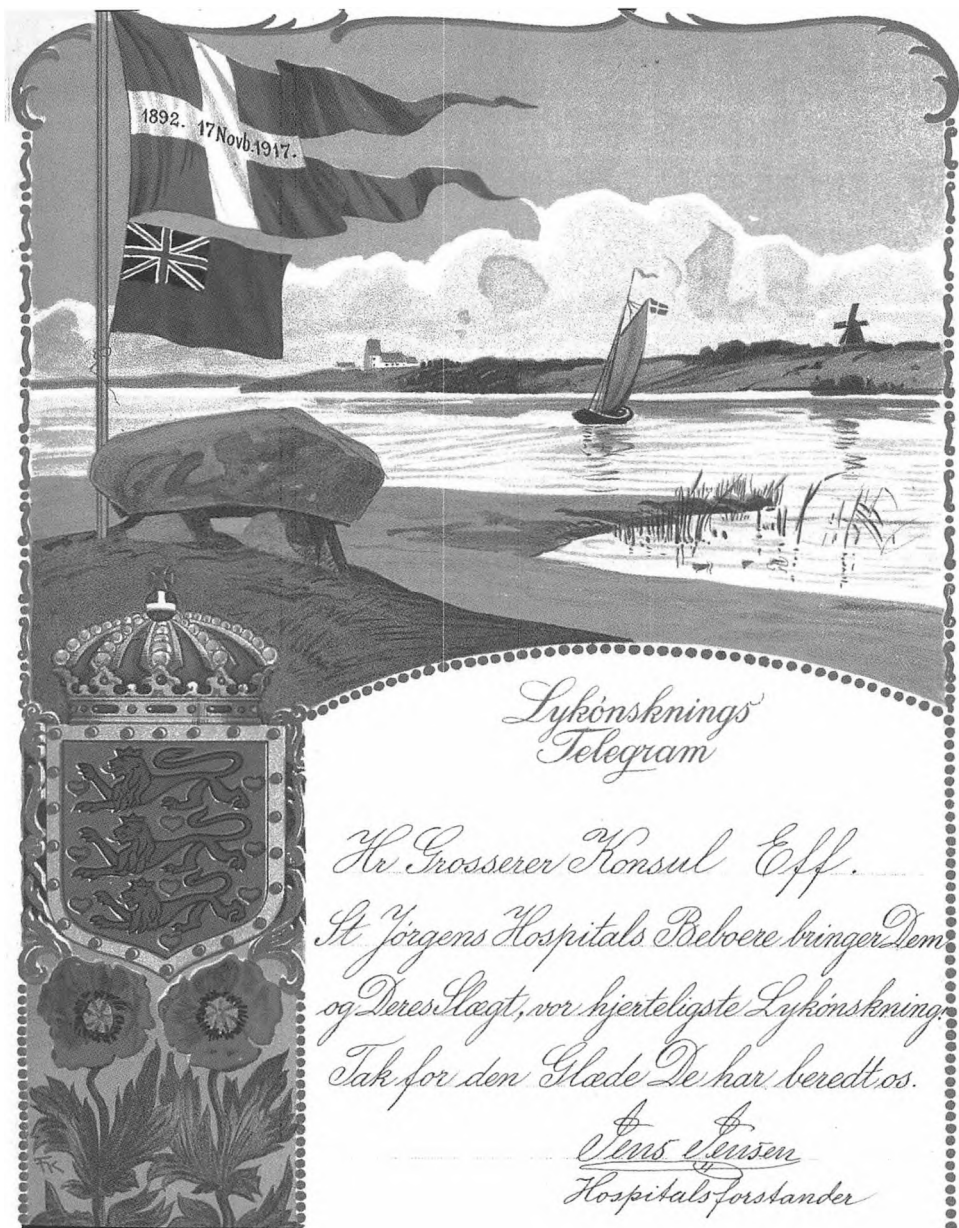
Efterskrift

I et fjertliggende og afsides hjørne af den yderste nordvestlige del af Søndre Kirkegård fandt jeg efter nogen tids søgen konsul Effs familiegravsted. Her er Christian Eff og hans hustru Louise stedt til hvile sammen med deres søn, Hother og de to døtre Elisabeth og Ella. Gravstedet er ikke prangende og monumentalt, men nærmest enkelt og beskedent. Trods det enkle og prunkløse er der alligevel noget storladent og solidt over gravstedet.

Den sidste begravelse her fandt sted i 1985, da Ella blev begravet. Ella, der havde viet det meste af sit liv på at værne om forældrenes eftermæle, var den sidstlevende i den store hvide herskabsvilla ved Slotssøen. Med hendes død forsvandt tilsyneladende interessen for at pleje mindet om konsulfamilien.

Gravstedet, hvis mere prosaiske betegnelse er gravsted nr. 670, er dårligt vedligeholdt og trænger til en kærlig hånd. Der er ikke meget, der minder om, at her er én af byens mest indflydelsesrige mænd og rigeste familier stedt til hvile.

Under Dannebrog på det meget danske telegram er tilføjet et ekstra flag, der hylder Eff som britisk vicekonsul. Et hverv han bestred indtil 1951, hvor han havde indgivet sin afskedsansøgning. Herefter blev vicekonsulatet nedlagt.

Kilder

Arkiver

Kolding Stadsarkiv

Kolding Gymnasiums arkiv

Kolding Realskoles arkiv

Erhvervsarkivet, Århus

Svendborg Søarkiv

Christian Eff's privatarkiv i Kolding Stadsarkiv A 7073 og A 5052

Ole Henrik Eff's privatarkiv i Kolding Stadsarkiv

Aviser

Kolding Folkeblad

Jydske Tidende

Kolding Avis

Kolding Social-Demokrat, 1930

Fyns Tidende, januar-juni 1930

Ekstrabladet, september-oktober 1917, maj-juni 1918, januar-agust 1930

Social-Demokraten, september-oktober 1917, maj-juni 1918

Politiken, september-oktober 1917, maj-juni 1918

Kjøbenhavns Amts-Avis, Lyngby Avis september-oktober 1917, maj-juni 1918

BT, januar 1930

Berlingske Tidende, januar 1930

J. O. Brandorffs udklipsbøger

Interview

Paul Lund, Klampenborg

Søn af Valentin Eff

Margaret Eff, Glamsbjerg.

Oldebarn til Christian Eff.

Hans Emil Andersen, Kolding.

Nevø til Konsul Eff.

Aksel Høi-Hansen, Kolding.
Revisor for Elisabeth og Ella Eff.

Jens Koefoed, Rønde.

Jens Koefoeds far var præst i Alminde. Konsul Eff, Elisabeth og Ella var ofte gæster i præstegården.

Litteratur

Dagligliv i Danmark i det nittende og tyvende århundrede 1-2

Axel Steensberg (red.)

Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck 1963-64

Den ny Danmarks historie 1880-1960

Søren Mørch

Gyldendal 1982

Byen under forvandling 1800-1900

Helge Stavnsbjerg

Gad 1981

Kolding Leksikon

www.kolding.dk

Kaffe og Kage, Te og Chokolade

Museet på Koldinghus 2007

Kolding under besættelsen 9. april 1940 – 5. maj 1945

Redigeret af K. Baagøe og E. Ebstrup

Konrad Jørgensens Forlag, 1946

Kolding i det tyvende århundrede indtil kommunesammenlægningerne i 1970. Bind 1.

Redigeret af Knud Moseholm, Aksel Nellemann, Knud Erik Reddersen

Vejle Amts Historiske Samfund 1978

Købstaden Kolding. Erindringer om årene 1910-1950.

Niels Jacobsen

Johs. Barkholts Forlag 1953

Vor by – Kolding omkring 1930
V. Schæffers Forlag 1929

Svend Christensen. Erindringer
Redigeret af Tove Jørgensen og Birgitte Dedenroth-Schou
Kolding Stadsarkiv 1995.

Lille-pige hos konsul Eff
Helge Lorenzen
Koldingbogen 2003.

En anden side af konsul Eff
Louise Steen Gangelhoff Kjeldsen
Koldingbogen 2004

Foreningen af Håndværkere og Industridrivende i Kolding
1862-1887-1912-1937

Kolding Handelsforening 1871-1921
O. C. L. Espersen

Foreningen af Håndværkere og Industridrivende i Kolding
1862-1962
Gunnar A. Engberg

Kolding Handelsstand. Fortid og Nutid
Udgivet af Kolding Handelsstandsforening 1946

Kolding Handelsstandsforening gennem 125 år
Udgivet af Kolding Handelsstandsforening 1996.

Fra Laug til Lov
Handelsskolernes opståen
Fl. Lind Hansen
Udgivet af Danmarks Handelsskoleforening i anledning af
handelsskolelovens 75 års jubilæum 1995

Over stregen – under besættelsen
Redigeret af John T. Lauridsen
Gyldendal 2007

Snogen. Sabotøren, der blev Gestapo-håndlanger
Niels Jørgen Østergaard
Historie nu.dk. 2007

Ella Eff – skibet med et hul i bunden.
Henning Thalund
Årbog for Svendborg & Omegns Museum 1992

Skibe og søfolk fra Svendborgsund
F. Holm-Petersen, 1969

Den sydfynske sejlskibsfarts historie
Johannes Olsen
Gyldendal 1932

En thuriner med en prop for meget
Emil Hansen
Lampemanden, 1981

Østre Landsrets domme (juni 1930)

Dansk Søulykke-Statistik 1929
Udgivet af Ministeriet for Søfart og fiskeri, november 1930.

Kommende begivenheder
Alf Zebis,
Skandinavisk Bogforlag, Odense 1944

Storbritannien og Danmark 1914-1920
Tage Kaarsted
Odense Universitetsforlag 1975

Nytteplanter i farver
Politikens Forlag 1974

Noter

Førord

¹ Kolding Folkeblad, den 30. november 1942

Indledning

² Kolding Folkeblad, den 6. februar 1953

³ Kolding Folkeblad, den 6. februar 1953

⁴ Jydske Tidende, den 7. februar 1953

⁵ Tidens Tegn, den 7. februar 1953

⁶ Jydske Tidende, den 7. februar 1953

Drengear og læreår

⁷ Det var skræddermester Jordahn, der syede den uniform, som general Olaf Rye brugte under slaget ved Fredericia den 6. juli 1849. Ligesom Rye var Jordahn udvandret fra Norge efter afståelsen af landet til Sverige i 1814.

⁸ I 1873 afløstes det gamle møntsystem med Rigsbankdaler, Mark og Skilling af et nyt fællesskandinavisk møntsystem bestående af krone og øre.

⁹ Først med lærlingeloven i 1889 blev der lovgivet om lærlingenes forhold bl.a. med krav om lærekontrakt og skoleundervisning samt bestemmelser om løn og arbejdstidens længde.

¹⁰ En **pot** er et gammelt dansk mål på 0,9661 liter. Afskaffet 1907.

¹¹ **Grader** blev tidligere anvendt som officiel målestok for alkoholprocenten i dansk brændevin. En 8 graders brændevin svarer til en brændevin med en alkoholstyrke på 47% i nutidens målestok .

¹² Christian Eff: "Handelslærling i 1880'erne".(i: Kolding Handelsstand, 1946, side 94-98) og

Christian Eff: "Mindes De?", "Vor by – Kolding omkring 1930", V. Schæffers Forlag, Kolding (side 23-24)

"Noget aristokratisk er forsvundet!"

¹³ **Læster**, (el. kommercelæster) er en ældre (hollandsk udviklet) måleenhed for et skibs laste- el. bæreevne. Måleenheden forsøgte at tage højde for både vægt og rumfang. Meget forenklet, beregnede man antallet af læster ved at dividere skibets indvendige mål med 150. 1 læster svarer til 2,600 kg. Måleenheden blev anvendt indtil 1867, hvor man gik over til – efter engelsk forbillede - at udtrykke ladningens vægt i tons.

¹⁴ Christian Eff: "Handelslærling i 1880'erne".(i: Kolding Handelsstand, 1946, side 94-98)

Grossist med fod under egen disk

¹⁵ Indtil 1922 var myndighedsalderen 25 år. I 1922 blev den nedsat til 21 år.

¹⁶ Kolding Folkeblad, den 6. februar 1953

---

¹⁷ Interview med Margaret Eff.

Villa HEVEA

¹⁸ Koldingbogen 2003, "Lille-pige hos konsul Eff" side 74-75.

¹⁹ Kort levnedbeskrivelse udarbejdet af Christian Eff til De Kongelige Ordners Historiograf, 1919.

²⁰ "Politiken", 24. september 1917.

²¹ "Storbritannien og Danmark 1914-1920", Tage Kaarsted, Odense University Press 1975, (s.135-136)

²² "Erindringer", Svend Christensen, Kolding Stadsarkiv 1995.

²³ Politiken, den 24. september 1917

²⁴ Kolding Avis, den 28. september 1917

²⁵ Kolding Avis, den 3. oktober 1917

²⁶ Social-Demokraten, den 25. maj 1918

²⁷ Social-Demokraten, den 1. juni 1918

Organisations- og foreningsarbejde

²⁸ Foreningen af Haandværkere og Industridrivende i Kolding 1862-1887-1912-1937 s. 19

²⁹ Kolding Handelsstand. Fortid og Nutid. Udgivet af Kolding Handelsstandsforening i anledning af foreningens 75 års jubilæum den 7. december 1946, side 68 ff.

³⁰ Kolding Avis, den 8. december 1921

³¹ Venstrebladet for det Sydlige Jylland, 29. november 1946

³² Kolding Folkeblad, 14. marts 1929 og Jydske Tidende, 14. marts 1929

³³ Her gengivet efter konsul Stenderups personlige referat.

³⁴ Kolding Social-Demokrat, 13. marts 1930

³⁵ "Kolding Handelsstand i fortid og nutid", Udgivet af Kolding Handelsstandsforening i anledning af foreningens 75 års jubilæum den 7. december 1946, side 76

³⁶ "Kolding Handelsstand i fortid og nutid", Udgivet af Kolding Handelsstandsforening i anledning af foreningens 75 års jubilæum den 7. december 1946, side 75

³⁷ Kolding Byråd, journalnr. 382/1931

³⁸ Venstrebladet, den 31. juli 1938

³⁹ Kolding Avis, den 9. januar 1923

⁴⁰ Kolding Avis, den 7. juli 1925

Det politiske engagement

⁴¹ Kolding Avis den 18. august 1925

⁴² Kolding Social-Demokrat, den 1. august 1938

⁴³ Kolding Folkeblad, 19. juni 1923

⁴⁴ Kolding Social-Demokrat, den 13. marts 1924

⁴⁵ Kolding Avis, den 31. maj 1923

⁴⁶ Venstrebladet, den 2. august 1938

⁴⁷ Kolding Folkeblad, den 2. august 1938

⁴⁸ Kolding Social-Demokrat, den 14. november 1948

⁴⁹ Kolding Folkeblad, den 14. februar 1930

Mæcen og velgører

⁵⁰ Foreningen af Håndværkere og Industridrivende i Kolding 1862-1962, side 16

Bristede forventninger

- ⁵¹ Kort levnedsskildring udarbejdet af Christian Eff til De Kongelige Ordners Historiograf, 1919.
- ⁵² Flensborg Avis, den 17. november 1942
- ⁵³ Børsen den 2. august 1938
- ⁵⁴ Opgørelse i fællesboet efter konsul Christian Frederik Eff og hustru Louise Eff, f. Erichsen. Ole Henrik Eff's privatarkiv
- ⁵⁵ Protokol over "Læremøder 1907. Kolding Højere Almenskole
- ⁵⁶ Censurbog for Kolding Højere Almenskole 1907.
- ⁵⁷ Censurbog for Kolding Højere Almenskole 1907.
- ⁵⁸ Kolding Realskoles arkiv
- ⁵⁹ Interview med Margaret Eff
- ⁶⁰ Kolding Folkeblad, den 21. juni 1930
- ⁶¹ Passenger Record, Ellis Island
- ⁶² BT, 7. januar 1930
- ⁶³ Kolding Folkeblad 21. juni 1930, Jydske Tidende, 21. juni 1930 & Fyns Tidende, 21. juni 1930
- ⁶⁴ Kolding Folkeblad, 21. juni 1930
- ⁶⁵ Passenger Record, Ellis Island
- ⁶⁶ Mæglerartikler for Kolding Købstad, Kongeligt stadfæstet den 26. november 1845.
- ⁶⁷ Mæglerartikler for Kolding Købstad, Kongeligt stadfæstet den 26. november 1845 § 3.
- ⁶⁸ Kolding Folkeblad, den 20. juni 1930 & Jydske Tidende, den 20. juni 1930
- ⁶⁹ Den jyske Handelsstands Centralforening, Sag nr. 54 & 55 Mæglervæsen. Erhvervsarkivet Århus rg.nr. 134/4.
- ⁷⁰ "Over stregen under besættelsen", Red. af John T. Lauridsen, Gyldendal 2007, side 330
- ⁷¹ "Snogen, sabotøren, der blev Gestapo-håndlanger", Niels Jørgen Østergaard. Historie - Nu. DK, side 111
- ⁷² Daglige underretninger om begivenheder under den tyske besættelse. Københavns politidirektør
- ⁷³ "Snogen, sabotøren, der blev Gestapo-håndlanger", Niels Jørgen Østergaard. Historie - Nu. DK, side 113
- ⁷⁴ Jydske Tidende, 30. november 1948

Spildte muligheder

- ⁷⁵ Brokker fra århundredskiftet leveret af Emma Gad og hundrede andre håndbogsforfattere. Samlet og kommenteret af Niels Vogel.
- ⁷⁶ Interview med Margaret Eff.
- ⁷⁷ Interview med Jens Koefoed

Rederi og roderi

- ⁷⁸ Levnedsskildring udarbejdet af Christian Eff til Ordenskapitlet

-
- ⁷⁹ Østre Landsrets Domme (juni 1930) side 924
- ⁸⁰ ”Ella Eff” – skibet med hul i bunden. Af Henning Thalund. Årbog for Svendborg og Omegns Museum, 1992.
- ⁸¹ Fyns Tidende, 18. juni 1930
- ⁸² Kolding Folkeblad, 26. februar 1930.
- ⁸³ Østre Landsrets Domme (juni 1930) side 924 og Jydske Tidende, 2. maj 1930.
- ⁸⁴ Jydske Tidende, 23. februar 1930.
- ⁸⁵ Østre Landsrets domme (juni 1930) side 925
- ⁸⁶ Kolding Folkeblad, 15. februar 1930
- ⁸⁷ Jydske Tidende, 21. juni 1930
- ⁸⁸ Kolding Folkeblad 15. februar 1930
- ⁸⁹ Kolding Folkeblad, 15. februar 1930
- ⁹⁰ Fyns Tidende, 21. juni 1930
- ⁹¹ Jydske Tidende, 6. januar 1930
- ⁹² Ekstrabladet, 15. januar 1930
- ⁹³ Ekstrabladet, 10. januar 1930
- ⁹⁴ Ekstrabladet, 15. januar 1930
- ⁹⁵ Kolding Social-Demokrat, 10. januar 1930
- ⁹⁶ Kolding Folkeblad, 17. januar 1930
- ⁹⁷ Kolding Social-Demokrat, den 14. januar 1930
- ⁹⁸ Dansk Søulykke-Statistik 1929. Udgivet af Ministeriet for Søfart og fiskeri, november 1930.

Principper contra proportioner

- ⁹⁹ Den jyske Handelsstands Centralforening. Sag nr. 423, 1931-55. Erhvervsarkivet, Århus. Reg.nr. 134/13
- ¹⁰⁰ Jydske Tidende, den 10. juni 1937
- ¹⁰¹ Kolding Stadsarkiv. A98, kasse 673. Borgmesterkontorets administrative sager.
- ¹⁰² Kolding under besættelsen 1940-1945. Red. af K. Baagøe og E. Ebstrup. Konrad Jørgensens Forlag 1946, side 86

Konsulen

- ¹⁰³ Kolding Stadsarkiv. A98, kasse 673. Borgmesterkontorets administrative sager.

Adel forpligter

- ¹⁰⁴ Jydske Tidende, den 13. februar 1953

Faders vilje – og Ellas

- ¹⁰⁵ Opgørelse i fællesboet efter konsul Christian Frederik Eff og hustru Louise Eff, f. Erichsen. Ole Henrik Eff's privatarkiv
- ¹⁰⁶ Danmarks Statistik

Konsulen er beretningen om Christian Eff.

Christian Eff var den mand, der for alvor satte Madam Blå på bordet i de danske hjem og gjorde kaffen til danskernes foretrukne nationaldrik.

Han voksede op i en købmandsgård i Låsbygade i Kolding, og det lå nærmest i kortene, at han skulle gøre karriere inden for handelsverdenen. Allerede som 24-årig indledte han sin erhvervskarriere ved at grundlægge en grossistvirksomhed, der snart skulle vokse til én af landets største.

Det første egentlige kafferisteri i Danmark grundlagde han i Kolding og med kafferisterier i flere jyske byer, der sikrede kunderne friskmalet kaffe, skabte han et forretningsimperium, der gjorde kaffen til hver mands eje og Christian Eff hovedrig.

I modsætning til den brune drik, der blev folkeeje, forblev han reserveret og tilknappet; men bag dette tilknappede ydre skjulte sig dog en stor portion hjælpsomhed og beredvillighed til at dele sin rigdom med andre.

Christian Eff havde både som erhvervsmand og som byrådspolitiker stor indflydelse på byens og egnens udvikling. Han blev en meget velhavende mand; men gennem en stribe af legater delte han sin rigdom med sine bysbørn.